

COMENTARIILE

SAŪ

plicarea Epistolei către Galateni

A celui întru sânti părintelui nostru

IOAN CHRISOSTOM

Archiepiscopul Constantinoplei

---

aducere din limba elină, ediția de Oxonia, 1852.

de

Archim. Theodosie Athanasiu

Egumenul Bis. Sf. Spiridon

I A Ș I

GRAFIA EDITOARE „DACIA” P. ILIESCU & D. GROSSU

1901

COMENTARIILE

SAU

EXPLICAREA EPISTOLEI CĂTRĂ GALATENI

A celui intru sînți părintelui nostru

IOAN CHRISOSTOM

Archiepiscopul Constantinoplei

„Pavel Apostol, nu de la ómeni, nici prin ómeni, ci prin Iisus Christos și Dumneđeũ Tatăl, carele l-a înviat din morți, și toți frații cei împreună cu mine, Bisericii Galatien, char voue și pace de la Dumneđeũ Tatăl nostru și de la Domnul Iisus Christos“.

(Cap. I, 1—3).

Exordul acestei epistole e plin de suparare, in același timp și de înțelepciune, și nu numai exordul, ci, cum s'ar dice, chiar întreaga epistolă. A discuta in tot-deauna cu blândețe față de discipuli, când pòte e nevoie și de asprime, nu este fapt al unui adevărat învățetoriũ, ci al unui vătămătoreiũ și dușman. Pentru aceia și Mântuitorul, discutând de multe ori cu discipulii, câte odată cu multă înțelepciune întrebuița și asprime in cuvânt; acum fericesce, eară altă dată muștră. Așa bună-òră dicend lui Petru: «Fericit estj Simone, fiul lui Iona» (Matheiũ 16, 17. 23) și făgadu-

ind a așeza temelia bisericii pe mărturisirea făcută de el, nu după mult timp de la aceste cuvinte dice: «Fugi în dosul meu, Satana, că-mi ești scandal». In alt loc earășî: «Încă și voi sunteți nepricepuți» (Mat. 15, 16), și în fine băgase în îi atâta teamă, în căl vedându-l vorbind cu femeia Samariteanca „nu aŭ cutezat a-l întreba, ce cauți, sau ce vorbesci cu dēnsa ?” (Ioan 4, 27), ci i-aŭ amintit despre măn-care. Acestea sciindu-le Pavel și călcând pe urmele Învațătorului, își varia cuvēntul după trebuința disci-pulilor; acum deci taie și arde, eară altă dată cu multă abilitate aplică medicamentele cuvenite. Corin-tenilor bună-ôră li dicea: „Dară ce voiți? cu to-iaĝ să vin la voi, sau cu duchul blândeței și al iubirei?” (I Corinh. 4. 21), eară Galatenilor: „O, Galateni fără de minte” (Gal. 3, 1. 6, 17. 4, 19), și aceasta nu o dată numai, ci și a doua ôră și a treia ôră întrebunțează ast-feliu de muștrare. La finele epistolei earășî certându-i li dicea: „Nimeni să nu-mi facă vre-o supărare”, pe când in alt loc earășî o îndreaptă, dicēnd: „Fiii mei, pe cari earășî cu durere vē nasc” și multe de acestea. Cum că epistola e plină de supărare, se pōte vedea din prima lectură. Dară trebuie a spune, ce anume l-a putut întărita contra discipulilor sēi; și aceasta nu e o chestiune mică sau de desprețuit, căci in a-semenea cas nici el nu ar fi întrebunțat o ast-feliu de muștrare. A se irita pentru lucruri întâmplătore și de puțină valōre, pōte fi fapta unor bărbați mici de suflet, greoi și ticăloși, in tocmai cum și a nu se îngriji de lucrurile mari e fapta unor molatici și som-noroși. Inse Pavel nu este dintr’aceștia. Așa dară care pōte fi pacatul care l-a mișcat pe dēnsul atât de mult? ~~Mar~~ ~~cu~~ adevērat și covârșitoriū era, căci a-

cest păcat îl instrăină pe toți de Christos, după cum însuși mai la vale dice: „Iacă eu Pavel vă voi spune că de veți circumcide, Christos nu vă va folosi cu nimic“ (Cap. 5, 2. 4), și earăși: „Căți căutați a vă justifica prin lege, ați căzut din char“ (Ibidem, vers 4—5). Dară ce este aceasta? E necesar deci a deslășura faptul mai clar. Oare-carii creștini dintre Iudei, stăpâniți încă de prejudițiile Iudaismului, îmbătați tot-odată și de slavă deșartă, voind a-și apropia loru-și demnitatea învățătorilor, au venit între Galateni, unde învățau că trebuie a se circumcide, a păzi Sămbetele și lunile nouă și a nu îngădui pe Pavel, care combătea aceste obiceiuri. Căci diceau îi, că discipulii lui Petru, Iacob și Ioan, cei întâi Apostoli ai lui Christos și petrecători cu el, nu împedecau aceste obiceiuri. Și în adevăr că nu împedecau, însă aceasta nu o făceau fiind-ea o credeau ca dogmă, ci mai mult ca concesie la slăbăciunile Iudeilor cari credeau; pe când Pavel predicând evanghelia ginților, nu avea necesitate de ast-feliu de concesion. Înșelătorii aceia, însă, fără a spune causele pentru care cei-l alți concedau, amăgiau pe cei simpli dintre Galateni, dicându-li, că nu trebuie a îngădui pe Pavel, căci acesta de abia ieri și astăzi s'a arătat, pe când cei de pe lângă Petru sunt cei întâi; acesta (Pavel) a fost discipul al Apostolilor, pe când aceia au fost ai lui Christos; acesta (Pavel) e singur, pe când cei de pe lângă Petru sunt mulți, și stâlpii bisericei. Pe lângă aceasta 'l defălmau ca ipocrit, dicând că chiar el care combate circumcisiunea acum, altă dată se vede făcând us de ea, și alt-feliu vă predică voue, alt-feliu predică altora.

Deci când el (Pavel) a vădut o națiune întreagă în ferbere, și un foc puternic aprins în biserica Galatencilor și întreaga clădire amenințată a cădea, a fost

cuprins de o nemulțămire și o mânie dreaptă. Aceasta o și învederează el dicând: „Ași voi să fiu acum la voi și să-mi schimb vocea mea“ (Capit. 4, 20). Sub astfelu de nemulțămire deci, el scria această epistolă, justificându-se pentru toate. De la început deci, el se adresează direct la faptul care-i săpa considerația lui, adică la aceia despre care vorbeau dușmanii lui, că cei-l-alți (Petru, Iacob și Ioan) a fost discipuli ai lui Christos, eară el (Pavel) a fost discipul al Apostolilor. De aceia și începe epistola astfelu: „Pavel Apostol, nu de la oameni, nici prin oameni“. Înselătorii aceia, cum am spus deja, diceau că el (Pavel) este cel mai de pe urmă dintre toți apostolii, și că de aceștia a fost învățat. Petru însă, Iacob și Ioan au fost chemați și mai întâiu și corifei sunt ai apostolilor; pe lângă aceasta și credința o au primit de la Christos, și deci tot mai cu samă trebuie a crede de cât lui Pavel; aceia nu împedecă circumcisiunea, și nici de a nu păzi legea. Acestea deci și altele ca acestea spunându-li, spre a înjosi pe Pavel pe de o parte, eară pe de alta spre a înălța slava celor-l-alți, nu doră spre a-i lauda, ci spre a amăgi pe Galateni. I-a convins de a fi atenți la prescripțiunile legii, fără nici un folos. Cu drept cuvânt deci începe în așa mod epistola. Fiind că îi îi batjocureau învățetura lui, dicând că a luat-o de la oameni, pe când învățetura lui Petru era de la Christos, chiar de la începutul epistolei se ridică contra acestei acușățiuni, dicând că el este „Apostol nu de la oameni, nici prin oameni“.

L-a botezat cu adevărat Anania, dară nu el l-a scăpat din rătăcire și nici că el l-a atras la credință, ci însuși Christos de sus l-a vorbit cu acea voce, prin care el a fost atras. Pe Petru și pe fratele lui, pe Ioan și pe tratele lui l-a chemat Mântuitorul, pe când

umbla pe lângă marea Galileii, eară pe Pavel l-a ridicat la ceriură. Și după cum aceia nu au fost chemați de a doua oră, ei imediat părăsindu-și mrejele și celelalte, i-au urmat, tot așa și el, de la întâia chemare a fost ridicat la cea mai mare înălțime, și odată cu botezul și războiul ne 'mpăcat contra Iudeilor a început, și a covârșit pe cei-l-alți Apostoli. „Am muncit mai mult de cât dênșii“ (I Corinth. 15, 10). În această epistolă însă nu dice așa, ei-l place de a se pune pe aceiași linie. Cea ce-l preocupa era, nu de a se arăta pe sine mai pre sus de cei-l-alți, ei de a nimici scopul înșelăciunei. Cea ce dice mai întâiu, „nu de la ómeni“, era comun tuturor Apostolilor, căci predica 'și are începutul și rădăcina de sus; eară când dice: „nici prin ómeni“, aceasta este particular al Apostolilor, căci nu prin ómeni i-a chemat, ei însuși Mântuitorul prin sine. Dară de ce nu a amintit el despre chemarea sa și să dică: „Pavel chemat nu de la ómeni“, ei a amintit de apostolie? Fiind că despre aceasta era vorba. Dușmanii lui diceau, că i s'a incredințat învățetura de ómeni, de apostoli, și deci lor trebuia să urmeze. Dară cum că nu de cătră ómeni i s'a incredințat învățetura și apostolatul, o declară Luca dicând: „Implinind îi serviciul Domnului și postind, a dis spiritul sânt, osebiți-mi pe Barnaba și pe Pavel“ (Fapt. 13, 2), de unde se invederează că autoritatea fiului și a sântului Duch este una și aceiași. Deci când dice că era trimis de Duchul sânt, se înțelege că de Fiul a fost trimis. Aceasta o invederează el și în alte locuri, atribuind-o spiritului lui Dumneđu. Așa de pildă discutând cu presviterii Miletului dice: „Luați aminte de voi înși-vă și de turma la care spiritul sânt v'a pus păstori și episcopi“ (Fapt. 20, 28), de ș

în altă epistolă dice: „Pe cariî i-a pus Dumne-
deu în biserică, întâi pe Apostoli, al doilea
pe Profeti, apoi pe Păstori și Dascăli“ (I Co-
rinth. 12, 28). Astfeliu deci el cu indeferență întrebu-
ințază cuvântul, și câte odată acțiunile lui Dumne-
deu le numesce ale sântului Duch, eară altă dată acele
ale sântului Duch le ia ca ale lui Dumne-
deu. De alt-
feliu și gurile ereticilor le astupă când dice: „Prin
Iisus Christos și Dumne-
deu Tatăl“. Dacă Pavel
ar fi menționat numai de Tatăl prin acea particulă
„prin“, pôte că îi ar fi născocit sofisme, dicend că
acel „prin“ se potrivește Tatălui, la care se rapor-
tează acțiunea fiului; dară acum el menționând de
Fiul și de Tatăl la un loc, și întrebuințând cuvântul
în comun, o astfeliu de suposițiune nu-și mai are lo-
cul de a fi. Acum el face aceasta nu ca cum ar
atribui tatălui toate acțiunile fiului, ci arată că a-
cest cuvânt nu introduce nici o deosebire esen-
țială. Ce vor dice deci acei ce-și inchipuesc ôre-
care impuținare, când la botez se pronunță acele cu-
vinte: „în numele Tatălui și al Fiului și al Sânt-
ului Duch. se botează, etc.“? căci dacă prin
faptul că Fiul se pune după tatăl ar presupune infe-
rioritatea fiului, iată aici Apostolul începe cu Fiul și
apoi vine la Tatăl? ce am putea dice deci? Dară să
nu pronunțăm nimic defăimatoriū. Nu trebuie a ne
revolta certându-ne cu dênșil pentru adevêr, ci chiar
de s'ar infuria îi de o mie de ori, este totuși nece-
sar ca noi să păzim măsurile evseviei. Și după cum
nu am numi pe fiul mai mare de cât tatăl, prin fap-
tul că Pavel menționează mai întâi pe Christos, căc
aceasta ar fi cea mai de pe urmă nebunie și exagerație d-
ori ce impietate; ast-feliu și în acel loc unde Fiul e pu-
după Tatăl, nu trebuie a considera pe Fiul inferior Tatălu

„Celui ce l-a înviat din morți“. Dară ce faci, Pavele? Vroind a introduce în credință omenii cari iudaisază nu aduci la mijloc nimic din acele argumente strălucite, ca de pildă când scriai Filipenilor dicând, că „În chipul lui Dumnezeu fiind, nu a socotit a fi ca o răpire întocmai cu Dumnezeu“ (Filip. 2, 6.), ceia ce după aceasta scriind Ebreilor striga că „Este strălucirea slavei, și caracteriul ipostasului lui“ (Ebr. 1, 3.), ceia ce încă din început fiul tunefului (Ioan) striga, că „La început era cuvântul, și cuvântul era la Dumnezeu, și Dumnezeu era cuvântul“ (Ioan 1, 1. 5. 19 etc.), ceia ce însuși Iisus vorbind de multe ori Iudeilor dicea, că aceleași lucruri le poate săvirși ca și Tatăl, și că are aceeași putere; nimic din acestea nu spui, ci lăsând la a parte toate acestea îți amintesci numai de economia corporală a lui, și aduci la mijloc crucea și mórtea? Da, răspunde el, căci de ar fi fost vorba de nisce omenii cari nu-și închipuiau lucruri mari de Christos, pote că era bine de a li spune acelea; dară acum fiind vorba de omenii cari trebuie a fi pedepsiți și cari dacă s-ar depărta de lege se vor rescula contra noastră, de aceia deci amintesc de un fapt, prin care e desființată ori ce necesitate de lege, voiți să dic de bine-facerea crucii și a învierii, accesibilă tuturor. Căci a dice: la început era cuvântul, și că în chipul lui Dumnezeu era, și a se face egal lui Dumnezeu, și altele de acest felii, arătau de sigur Dumnezeirea cuvântului, însă aceasta nu ar fi contribuit cu nimic în cazul de față; pe când dicând: „celui ce l-a înviat din morți“, se amintesc prin aceste cuvinte capitalul bine-facerilor lui pentru noi, ceia ce nu puțin contribuia în chestiunea ce-l preocupa. Căci mulți dintre

omeni obicinuesc o da atențiune nu cuvintelor cari represintă măreția lui Dumnezeu, ci acelor cari arată bine-facerea lui către omeni. Pentru aceia deci trecând acelea cu vederea, vorbește despre bineface-rea făcută nouă. Dară ereticii dau asalt nefolositoriū când dic : iată că Tatăl invieadă din morți pe Fiul. După ce dînșii s-au fost inbolnăvit odată, cu voia lor asurdesc, când e vorba de cele mai inalte dintre dogme ; eară când e vorba de cele înjosite, care sunt dișe în scriptură ast-feliū, fie cu privire la corp, fie pentru respectul către Tatăl, fie pentru altă 0re-care economie, îi aceștea le preferă : pe care examinându-le prin ele înseși, vom vedea că tocmai pe dînșii îi vatămă. Și in adevăr eū cu plăcere i-ași întreba : din ce causă vorbese așa ? 0re voiesc a arăta pe fiul slab și neputincios de a invia un corp ? și cu t0te aceștea credința in el, ba chiar și umbrele credin-cioșilor in el făceau de a invia morții. Apoi cei cre-dincioși, deși erau și dînșii muritori, dacă numai cu umbra acelor corpuri de lut, sau cu umbra haine-lor cu cari erau îmbrăcate acele corpuri, și totuși înviaū pe cei morți, 0re el pe sine însuși nu a pu-tut să se ridice din morți ? Și cum 0re, nu este a-ceasta o nebulie pe față și o sporire de demență ? Ce ? nu l-ai audīt pe dînșul dicend : „Risipiți tem-plu! acesta, Și in trei zile il voiū ridica“ ? (Ioan 2, 19, 10, 18), și earăși : „putere am de a'mi pune sufletul meū, și putere am earăși de a-l lua“ ? Și pentru ce se dice că tatăl l-a inviat din morți ? Pentru aceia că și tatăl face tot ce și el (fiul) face : și mai dice aceștea apoi in respectul tatălui, și din cauza slăbiciunei auditorilor.

„Și toți frații cei împreună cu mine“. De ce 0re nici intr'o epistolă n'a adaos el aceste vor-be,—ci saū căși pune numai numele seū, saū douē

și trei nume de ale discipulilor lui? pe când aici pune o mulțime, și nici nu-l menționează pe nume; din ce cauză face el aceasta? Dușmanii lui îl defărmă, că el singur predică contra legii mosaice, și că numai el introduce inovațiuni în dogme. Voind deci de a resturna bănuiala lor, a intercalat în epistolă și pe frați, probând că ceia ce scrie, o face după părerea comună a tuturor.—„Bisericilor Galatiei“, Nu numai un singur oraș, nici două sau trei, ci în întreaga națiune a Galatenilor se întinsese acest foc al înșălăciunei. Privesce și de aici indignarea lui, căci el nu dice: iubiților sau celor sântiți cum obicinuesce pe aiurea, ci simplu „Bisericilor Galatiei“. Această-l arată pe dânsul ca având durere mare și profund mâniat asupra lor, ne numindu-l după numele lor sau săi salute cu acea iubire obicinuită lui, ci să adresează tuturor bisericilor; și nici măcar nu adaugă bisericilor lui Dumneșeu, ci simplu: Bisericilor Galatiei“. Așa dară chiar din început se grăbesce de a atinge starea lor revoluționară; pentru care pune și numele bisericii, rușinându-l, și punându-l pe tot în un loc. De alt-feliu îl ca desbinați în multe părți nici că ar fi putut a fi numiți cu această denumire, pentru că numele de biserică este nume, ce însemnă concordanța și conglăsuire. „Char voue și pace de la Domnul nostru Iisus Christos și de la Dumneșeu tatăl“. Peste tot locul pune de necesitate această formulă, cară mai cu samă scriind Galatenilor; fiind că dânsul erau primejduiți a cădea din char, de aceia se roga lui Dumneșeu pentru dânsul de a-l recăștiga earăș; și tot-o-dată fiind că îl se resboiau contra lui Dumneșeu, îl roga de a-l reintorce spre pace. „Dumneșeu tatăl“ (Θεοῦ πατρός). Și de aice earăș se dovedesc ereticii vinovați. Căci

lic îi, că Ioan de aceia dice în exordul evangheliei: «Și Dumnezeu era cuvântul» (καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος), purtând pe Dumnezeu nearticulat, pe când cuvântul (ὁ λόγος) este articulat, — pentru că introduce dumnezeirea fiului ca mai mică de cât a tatălui; și earăși că acolo unde Pavel vorbește de fiul ca fiind în chipul lui Dumnezeu (ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων), nu vorbește despre tată, pentru ca și aici numele lui Dumnezeu se găsește nearticulat. Dară aici ce vor putea spune, când Pavel dice nu numai de la Dumnezeu, ci „de la Dumnezeu Tată“? Tată numește aici pe Dumnezeu, nu ca să-l colacheze, ci certându-i foarte aspru fi amintescă cauza pentru care îi aū devenit fi; căci nu prin lege, ci prin baea renascerei s'au învrednicit de această cinste. De aceia peste tot locul și chiar de la început face a se intrevedeă urmele binefacerii lui Dumnezeu, și numai cât nu dice: voi, robii ai lui, dușmanii și inștreinații de dēnsul, cum așa fără de veste numiți tată pe Dumnezeu? nu cumva ore v'a acordat legea această înrudire? de ce dară părăsind pe acel ce v'a adus în această înrudire, alergați earăși spre pedagog? Dară nu numai numele de tată, ci și numele fiului este suficient de a arăta binefacerea, căci Iisus de aceia se va numi: «că el va mântui pe poporul seū de păcatele lor» (Math. 1, 21). eara denumirea de Christos înseamnă ungeră Sf Duch.

„Celui ce s'a dat pe sine pentru păcatele noastre“ (vers. 4). Veđi așa dară, că nu a purtat vre un serviciū de sclav saū forsat, și nici că s'a preda de cineva, ci singur s'a dat pe sine? așa că, când tu auđi pe Ioan dicēnd, că pe fiul seū cel unul născut l-a dat tatăl pentru noi, să nu imputinezi pentru aceasta demnitatea fiului, și nici să'ți închipesceva omenesc. Căci deși se dice că tatăl l-a dat, n

se spune aceasta pentru ca tu să înțelegi vr'un serviciu de sclav, ci ca să afli că aceasta a fost și părerea tatălui, ceea ce de alt-feliu și Pavel a arătat dicând: „după voința lui Dumnezeu și tatăl nostru“; nu după ordin, ci după voință. Și fiind că una și aceeași este voința tatălui și a fiului, apoi ceea ce a voit fiul, aceasta și tatăl a voit. „Pentru pacatele noastre“. În miș și nenumărate rele am petrecut, și eram vinovați de cea mai grea pedeapsă; legea nu numai că nu ne-a scapat, ci ne-a și condamnat, pe de o parte scoțând mai în evidență pacatul, eară pe de altă parte ne-putând a ne elibera sau a înceta urgia lui Dumnezeu. Fiul lui Dumnezeu însă, chiar și acest imposibil l-a făcut posibil, deslegând pacatele, pe dușmani punându-i în rindul prietenilor, și dăruindu-ni și alte miș de bunătați. Apoi dice: „ca să ne scotă dintr'acest secol viclean“. Unii eretici se acață de această vorbă, defăimând viața prezentă, și pentru aceasta aduc chiar mărturia lui Pavel. Iată, dic îi, că el a numit secolul prezent viclean. Dară, spunemi, ce ore este secol? timp în zile și ore. Dară ce? intervalul zilelor este viclean, sau pôte și drumul sôrelui? Dară aceasta nimeni nu ar dice-o vre-o-dată, chiar de ar căde în cea mai de pe urmă rătăcire. Inșă, dic ereticii, nu a vorbil de timp, ci a numit vicleană viața prezentă. Și cu toate aceste vorbele menționate nu spun așa ceva; inșă voi nu insistați asupra cuvintelor, din care de alt-feliu singuri v-ați impletit acușățiunile, ci inși-vă vă deschideți calea erminiei (explicărei). Deci ni veți permite și nouă a explica cele dișe, și aceasta cu atât mai mult, cu cât interpretările noastre sunt și ev-seviôse și au rațiunea de a fi. Deci, ce am dice noi? că nici un rău nu ar deveni vre-odată cauza vre-unui bine, pe când viața prezentă este motiv de miș de

cununi și de alătea recompense. Chiar însuși Pavel o laudă în mod iperbolic, când dice: „eară dacă trăiesc în corp, este fructul lucrului, și ce voiū alege, nu sciū“ (Filip. 1, 22). Dară alegerea el și-o propune în a trăi aici, pentru care preferă traiul de aici, de cât a se descompune și a fi cu Christos. Dacă ar fi vicleană, nu ar fi spus el acestea despre dēnsul. Nici odată nu a întrebuițat cineva răul spre a ajuge la bine, după cum se scie, că nu desfrēnarea ne va duce la înțelepciune, saū invidia la familiaritate și prietenie. Și chiar Pavel când vorbește despre corp că: „legei lui nu se supune, căci nici nu pōte“ (Rom. 8, 7), lasă a înțelege, că răutatea rămānēnd răutate nu pōte să fie virtute. Așa dară când aūdi dicēndu-se secul viclean, tu să înțelegi faptele cele viclene, intențiunea cea stricată. Căci doră n'a venit Christos ca să ne omōre și să ne scōtā din viața presentā, ci ca lāsāndu-ne în lume, să ne pregātească de a ne face vrednicī de viața cea din ceriuri. De aceia și dice el, pe când conversa cu tatāl: „Și aceștia rămān în lume, eară eū vin la tine. Nu mă rog ca să-i rīdici pe dēnșii din lume, ci ca să-i păzesci de cel viclean“ (Ioan 17, 11-15), adecā de răutate. Dară dacă nu te mulțumesci cu acestea dișe, și încă stāruiesci a numi vicleanā viața presentā, atunci nu condamna pe cei ce se sinucid. Căci precum nu meritā acusațiunī cel ce se scapā pe sine din vr'un rău, ci din contra e vrednic de cununi, tot asemenea și cel ce prin o mōrte forșată, prin ștreang saū în alt mod, încetānd de a trăi, nu ar fi drept de a fi acusat, după voi. Dară pe unī ca aceștia și Dumneđeū îi pedepsește mai mult ca pe uci-gași, și noi cu toții 'i detestām, cu drept cuvēnt: căci dacă a omori pe alții este un fapt rău, cu atât mai mult încă a se omori pe sine. Dacă, deci, viața

presentă este vicleană, ar trebui să încununăm pe cei ce ne omorâ, fiind că ne scapă de viclenie. Afară de acestea, chiar din cele ce dic îi, se prind în vorbe. Așa bună-ora dic, că sorele este Dumne-deu, eară după sora și pe lună o numesc Dumne-deu, închinându-li-se ca unor cause a multor bunătăți; însă acestea le dic bătându-se în capete. Și în adevăr, dacă trebuința acestora cum și a tuturor stelelor spre nimic alt nu contribuie, de cât numai spre păstrarea vieții prezente, pe care îi o numesc vicleană, hrânind corpurile și luminându-le și producând fructe, cum atunci acești dei, după părerea voastră, întrebuintază atâta osteneală în compunerea și susținerea unei vieți viclene? Inse nici stelele nu sunt Dumne-dei, Dōmne păzesce, ci lucruri făcute de Dumne-deu spre trebuința noastră, și nici lumea nu este vicleană. Dacă tu însă îți spui pōte de ucigași, de desfrēnați și de profanatorii mormintelor, apoi tōte acestea nu aū a face nimic cu viața prezentă, căci aceste păcate nu sunt rezultatul vieții corporale, ci rezultatul intențiunilor corupte. Pentru că dacă acestea ar fi rezultate ale vieții prezente, nimeni nu ar putea fi liber și curat, pe resonul că ea (viața) le clironomisesce în totul. Acum privește la acele însușiri ale vieții corporale, de care nimeni nu se pōte dispensa. Și care sunt acestea? a mânca, a bea, a dormi, a cresce, a simți fōmea, setea, a se nasce, a înceta din viață, și în fine tōte de acest felii. De acestea nimeni nu scapă, nici păcātosul, nici dreptul, nici împēratul, nici prostul, ci tōți suntem supuși acelei necesități a naturei. Tot așa și a face rēle; dacă ar fi aceasta moștenit de viața de la natură, nimeni de sigur nu le-ar putea evita, după cum nu se pot evita nici acelea. Să nu-mi spui inse, că sunt rari cei ce fac fapte bune, pentru că de necesitățile corporale nu vei găsi nici odată vre-unul scāpat. Ast-felii că intru cât se va găsi mă-

car unul făcând faptă bună, întru nimic nu se va vătăma chestiunea. Ce spui, nenorocitele și nemernicule? este vicleană viața presentă, în care am cunoscut pe Dumnezeu, în care filosofăm asupra vieții viitoare, în care am devenit din oameni îngeri, și dănuim cu puterile cele de sus? Care altă dovadă vom mai căuta, spre a ne încredința despre părerea voastră, cea vicleană și coruptă? Pentru ce Pavel a numit corupt secolul present? A usat și el de obiceiul comun; căci și noi obișnuim a dice: astăzi am avut o zi rea, criticând prin aceasta nu timpul, ci fapta și împrejurarea. Tot asemenea și Pavel, criticând intențiunile cele viclene, se conformă obiceiului; arată totodată însă, că Christos ne-a mântuit de păcatele cele d'înainte și ne-a asigurat de viitoriū. Căci când el dice: „cel ce s'a dat pe sine pentru păcatele noastre“ aceia a arătat; eară când adaugă: „pentru ca să ne scótă dintr'acest secol viclean“, învederează siguranța pentru viitoriū. Pe când legea a fost nepuțințioasă chiar cătră una din acestea, charul a fost puternic cătră amândoué. „După voința lui Dumnezeu și tatăl nostru“. Fiind că dênșii (Galatenii) credeaū că nu ascultă de Dumnezeu, dătătorul legei, dacă părăsind vechiul testament vor intra în noul testament, și pentru aceasta se temeaū, vine Pavel și li îndreptează această bănuială a lor, dicând că aceasta e și părerea tatălui. Și nici că dice simplu „tatălui“ ci „tatălui nostru“, ceia ce pune încontinuu, rușinându-i pe dênșii și arătându-li că Christos e acel ce pe tatăl său l'a făcut tată și al nostru.

„Căruia se cuvine slava în veci amin“ (vers. 5). Și aceasta e ceva nou în scrierile lui Pavel, căci vorba «amin» nu o găsim nici într'o epistolă pe la început, ci după multe altele.

Aici însă, arătând că cele vorbite erau suficiente

în acuzarea Galatenilor, și că cuvântul era desăvârșit, pune pe „amin“ chiar în exord, de vreme ce crimele vedite nici că au nevoie de multă osteneală. Amintind de cruce, de înviere, de rescumpărarea de păcate, de siguranța de viitoriu, de părerea tatălui, de voința fiului, de char, de pace, de tot darul lui, sfârșesc cuvântul cu doxologie. Și nu numai din această cauză a făcut aceasta, ci și spre a se minuna de mărimea charului celui revărsat în cel mai înalt grad, și spre a înțelege cine erau îi și ce au făcut Dumnezeu pentru dânsii, fără veste și în clipeala ochiului, ceea ce de alt-feliu neputând a reprezenta cu cuvântul a și terminat în doxologie, înălțând lui Dumnezeu nu valoarea ei, ci lauda cuvenită lui pentru lumea întreagă. Pentru aceia deci imediat după aceasta și întrebuintează cuvinte foarte aspre, întocmai ca și cum ar fi fost înflăcărat grozav de ideea binefacerilor lui Dumnezeu. Dicând „Căruia este slava în veci amin“, începe cu cele mai aspre muștrări, scriindu-li: „Mă mir că atât de curând vă abateți de la Christos, carele v-a chemat prin char, la altă evanghelie“ (vers. 6). Așa dară, fiind că prin păzirea legii credeau că vor putea mulțemi pe tatăl, întocmai cum credeau și Iudeii când persecutau pe Christos, tocmai acest fapt îl arată mai înteliu, că adică nu numai pe Christos ci și pe tatăl îl întărâtau îl făcând aceasta. Nu vă abateți numai de la Christos, dice, ci și de la tatăl, când faceți așa. Căci după cum vechiul testament nu este lucrare numai a tatălui, ci și a fiului, ast-feliu și charul nu este numai al fiului, ci și al tatălui, și deci toate sunt comune „Tote a le tatălui meu, ale mele sunt“. (Ioan ~~14~~ 15). Deci când dice, că se abat și de la tatăl ~~și~~ aici două crime de odată, adică, abaterea. ~~și~~ cea mai grabnică abatere. Și cu toate acestea tocmai con-

trariul era demn de acuzare, adevă dacă după un timp mai îndelungat s-ar fi abătuț. Cel ce cade de la întâiul atac, dă probă de cea mai mare slăbăciune. Pentru aceia îi și acuză dîcînd : dară ce ? nici nu au nevoie de timp înșăletorii voștri, ci de la întâiul atac, sunt în stare de a vîe nimicii ? Și care scuză o veți putea avea ?; căci dacă în afacerii amicale ast-feliu de fapte sunt o crimă, și demn de condamnat este cel ce părăsește pe unul dintre prietiniți sei cei mai principali și mai folositori, înțelegi de cătă pedeapsă nu pôte fi vinovat cel ce se depărtează de Dumne-deu, care îl chiamă la dînsul. Când deci apostolul dîce : „mî mir“, nu o spune aceasta numai ca să-i rușineze, că după atăta dar, după iertarea pacatelor și după acea filantropie iperbolică au dezertat spre jugul sclăviei, ci în același timp arată și ce feliu de idee avea despre dînsii, — mare și bine formată ; căci dacă i-ar fi cređut pe dînsii atăt de simpli și lesne de amăgit, nici că s'ar fi mai mirat de faptul întămplat. Dară fiind că v-am cređut dintre cei curați, dîce el, și dintre cei căștiigați cu multă trudă, de aceia mî mir ; ceia ce de alt-feliu era de ajuns de a-i recăștiiga și a-i readuce la starea dinainte. Aceasta o învederează și pe la mijlocul epistolei, când dîce : „Atăta a-ți suferit în zadar, dacă cu adevărat în zadar“ (Cap. 3, 4). „Vî abateți“. Nu a dîs „v-ați abătuț“, ci „vî abateți“, adevă : nu cred încă și nici că consider amăgirea voastră ca complectă, și sunt convins că ceia ce a-ți perdat, se pôte earăși recăștiiga. Aceasta o și dîce el mai departe cu mai multă claritate : „Eu am încredere în voi că nimic altă nu veți cugeta“ (Cap. 5, 10).

„Cel ce v-a chemat pe voi prin harul lui Christos“. Chemarea este a tatălui, însă motivu chemării este fiul ; el este cel ce ne-a împăcat și ne-

dat darul, căci nu ne-am salvat din faptele legii. „Tóte ale mele, ale tale sunt, dice, și ale tale ale mele“ (Ioan 17, 10). Așa dară și acestea sunt ale tatălui, și acelea sunt ale fiului, comune adecă la amândoi. Nu dice: „vă abateți de la evanghelie“ ci „de la Dumneđeú, cel ce v'a chemat pe voi“, adecă pune aici tocmai aceia ce este mai infričoșat și mai suficient de a-í speria. Căci cei ce voiaú a-í amăgi pe dênșii, nu o făceau fără de veste și imediat, ci abătându-í de la fapte cu încetul, fără a se încerca pentru moment a-í abate și de la persóne. De alt-feliú așa e amăgirea diavolului, ca să nu-și întindă cursele góle; căci de ar fi dis: «depărtați-vé de Christos,» de sigur că s'ar fi păđit de íi ca de nisce înșelători și vătămători; acum însă, lăsându-í în credința lor, cu viclenie atacă numele evangheliei, surpând ast-feliú în libertate, prin cele arătate, întreaga clădire, și ascundénd ca după nisce cortine, prin numele acestea, pe dărímătorii de zidiuri.

Deci, fiind că înșelăciunea lor íi o numiaú evanghelie, cu drept cuvént apostolul se luptă contra acestui nume, dicénd: „La altă evanghelie, care nu este alta“ (vers. 7); și bine dice, pentru că nici nu este alta. Dară după cum pătinesc cei bolnavi, cari se vatămă prin mánări vártóse și tari, aceasta a pătít-o și Marcion, în cazul de față. Acățându-se de vorbele apostolului, dice: iată că și Apostolul a đis. că nu este altă evanghelie; și ast-feliú discipulii lui nici că primesc pe toți evangheliștii, ci numai pe unul, pe care-l fórfecă după cum voiesc. Dară ce în-samnă când el dice: „După evanghelia mea și predica lui Iisus Christos?“ (Rom. 16, 25). Cu adevérat că sunt de ris cele ce spun íi; însă ori cât de ridicole sunt teoriile lor, totuși este necesar de

a le censura pentru cei ce se amăgesc ușor. Ce dicem însă noi?: că chiar miî de persoane de ar scrie evangheliî, însă scriî aceleași fapte, tôte la un loc compun o singură evangheliie, și nimic din mulțimea celor scrise nu ar putea vătămă pe una din ele; precum earăși, dacă chiar unul singur ar fi scriitorul și totuși ar spune lucruri contrare, cele scrise nu pot fi un tot complet. Când noi dicem una evangheliie sau mai multe, aceasta nu stă în numărul scriitorilor, ci se judecă identitatea sau deosebirea celor dișe. De unde urmează cu certitudine, că și cele patru evangheliî sunt una singură evangheliie. Când câte-și patru spun aceleași fapte, nu pôte fi deosebire între ele din cauza deosebirei dintre persoane, ci este una și aceeași, pentru concordanța celor spuse prin ele. Nici Pavel nu dișe acum cu privire la numărul lor, ci asupra deosebirei celor vorbite. Dacă, însă, alta este evangheliia lui Matheiî, și alta a lui Luca, în ce privește puterea celor scrise și exactitatea dogmelor, apoi atunci bine fac că se acată de vorba lui Pavel; dară dacă sunt una și aceeași, contenească vorbind prostii și prefăcându-se a nu ști aceasta, ce de alt-feliî pôte fi priceput și de copiii cei mici. „Sunt unia cariî vè tulbură și voiesc să strice evangheliia lui Christos“; adevă, pe cât timp veți fi sănătoși la minte, pe cât timp veți vedea lucrurile drept și nu încrucișat, inchipuindu-vè lucruri ce nu există,—nu veți cunoște altă evangheliie. Căci dupre cum un ochiî tulburat vede alt-ceva în locul realității, tot ast-feliî și o minte tulburată în desordinea raționamentelor viclene, pătinesce același lucru, adevă totocmai ca și nebunii, cariî își inchipuiesc cu totul alt-ceva de cât realitatea. Însă această nebulie e ea mult mai grozavă, căci lucrează vătămăre nu în cele corporale, ci în cele spirituale, nu în lumina o-

cnului trupesc aduce vatamare, ci in a celor sufletesci.
„Și voiesc să strice evanghelia lui Christos.“
De și îi nu introdusese de cât o singură poruncă, sau
cel mult două, din lege, adevă circumcisiunea și ține-
nerea Sămbetelor și a lunilor nouă, totuși apostolul
îi muștră, probând că dacă se falsifică ceva cât de
mic, se vatămă chiar întregul, căci prin aceasta se
strică evanghelia. Intocmai ca și cu monedele împē-
rătesei: când cineva taie sau distruge ceva cât de
mic din caracteristica lor, atunci întregile monede
sunt considerate de false; tot asemenea și acel ce
strică chiar cea mai mică parte din credința sănă-
tōsă, singur se vatămă și chiar din început merge
spre mai rău. Unde sunt acum cei ce ne judecă pe
noi, cum că o ceartă zădarnică ne povățuiesce de a
ne desbina de îi? Unde sunt acei ce țin, că nu este
nici o deosebire între noi și aceia, și că deosebirea
nu provine de cât din iubirea de ântēietate? Auă
ce țin Pavel: că cei ce introduc inovațiuni cât de
mici, strică evanghelia. Aceștia însă nu introduc ceva
mic, când țin că fiul lui Dumnezeu este creatură. Nu
ai auzit că și în vechiul testament se scrie, că cel
ce adură lemne în ziua Sămbetei este pedepsit, de și
nu se calcă de cât una din porunci, și încă nu din cele
mari? Nu ai auzit cum Oza, pe când sprijinea chivo-
tul legii, ce urma a cădea, a murit imediat, pentru
că s'a atins de el, fapt ce nu aparținea serviciului
lui? Apoi dacă călcarea Sămbetei și atingerea de
chivotul ce cădea la pământ a adus pe Dumnezeu
într'atâta indignare, că nici măcar de cea mai mică
ertare nu a învrednicit pe cutezătoriū, ôre cel ce va-
tămă dogmele cele înfricoșate și nespuse, se va bu-
ura de iertare sau justificare? De sigur că nu. Și
așa tuturor relelor este chiar aceasta, că noi nu ne
indignăm pentru faptele cele mici. De aceia s'a în-
rodus cele mai mari pēcate, pentru că nu se dă cu-

venita atențiune spre cercetarea celor mai mici. Căci întocmai ca și la corp, când cei ce desprețuiesc ranele lasă a se nasce friguri, putrețire și în fine morțe, tot așa se întâmplă și cu spiritele, când trecând cu vederea cele mici, lasă a se introduce cele mai mari păcate. Cutare, dice, greșesce că postesce, de și nu este vr'un lucru mare sau păcat de a nu posti; un altul e sănătos cu credința cea dreaptă, însă la un moment, făcând pe ipocritul, a tradat-o; nici aceasta nu e vr'o greșală mare; un altul mâniaț a amenințat a se departa de credința cea dreaptă, dară nici acesta nu este vrednic de pedeapsă, căci, dice, a greșit, din supărare și mânie. Mii de păcate de asemenea natură ar găsi cineva pe fie-care și introduse în biserică. De aceea ne-am făcut de ris înaintea ginților și a Ebreilor, făcându-se mii de schisme în biserică. Dacă cei ce s'au încercat a se depărta de aședămintele dumnezeesci, sau a mișca din ele ceva cât de mic, ar fi fost pedepsiți după dreptate, nu s'ar fi născut molima de față și nu ar fi căzut asupra bisericilor atâta furtună. Veți cum Pavel numesce circumcisiunea desființare a evangheliei. Acum însă sunt mulți printre noi cari postesc aceiași și cu Iudeii, și Sâmbetele le țin împreună cu dâșii, eară noi răbdăm cu generositate, sau mai bine și într'un mod mișlesc. Și ce dic de Iudei, când multe obiceiuri și de ale ginților se păstrează de cătră ai noștri; ghiciri și preghiciri după sborul paserilor, simbole și semnele dilor, darurile de la nascere, și acele hârtiuri pline de totă impietatea, pe care la nascerea copiilor le compun imediat spre réul capului lor, invățându-i de la început de a suprima ostenelele și durerile spre câștigarea virtuței, și punându-i ast-feliu sub tirania rétăcită a norocului. Dară dacă celor circumcisi Christos cu nimic nu li va folosi, celor ce și atrag atâtea rele, cu ce-i va folosi spre mântuire

credința lor? De și circumcisiunea a fost dată de Dumnezeu, totuși fiind-că prin evanghelie a fost desființată ca nesevârșită la timp, toate mișlocele le întrebuintă Pavel spre a o desrădăcina. Dară apoi Pavel puneă atâta interes în desființarea obiceiurilor Iudaice, ce se păzau fără vr'un folos, și noi să nu desrădăcinăm obiceiuri de ale ginților? Și care justificare o vom avea? De aceia astă-dî interesele noastre creștinesci le facem cu vuet și tulburare; învățecii noștri plini de trufie au răsturnat ordinea și toate au devenit pe dos. Cât de puțin de i-ar admonesta cineva, îi necinștesc pe mai marii lor, fiind-că noi îi educăm rău. Ori cât de nesuferiți ar fi mai marii lor, și chiar de ar fi încărcăți de miș de rele, totuși nici atunci nu-i este permis discipulului a fi insubordonat. Dacă Mântuitorul vorbind de învățătorii Iudeilor dice, că de vreme ce stău pe scaunul lui Moisi, e drept de a fi ascultați de învățecii, de și aveaū fapte viclene, pe care ordonă de a nu le imita învățecii, de ce iertare pot fi vrednici cei ce necinștesc și disprețuiesc pe mai marii bisericei, cari viețuiesc cu blândete și după charul lui Dumnezeu? Deci dacă nu e permis de a ne judeca unii pe alții, cu atât mai mult pe învățecii noștri.

„Dară dacă chiar eū, sau inger din ceriū v'ar predica altă evanghelie afară de ceea ce ați primit-o, anathema să fie“ (vers 8).

Privesce înțelepciunea apostolului. Ca să nu dică cineva, că pentru slavă deșartă și sprijine propriile sale credinți, se dă anathemei și pe sine însuși. Și fiind că îi se refugiaū dese-ori la demnitatea și autoritatea lui Iacob și Ioan, de aceia a menționat și pe Ingeri. Să nu-mi spuți, dice, de Iacob și de Ioan; chiar unul dintre căpiteniile Ingerilor din ceriū de ar corupe predica, anathema să fie. El nu dică simplu „din ceriū“, fiind că de alt-feliū și preoții se numiaū

ingeri : „Buzele preotului să păzască cunoștința și gura lui legea să o caute, căci el este ingerul lui Dumnezeu atot-stăpânitorului“ (Malachia 2, 7), ci ca să nu crezi că el vorbește acum de aceștia, a adaos „din ceriū“, făcând alusiune la puterile cele de sus. Și nu dice : dacă vor vesti ceva contrar, săū vor răsturna totul, ci dacă ar evangheliza ceva cât de mic, pe lângă cele ce am evanghelizat noi, chiar de ar mișca ceva cât de neînsemnat, anathema să fie.

„Cum am dis deja, așa și acum earași dic“ (vers. 9).— Pentru ca să nu crezi că vorbele acestea sunt spuse din mânie, săū iperbolic, săū fără chibzuire, le pune earași de a doua oră. Cel ce vorbește ceva de la mânie, iute și retractează ; dară cel ce de a doua oră spune același lucru, probează că judecând serios a spus așa ; că a aprobat mai înainte în mintea sa, și ast-feliū a pronunțat vorba. Când Abraam a fost rugat de bogatul din evanghelie ca să trimită pe Lazăr, a răspuns : „Aū pe Moisi și pe Profeti ; dacă nu ascultă de aceia, nici de morții inviați nu vor asculta“ (Luca 16. 29. 31). Aici Christos introduce pe Abraam vorbind, arătându-ni că santele scripturi trebuie a fi mai demne de credință, de cât chiar morții inviați. Dară Pavel ce dice ? Și când eu vorbesc de Pavel, earași de Christos spun, pentru că el a fost care i-a mișcat sufletul : „chiar inger din ceriū pogorându-se“ adaoge, și eu drept cuvânt. Căci ingerii orī cât de mari ar fi, nu sunt de cât servitori și supuși, pe când toate santele scripturi aū fost trimise nu de servitori, ci de însuși stăpânul a toate. Pentru aceia dice : „Dacă vē va predica cineva, pe lângă ceia ce v'am predicat“. El nu dice : cutare săū cutare, pentru că de

ce ar fi trebuit să menționeze nume proprii, el care face us de așa iperbolă, că pune la un loc pe toți, și pe cei de sus, și pe cei de jos? Prin faptul că dă anathemei pe evangheliști și ingeri, el circumscrie ori ce demnitate, eară prin faptul că se dă singur anathemei, el circumscrie ori ce familiaritate și legitimitate. Să nu-mi spui, dice, «că vorbesc acestea conapostolii și tovarășii tui», căci nici pe mine nu mă cruț predicând ast-feliu de idei. Tote acestea le face el, nu ca cum ar denunța pe Apostoli ca pe unia ce calcă predica evangheliei, nu, Dómnue păzesce, căci tot el spune: „Ori eú, ori aceia, așa predicăm“ (I Corinth. 15, 11), ci voind a arăta, că, când e vorba de adevăr, nu îngăduie a i se spune de demnitatea persónelor.

„Ore acum caut favórea ómenilor, sau a lui Dumneđeú? Óre caut a plăcea ómenilor? dară dacă așa plăcea ómenilor, nu așa fi serv al lui Christos“. (vers. 10).—De v-ași amăgi pe voi, dice el, spunéndu-vé acestea, nu cumva óre așa putea să mistific pe Dumneđeú, care scie și cele ascunse a le cugetului, și în care 'mí pun tóta silința de a'i plăcea? Ai vedúť înțelepciune apostolică? ai vedúť înălțime evanghelică? Acestea le scrie și Corinthenilor dicénd: „Nu ca să ne justificăm, ci ca să vé dăm inlesnire de laudă“ (II Corinth. 5 12), și in alt loc earășí: „Mie prea puțin 'mí este a fi judecat de voi, sau de judecata óménéscă“ (I Corinth. 4, 3). Fiúnd că el ca invătétoriú se vede forsat a se justifica înaintea discipulilor, o suferé aceasta, pe de-o-parte, eară pe de alta se máhnesce, nu dórá din disperare, să nu fie una ca asta, ci pentru ușurința judecáței celor amăgiți, și pentru că nu era crezúť de dênșii. Pentru care și dice a-

cestea, ca și cum ar spune: nu cumva 0re vorba 'mă este cătră voi? nu cumva 0menii aũ a mă judeca? Cuvântul meu este cătră Dumneđeu și pentru responsabilitățile cele de acolo fac totul; nu am ajuns la atăta ticăloșie a falsifica dogmele, pe când urmędă a ne justifica înaintea stăpânului a t0te pentru t0te cele ce predicăm. Ast-feliũ că în același timp justificându-se și tot în același timp și ridicându-se contra lor, a scris acestea. Nu se cuvine învățecilor de a judeca pe dascalii lor; dar fiind că s'a resturnat ordinea lucrurilor, 0ice, și stați ca judecatori ai mei; aflați că multă vorbă cătră voi în justificarea me nu voiũ face; totul noi facem pentru Dumneđeu, și lui ne vom justifica asupra acestor dogme. Cel ce voește a câștiga fav0rea 0menilor, face multe fapte bănuite și perverse, face us de înșălăciune și minciună ca să câștige fav0rea și să'si atragă buna voință a auditorilor; pe când cel ce caută fav0rea lui Dumneđeu și se silește a-i plăcea, are nevoie de o judecată simplă și curată, pentru că Dumneđeu nu p0te fi înșelat. De unde deci reesă în mod cert, că și noi, 0ice, nu din cauză că iubim ăntăietatea, vė scriem acestea, cu dorința de a avea slavă din partea v0stră, sau de a avea discipuli, căci nu ne-am ocupat de a plăcea 0menilor, ci lui Dumneđeu. Dacă ași fi voi a plăcea 0menilor, ași fi fost încă printre Iudei, ași fi persecutat încă biserica lui Dumneđeu. Cel ce desprețuește națiunea intrégă, pe familiari, amici și rude, și se lipsesce de atăta slavă, schimbându-le t0te pentru persecuțiuni, dușmăni, resb0e și atacuri dılnice, este invederat că și acestea pe care le 0ice acum, nu le 0ice cu dorința de a avea slava 0menilor. Aceasta o a spus el, fiind că urma a povesti viața lui de mai 'nainte, cum și transformarea fără de veste, și a arăta cu probe evidente că cu adevărat el s-a schimbat, pentru ca să nu cré

dă, că face aceasta justificându-se lor. De aceia a și dis mai 'nainte: „Ore acum caut favoarea omenilor?“ Cunoscea el foarte bine când pôte fi timpul oportun pentru corectarea discipulilor, și prin urmare scia când trebuie a vorbi ceva înalt și mare. De și ar fi putut ca să aducă din altă parte doveđi spre a proba, că el predică cu dreptate, doveđi din semne, dic, din minuni, din pericolele prin care trecea, din închisori, din atacurile dihnice, din fôme, din sete, din golătate și din altele de acestea, dar fiind că cuvântul lui nu era acum cătră apostolii cei mincinoși, ci cătră adevărații apostoli, cari erau compartași la toate acelea, voiți să dic la primejdi, de aceia din altă parte vorba. Când se adresează apostolilor celor mincinoși, el pune pe față comparațiunea, aduce la mijloc răbdarea lui în primejdi și în fine dice: „Servitorii ai lui Christos sunt? (ca un nebun vorbesc) mai mult eă; în ostenele mai mult, în bătai peste măsură, în închisori mai mult, în morți de multe ori“ (II Corinth. 11, 23), acum însă el vorbește de traiul lui de mai 'nainte, și dice: „Vă fac cunoscut, fraților, că evanghelia predicată de mine nu este după om, căci nici nu am primit-o și nici nu m-am învățat de la om, ci prin descoperirea lui Iisus Christos“ (Vers. 11, 12). Privesce cum aceasta o susține cu totă puterea, că adică a fost discipul al lui Christos, ne intervenind vr'un om, ci el prin sine însuși invrednicindu-l a-l descoperi întreaga cunoscință. Și care dovadă a-l putea da necredincioșilor, că Dumnezeu 'ți-a descoperit prin sine însuși, și nu prin intermediul cui-va, acele misterii negrăite? Viața me de mai 'nainte, dice; căci nu m-ași fi schimbat fără veste, dacă nu ar fi fost Dumnezeu care să-mi descopere.

Cei ce se învață de ómeni, când sunt violenți și infocați în chestiunile contrare, au nevoie de timp și de multă artă, spre a se convinge; dară acesta schimbat fără de veste și tocmai pe când furia lui atinsese punctul culminant, invederat că s'a învrednicit unei vedenii și învățături dumnezeesci, pentru ca astfel să se întorcă la mintea sănătoasă. Pentru aceia se vede forsat de a povesti despre viața sa de mai 'nainte, eară de marturi invocă faptele petrecute. «Cum că m'a învrednicit unul născut fiul lui Dumnezeu a mă chema prin sine însuși din ceruri, voi nu știți: și cum să știți, dacă n'ați fost față? dară cum că am fost un persecutor aprig, aceasta o știți. Vestea despre asprimea me s-a propagat până la voi, de și distanța dintre Palestina și Galatia este mare; așa că de sigur nu s-ar fi imprăsciat într'atâta vestea, dacă nu era din parte-mi un exces de nesuferit la toți». De aceia și dice: „A-ți auzit despre petrecerea me în Iudaism, că peste măsură persecutam biserica lui Dumnezeu și o pustiam“ (Vers 13). Veți cum vorbește de fiecare fapt și'l pune încă cu intensitate, și nu se rușinează? Nu persecuta biserica așa cum s'ar întâmpla, ci încel mai 'nalt grad „peste măsură“, și nu numai persecuta, ci o și pustia, adică se încerca să o șteargă de pe fața pământului, să o nimicească, să o dărime, să facă a dispărea, căci aceasta e treaba pustiitorului. „Și progresam în Iudaism mai mult de cât cei de aceiași vîrstă cu mine în națiunea me, foarte râvnitori fiind de parintesecele mele tradițiuni“ (Vers. 14). Și pentru ca să nu crezi că faptul provenea din firea lui cea aprinsă, arată că totul făcea mișcat de zel, de și nu după o exactă cunoștință, și nu persecuta spre așa

resbuna vre-o dușmănie ôre-care, saũ pentru slava deșartă, ci „fôrte râvnitoriũ fiind de părintescele mele tradițiuni“. ~~ce~~ Ceia ^{ca} el spune, așa și este; «căci dacă cele ce făceam contra bisericei, dice, nu le făceam pentru om, ci pentru zel dumnezeesc, greșit de sigur, însă zel infocat, cum deci acum, alergând pentru biserică și cunoscând cu exactitate adevărul, așa face aceasta pentru slavă deșartă? Dacă chiar pe când greșam și totuși nu mă stăpânea o astfel de patimă, ci numai zelul dumnezeesc mă aducea la aceasta, cu atât mai mult acum, când am cunoscut adevărul, ar fi drept de a fi scutit de orîce bănuială de felul acesta. Odată cu trecerea me în credința și dogmele bisericei, am departat orîce prejudiciũ Iudaic, arătând un mai mare zel de astă dată, ceia ce probează că cu adevărat eũ am trecut la credința creștină, fiind stăpănit de zel dumnezeesc». Pentru că dacă n'ar fi fost aceasta, ce alta ar fi putut, spune-mi, ca să contribue la o astfel de transformare, și să-l decidă de a schimba cinstea cu insulta, liniștea cu primejdiile și odihna cu sbuciumarea? Nimic absolut, de cât numai amorul inflăcărat pentru adevăr.

„Când a bine-voit Dumneđeũ, cel ce m-a ales din pântecel maicei mele și m-a chemat prin charul seũ, ca să descopere pe fiul seũ în mine, spre a-l predica printre ginți, nu m-am lipit de carne și sânge.“ (Vers 15, 16).

Privește ce voește el a arata aici : adevă că și timpul în care el a părăsit credința Iudaică a fost hotărît de Dumneđeũ, și că după o ôre-care iconomie Dumneđească el a făcut aceasta. Căci dacă încă din pântecel maicei sale a fost ales a fi apostol, și a fi chemat la acest serviciũ, și dacă a fost chemat atunci, eară el a ascultat imediat, e cert că Dumneđeũ, pentru o ca-

usă ore-care nesciută și necuprinsă de mintea ome-
nească, a aminat până atunci chemarea. Și care ar
putea fi ore acea cauză? Póte că așceptați cu nerăb-
dare de a aúdi începutul istoriei, și de ce nu a fost
chemat odată cu cei doi-spre-đece; de cât ca să nu mé
depărtez de ceea ce e mai urgent, lungind prea mult
vorba, rog dragostea voastră de a nu așcepta ca să a-
flați totul de la mine, ci a cerceta și prin voi înși-vé,
și pe Dumneđu al ruga ca să vé descopere. Și noué
ni-a dis cine-va, pe când vorbeam cătră voi despre
transformarea lui, că din ce cauză ore din Saul, cum
se chema, l-a numit Pavel? Dară dacă póte a-ți uitat,
apoi cetind in acea carte veți sci tóte. De acum voi
vom continua in șirul cuvintului, și avem de gând să
arátăm, cum earăși nimic omenesc nu a fost din cele
petrecute cu densus, ci tóte au fost de la Dumneđu,
carele cu multă pronie a iconomisit tóte cele atingă-
tore de densus. „Și m-a chemat prin Charul seú“.
Dumneđu, însă, díce că pentru virtutea lui l-a chemat:
„Vas al alegerii 'mi este mie“ (Fapt. 9 15.), eară
cătră Anania dícea: „Ca să póte numele méu
inaintea ginților și a împăraților,“ adică, că este
destoinic de a servi și a face lucruri mari.

Aceasta se pune ca cauză a chemării lui. El, însă,
peste tot locul díce, că totul datorește charului și fi-
lantropiei lui celei negrăite, cum bună-óra in urmă-
toriul loc unde díce: „Dară am fost miluit,“ nu că
dóră am fost destoinic, sau apt, ci „ca să arate in
mine tótă indelunga răbdare, ca exemplu ce-
lor ce vor crede intrensus, spre viața vecinică“
(I Timotheiü 1, 16). Ai vedut umilintă iperbolică? Pen-
tru aceia, díce, eú am fost miluit, pentru ca nimeni
să nu se desnădăjduiască, căci eú cel mai rău dintre
toți ómenii, și încă m-am invrednicit de filantropia lui.

Aceasta o și declară când dice: „că în mine să a-rate totă îndelunga răbdare, ca exemplu celor ce vor crede întrînsul.“

„Ca să descopere pe fiul său în mine.“ Aiu-rea, însă, Christos dice: „Nimeni nu cunoște pe fiul, fără numai tatăl, și nimeni nu cunoște pe tatăl fără numai fiul, și căruia va voi fiul să-l descopere“ (Luca 10, 22). Ai vădut că și tatăl descopere pe fiul, și fiul descopere pe tatăl? Tot ast-feliu și cu slava: și fiul slăvesce pe tatăl, și tatăl slăvesce pe fiul: „Slăvesce-mă pe mine, precum și eu te-am slăvit pe tine“ (Ioan 17, 1. 4.). „Ca să descopere pe fiul său în mine.“ Dară de ce ore nu a dis: să descopere pe fiul său mie, ci „în mine“? Pentru ca să arate, că nu numai prin cuvinte a audit cele ale credinței, ci că s-a și umplut de Duchul sânt; descoperirea i-a luminat spiritul, eară pe Christos 'l avea în el vorbind. „Pentru a-l predica pe el printre ginți.“ Nu numai faptul că a crezut, ci și acela că a fost desemnat de apostol al ginților, a provenit de la Dumnezeu. Ast-feliu mi s-a descoperit, dice, pentru ca nu numai să-l ved, ci și altora să-l arăt. El nu dice, altora, în mod simplu, ci „ca să-l predic pe el printre ginți“ De aici deja el începe exordul apologiei lui, în fața discipulilor. Nu era necesar de a predica și Judeilor și ginților în același feliu. „Nu m-am lipit de carne și sânge.“ Aici face alusi-une la apostoli, numindu-i după natura lucrurilor. Dară dacă pôte se dice și despre toți oamenii, nici noi nu contrariem. „Nici că m-am suit la Ierusalim, că-tră apostoli cei mai 'nainte de mine“ (Vers. 17). Aceste cuvinte dacă le-ar examina cine-va, așa la su-

prafată, s-ar părea că sunt pline de o mare emfază, și depărtate cu totul de înțelepciunea apostolică. A vota cine-va pentru sine însuși și a nu lua nici un companion la părerea lui, pare a fi lipsă de minte. „Am vădut dice om ce se crede pe sine de înțelept, inse mai multă speranță are de cât el cel nebun,“ (Proverbe 26, 12), și aiurea: „Vai de cei înțelepți în ochii lor și învățați în părerea lor.“ (Isaia 5, 21), și earăși: „Nu vă faceți înțelepți înaintea vóstră.“ Deci nu cine-va, care a audít atâtea de la alții, și pe care însuși le-a recomandat altora, ar fi putut să cadă în asemenea greșală; aceasta nu numai Pavel, dară nici cel mai de pe urmă om nu ar fi putut'o face. Dară, după cum am spus, această dicere luată și examinată așa pe de asupra, ar putea cine-va dintre auditori să se revolteze, cu drept cuvânt; dacă însă vom adăoga și cauza pentru care el a pronunțat'o, de sigur că toți vor aplauda și admira pe apostol. Aceasta o vom face deci acum. Nu trebuie a examina cuvintele numai la suprafață, fiind-că atunci vor resulta multe inconveniente; dară nici de a le tortura nu e bine, ci lucrul cel mai prudent este de a fi cu atențiune la cugetul scriitorului. Chiar în conversațiunile noastre dacă nu vom avea în vedere această normă, și de nu vom examina intențiunea vorbitorului, vom suferi multe nemulțumiri, și toate se vor resturna. Și de ce să vorbim de cuvinte, când chiar în fapte dacă nu păzește cineva această regulă, toate se vor întorce pe dos? Așa bună-óră doctorul taie și desparte unul din óse, dară aceasta o fac de multe-ori și tâlhari. Apoi câtă prostie nu ar fi, dacă nu am putea distinge tâlhariul de doctor? Și earăși: ucigașii și marturii pătimesc aceleași dureri, fiind schingiuiți în timpul cât se cercetează crima; dară este mare distanță între unii și

alții. Dacă, deci, nu vom păzi această regulă, nu vom putea pricepe asemenea lucruri, și vom considera pe Ilie, pe Samuil și Fenees de ucigași, eară pe Abraam de omoritoriu de copii, dacă, dic, vom examina lucrurile la suprafață, și nu vom avea în vedere și scopul faptuitorilor. Așa dară să examinăm și intențiunea lui Pavel, cu care a scris acestea; să vedem deci scopul lui, și care era în general intențiunea lui față de apostoli, și atunci vom pricepe cu ce anume plan le vorbea el acestea. Nu a dis el aceste vorbe spre a despretui pe Apostoli, sau spre a se înalța pe densusul. Nicî acum nu a avut asemenea gând și nicî mai 'nainte. Și cum o putea face aceasta, când și pe densusul s-a dat anathemei? Nu, ci peste tot locul în evanghelie păzește statornicia. Fiind că cei ce pustieau biserica diceau, că trebuie a urma apostolilor, carî nu împedecă acestea, eară nu lui Pavel, care împedecă, din care cauză se și introducea câte puțin retăcirea Iudaică, se vede nevoit a resista cu bărbăție contra lor, nu dora că voia a vorbi ceva de rău contra apostolilor, ci a înăduși absurditatea celor ce cu nedreptate se înaltau pe ei singuri. De accia dice: „Nu m-am lipit de carne și sânge“. Era, cu adevărat, cea mai de pe urmă absurditate de a pune sub dependența oamenilor pe cel învățat de însuși Dumnezeu. Cel ce învață de la omeni, cu drept cuvânt și ia de tovarăși tot omeni; dară acel ce s-a învrednicit de acea voce fericită, și a fost învățat tôte de cătră cel ce are tesaurul înțelepciunei, pentru ce s-ar fi pus sub dependența oamenilor? Unde ca acesta e demn ca el să învețe pe omeni, eară nu el să învețe de la omeni. Deci nu a dis el acestea din ușurință, ci ca să arate demnitatea predicei lui. „Nici nu m-am suit, dice, la Ierusalim cătră Apostolii cei mai 'nainte de mine“. O dice aceasta

fiind-că, spuneau dușmanii lui, că apostolii au fost chemați mai 'nainte de cât dânsul la apostolat : dară dacă trebuia a comunica cu dânsii, negreșit că cel ce 'l-a descoperit lui predica 'l-ar fi ordonat a face și aceasta. Dară ce ? Nu s-a suit el ôre la Ierusalim ? Ba da, s'a suit, și încă nu în zadar, ci și folosindu-se cu ceva de la dânsii. Când anume ? Atunci când în orașul Antiochiea, care mai 'nainte arătase mult zel, s-a fost făcut o întrunire de credincioși tocmăi asupra casului de față, și se disputa dacă trebuie a fi circumciși credincioșii dintre ginți, sau că să nu fie siliți de a se circumcide ; atunci s-a suit Pavel împreună cu Sila. Dară acum cum zice el „nu m-am suit, nici nu m-am lipit“ ? Mai 'ntéiü pentru aceia că el nu s-a suit din propria sa voință, ci a fost trimis de alții, și al doilea că nu s-a dus ca să învețe ceva de la dânsii, ci ca să-l convingă. El a avut de la început această părere, pe carea și apostolii o au aprobat după aceasta : aceea adevă că nu trebuie a se circumcide. Dară fiind că Antiochenilor nu li se părea a fi demn de creșul, și dau atențiune mai mult celor din Ierusalim, s-a suit, nu că döră avea nevoie de a cunoște ceva mai mult, ci ca să convingă pe cei ce contradiceau, și diceau că și cei din Ierusalim sunt de aceiași părere. Ast-felü deci, din început el tôte le cunoscea, și nu avea nevoie de dascal, și ceia ce după multă disputare trebuiaü a aproba apostolii, el mai 'nainte încă de acea dispută le avea deja în el nestrămutat. Chiar și Luca exprimând această părere dice, că timp îndelungat a vorbit cu dânsii (Antiochenii) mai 'nainte de a se duce la Ierusalim. Dară fiind-că și părerea fraților era de a afla și pe acelor din Ierusalim, s'a suit pentru dânsii, ear nu pentru vr'un interes al lui. Deci dacă acum el dice : „nu m-am suit“ este ca cum ar fi dis, că nu s-a

suit la începutul predicii lui, și nici când s-a suit n'a făcut'o aceasta spre a învăța ceva de la apostoli. Ambele acestea le și înșamnă el când dice: nu m'am lipit îndată de carne și sânge": și veđi că nu dice simplu „nu m-am lipit“ ci dice „îndată“ Dară dacă după aceasta s-a suit, nu a făcut'o spre a lua ceva de acolo.

„Ci m-am dus în Arabia“. Privesce suflet înferbântat! El voia să cucerească de la început tocmai acele locuri necultivate până atunci și în starea cea mai salbatică. Dacă ar fi acceptat pe lângă apostoli de la cari nu avea nimic de aflat, predica s'ar fi împedecat, și atunci ar fi trebuit ca apostolii să îm-prășcie cuvântul credinței peste tot locul. De aceea fericitul acesta, fiind cu sufletul înferbântat, imediat s-a apucat de învățatura barbarilor și a șelbaticilor, alegându-și singur o viață agitată și plină de dureri. Și privesce încă și umilința lui; căci după ce dice: „M-am dus în Arabia“ adaugă imediat „Și earăși m-am întors în Damasc.“ El nu spune de faptele lui de acolo, nici pe cine și câți a catechisat, de și se scie că îndată ce s-a bolezat a arătat atâta zel, că într'atâta a confundat pe Iudei și i-a adus la așa iritație, în cât și Iudeii și Elinii îi întinseșe curse spre a-l omori, ceea ce nu s-ar fi petrecut dacă el nu ar fi sporit numărul credincioșilor. Fiind-că contrariu lui erau biruiți cu învățătura, de aceea alergau la omor, și tocmai faptul acesta era un semn clar de biruința lui Pavel. Însă Christos nu l-a lăsat să mōră, ci l-a păstrat în interesul cel mare al prediceii. Și cu toate acestea el nimic nu spune de asemenea fapte, așa că ceea ce spune, nu le vorbesce din ambițiune, nici spre a fi cređut ca cel mai mare dintre apostoli, și nici ca cum ar fi fost măhnit pentru că-l desprețuiaă, ci numai că se temea ca nu cum-va

să provină de aici vr'o vătămare predicei. Se numea dese-ori pe sine lepadatura și cel întâiu dintre păcătoși, cel de pe urmă dintre apostoli și nevrednic de asemenea numire; și acestea toate cine le dicea? El care a muncit mai mult de cât toți, ceia ce denotă marea lui umilință. Cel ce nu cunoște nici un bun în sine, însă vorbește cu umilință despre sine, se poate numi înțelept. nici într'un cas însă umilit; pe când cel ce vorbește astfel, după atâtea cununii, acela este cu adevărat care scie a se modera.

„Și earași m-am întors, dice, în Damasc“, de și câte nu erau acolo plănuite asupra lui?! Căci despre acest oraș dice el, că guvernatorul regelui Areta 'l pădia voind a prinde pe acest fericit apostol, ceia ce era cea mai mare probă de gona întreprinsă contra Iudeilor. Dară nimic de acestea nu spune aici, și nici acolo nu ar fi fost menționate, dacă nu ar fi vădut timpul oportun de a fi trecute în interesul istoriei, ci ar fi tăcut, ca și aici, unde dice simplu. că s-a dus și s-a întors, fără a menționa de cele petrecute acolo.

„Apoi după trei ani m-am suit în Ierusalim ca să cercetez pe Petru“ (Vers. 18).

Ce ar fi putut a fi mai umilit de cât acest suflet nobil? Când după atâtea succese, fără să aibă nevoie de Petru, său să aibă nevoie al asculta asupra predicei, căci era în aceiași condițiune ca și densus..., dară nimic mai mult nu voiu mai dice,—și cu toate acestea se suie la el, ca cătră cel mai mare și mai bătrân? Veđi cum li dă el respectul cuvenit, și nu numai că nu se credea de cel mai mare, ci nici chiar ca egal al lor? Aceasta se invederează din călătoria de față. Intocmai după cum mulți dintre frații noștri se duc spre a vedea pe barbații sânti, cu ast-feliu de

sentiment s-a dus și Pavel la Petru, și încă pöte cu mai multă umilință. Unia călătoresc spre a se folosi, pe când fericitul Pavel ne avënd necesă de a învăța ceva de la el, sau a primi vr'o îndreptare în predică, s'a dus numai cu scopul de a-l vedea și a-l onora cu prezența. „Ca să cercetez pe Petru“. El nu dice, să ved pe Petru, ci „să-l cercetez“, după cum fac, cei ce se duc prin orașe mari și frumoșe, spre a cerceta de vr'un prietin sau cunoscut. Ast-felü se credea el demn de multă cinste, numai chiar de ar vedea pe Petru.

Aceasta se invederează și din Faptele Apostolilor, unde se spune, că după ce a venit la Ierusalim,—deja întorcënd la credință pe mulți dintre ginți, și făcënd atâtea, pe care nici unul din cei-l-alți nu a făcut, în Panfilia, Licaonia și în națiunea Cilicienilor unde a corectat pe toți din acea parte și 'i-a întors la Christos,—mai 'ntăi a intrat la Iacob cu multă umilință, ca cătră un mai mare și mai de respectat. Apoi fiind sfătuit ascultă, de și era contra celor din casul de față. „Veđi, frate, 'i dice Iacob, câte miriade de Iudei sunt, cari au cređat?... deci curătesce-te și cheltuesce pentru ii, spre a'și rade capul etc.“—și 'și-a ras părul capului, și a sevărșit toate cele prescise de lege. Unde nu se vătămă evanghelia, el era cel mai umilit dintre toți; unde vedea însă nedreptățiți din cauza umilinței, el! apoi atunci el nu mai făcea us de asemenea calitate, căci atunci nu mai însemna a se umili, ci a vătămă și corupe pe discipuli. „Și am rămas pe lângă el cinci-spre-dece zile“. A se sui la Ierusalim numai în scopul de a vedea pe Petru, înseamnă multul respect ce i-l da, eară a și sta pe lângă dñsul timp de atâtea zile, e semn de prietenie și dragoste

mare. „Pe alt apostol n-am vădut, fără numai pe Iacob, fratele Domnului“. (Vers. 19). Privește prietinia cea mare, ce o avea către Petru, de vreme ce anume pentru dânsul s'a dus la Ierusalim, și pe lângă dânsul a stat. Acestea le dă neconținut și pretind a le ținea în minte, pentru că astfel când veți auzi că se vorbește ceva, ce se pare a fi contra lui Petru, nimeni să nu bănuiească pe Apostol. Pentru aceasta însuși el, corectând pare-că mai dinaintea nisce asemenea bănueli, dă cele de mai sus, ca astfel când se dă, că el s'a împotrivit lui Petru, să nu crezi că vorbele lui sunt rezultatul vreunei certe, sau dușmăni; căci respectă pe barbat și îl iubesc mai mult ca pe cei-l-alți, și pentru nimeni din ei nu s-a suit, de cât numai pentru Petru. „Pe alt apostol n-am vădut, dă, fără numai pe Iacob“. L-am vădut, dă, dară nu am fost învățat de dânsul. Privește cu câtă cinste îl numește și pe acesta, căci nu dă simplu, Iacob, ci adăugă și caracteristica respectabilă a lui, astfel că și cu aceasta el este dispensat de orice bănuială de invidie.—Căci dacă ar fi voit a-l menționa după numele cu care era cunoscut, ar fi putut să o facă aceasta din cea-l-altă particularitate, și să dă: al lui Cleopa, după cum dă și Evanghelistul; însă nu a dă aceasta, fiind că credea că semnele caracteristice ale apostolilor sunt aceleași, și că entuziasimându-se pe sine însuși, și acela se va mândri. De aceia nu l-a numit astfel, cum am dă, ci „fratele Domnului“, de și nu era frate după trup al Domnului, ci numai se credea așa, și cu toate acestea el n-a esitat de a pune demnitatea barbatului. De astfel se și probează din multe locuri din Sf. Scriptură cum el se găsea față de apostoli și cum i se cuvenea de a fi. „Cele-ce vă scriu vouă, iată înaintea lui Dum-

nedeu o spun, că nu mintesc". (Vers, 20). Ai vădut umilința acestui suflet, cum strălucesce deopotrivă în toate? Intocmai ca și înaintea tribunalului când el se luptă ca să scape de responsabilități, astfel a căutat și în cazul de față de a se justifica. „Apot am venit în părțile Siriei și a le Ciliciei“, adică după ce a vădut pe Petru. De aici începe earași a se atinge de chestiunea ce'l preocupa, adică că n-a fost în acel timp prin Iudeea, că el a fost trimis către ginta, și că nu s'a încercat a clădi pe temelii străine. Pentru care dice, că nici măcar întâmplătoru nu l-a vădut; eară aceasta se vedează din cele următoare: „Eram, dice, necunoscut în personă bisericilor Iudeei, și numai auđise, că cel ce ne persecuta altădată, acum evanghelizază credința, pe care atunci o combătea“. (Vers. 22. 23). Ce ar fi putut a fi mai cum-pătat ca acest suflet? Când discuta cele ce tocmai l'acuzau, ca de exemplu, cum persecuta biserica și o pustiea, el tocmai acestele trece într'un mod exagerat și și desvêlesce viața lui de mai nainte, eară acele ce trebuiau a l'arăta în totă strălucirea lui, le trece cu vederea. Putênd, dacă voia, ca să spună toate succesele lui de prin acele locuri, nimic din toate acestea nu dice, ci cu un cuvânt numai, pare-că trecênd un noian nemărginit, dice: „Am venit în părțile Siriei și a le Ciliciei“ și că „auđise că cel ce ne persecuta altădată, acum predica credința pe care atunci o combătea“, și alt nimic n'a mai adaos.—Dară ce voiesce el să spună când dice: „eram necunoscut bisericilor Iudeei“? Pentru ca să afli, că atât era de departe de a li predica lor circumciderea, în cât nici măcar fața lui nu era cu-

noscută lor. „Și slăviau pe Dumnezeu, în mine“ (Vers. 24). Judecă și în acest loc regula lui de umilință, cum o păzesce cu exactitate; căci nu dice: că mă admirău, mă lăudau, sau se minunau, ci totul atribuie Charului lui Dumnezeu. „Slăviau, dice. pe Dumnezeu în mine“.

„Apoi după patru-spre-zece ani earăși m-am suit la Ierusalim cu Barnaba, luând cu mine și pe Tit; m-am suit în urma unei descoperiri“. Causa întâei suiri dice că a fost Petru și cum că s-a suit spre al cerceta, eară cauza suirei de a doua oară dice, că a fost revelațiunea Duchului Sânt. „Și li-am spus lor evanghelia pe care o predic ginților, eară în special celor cređuți de mai însemnați, ca nu cumva să alerg, sau să fi alergat în zadar“. (Cap. II. 1. 2.). Dară ce spus Pavele? Tu, care în început nu ai găsit cu cale a o spune, și nici macar după trei ani, ci locmai acum după trecere de patru-spre-zece ani trecuți, li o spui, nu cumva să alergi în zadar? Cât de bine era ca imediat după începerea predicei să o fi făcut aceasta, de cât după atâta ani! De ce, deci, ai alergat, dacă nu erai incredințat că nu în deșert alergi? Dară cine e atât de timpit, în cât să predice timp de atâta ani, fără să scie că predică bine? Și ceia ce e mai surprindătoriu încă, că sa suit la Ierusalim după revelațiune. Aceasta, cum am dis, e mai surprindătoriu ca faptul, că după patru-spre-zece ani s a suit la Ierusalim ca să vadă dacă nu predică în zadar, însă e suficient a ni da deslegarea acestei chestiuni. Căci de s'ar fi suit din propria lui voință, nici că ar fi spus; nu ar fi cădut de sigur acest suflet fericit într-atâta ușurință, fiind că el este, care zice în alt loc: „Eū așa alerg, nu ca nesigur,

așa mă lupt, nu ca unul ce bate în aer" (I Corinth. 9, 26). Dară dacă alergî nu ca nesigur, cum zici: „Nu cumva alerg în deșert, sau am alergat"? De unde e cert, că dacă s'ar fi suit fără revelațiune, ar fi dovedit că este ușurel la minte. Dară faptul nu a fost atât de prostesc, pentru că, dacă Charul Sântului Duch l-a mișcat în cazul de față, cine ar putea îndrăzni ca macar să bănuiască așa ceva? Pentru aceasta a și adăogat el: „după descoperire", pentru ca mai 'nainte de deslegarea chestiunii să nu-î impuți vre-o ignoranță, cunoscînd că faptul nu e omenesc, ci iconomie dumnezească, ce prevede multe din cele prezente și viitoare. Deci, care e cauza acestei călătorii? Precum când mai 'nainte s-a suit din Antiochia la Ierusalim, nu a făcut'o pentru dînsul, căci el cunoscnea că trebuie a urma învățăturilor lui Christos, ci voia a uni pe cei desbinați, ast-feliu și acum nu el avea nevoie de a sci dacă nu alergă în zădar, ci ca să se convingă cei ce-l acuzaū. Fiind-că aceștia aveau o mai mare idee despre Petru și Ioan, și credeau că Pavel se desbinase de dînsii predicînd evanghelia fără circumcisiune, pe cînd aceia o permiteau, și ast-feliu credeau că el severșasce fapte contra legei și prin urmare aleargă în zădar, „M-am suit, dice, și li-am spus evanghelia me", nu ca să învăț eu ceva, ceia-ce și spune mai departe, ci ca să arăt celor ce bănuiau acestea, că nu în zădar alerg. Spiritul prevădînd o ast-feliu de dispută între dînsii, a regulat ca el să se suie la Ierusalim și să comunice apostolilor evanghelia ce o predică. De aceia și dice: „după descoperire m-am suit" și a luat ca marturi la aceasta pe Barnaba și pe Tit. „Și li-am comunicat lor evanghelia ce o predic printre gînti" adecă acea fără circumcisiune, „și în deosebi celor păruți ca cei ântei". Dară

ce voiesce să spună el prine cuvintele : „în deosebi“, —de și de alt-feliu cel ce se ocupă a corecta credința comuna, nu o face aceasta în deosebi, ci în public? Pavel însă nu face așa; el nu avea nevoie de a învăța ceva sau a corecta, ci voia a resturna pretextul celor ce se încercau a amăgi. Deci fiind-că toți s'ar fi scandalizat în Ierusalim, dacă ar fi contrăvenit cineva legei, sau ar fi împedecat circumcisiunea, ceia ce și dice Iacob către Pavel: „Vezi frate câte miriade sunt dintre Iudenii cari au crezut? și toți aceștia au auzit despre tine, că înveți a se lepada de lege“ (Fapt 21, 20. 22), de aceia nu a primit de a descoperi predica lui în fața tuturor, ci în deosebi a spus-o celor păruți ca mai mari, față cu Barnaba și Tit, cari urmau a-i servi de marturi contra celor ce-l acusa, că nici apostolilor nu li s-a părut a fi contrară evanghelia lui; și deci îi ca marturi demni de credință să adeverească aceasta.— Când zice: „celor păruți de mai mari“ nu o spune dără spre a contesta că sunt mai mari, fiind-că și despre dânsul dice: „mi se pare că și eu am spiritul lui Dumnezeu“ (I Corinth 7, 40). ceia ce e alitudine de om cumpătat, ci voiesce a arata că aceasta era părerea tuturor și prin urmare și a lui. „Și nici Tit ce era cu mine, Elin fiind nu a fost silit a se circumcide“ (Vers 3.). Ceeste, „Elin fiind“?; adevă că era dintre Elini, și era necircumcis. Nu numai eu predicam ast-feliu, ci și Tit o făcea aceasta, și de și era necircumcis, totuși nu l-au forsat apostolii a se circumcide. Ceia ce era o dovadă foarte mare că vorbele și faptele lui Pavel nu au fost nebagate în samă. Și ce este mai mult că nici nu erau de față contradicătorii lui, când au poruncit apostolii aceasta, ceia ce și el învederează

când dice: „Pentru frații cei mincinoși ce se furișară“ (Vers 4). Dară cine sunt acei frați mincinoși? căci aceasta e o chestiune nu puțin însemnată. În adevăr, dacă apostolii au permis a se circumcide, pentru ce acum numesci frați mincinoși pe cei ce poruncesc a face același lucru, după cum a fost și părerea apostolilor? Mai 'ntăiu nu este același lucru a ordona să se facă ceva, și a ierta un fapt deja săvârșit. Cel ce ordonă, o face aceasta cu meditație, ca fiind necesar; eară cel ce nu ordonă, și nici nu împedecă pe cel ce voește, nu că dără iartă, ca și cum ar trebui să o facă aceasta, ci îndeplinesce ceva cu economie. Ast-feliu același Pavel scriind Corinthenilor, dicea: „și earăși să vă întrușiți“ (I Corinth. 7, 5. 7), vorbind cătră bărbați și cătră femei; apoi ca să nu crezi că zice acestea ca cum ar legifera, adaoge: „Eară aceasta o zic din sfat și nu după poruncă“. Nu era aceasta convingerea lui precedentă, ci numai iertare a neînfrânării lor, pentru care și zice: „Pentru neînfrânarea vóastră“. Dară dacă voiesci a afla părerea lui, ascultă ce spune: „Voiesc ca toți ómenii să fie abstenenți ca și mine“. Ast-feliu și aici; apostolii permiteau nu ca cum ar satisface legea, ci consimțând slăbăciunii Iudaice. Dacă ar fi căutat să satisfacă legea, nu ar fi predicat Iudeilor într'un feliu și ginților în alt feliu. Dacă circumcisiunea era necesar a se observa de cei necredincioși, invederat este că trebuia a se îndeplini și de toți credincioșii. Dacă, deci, legiferau ca gințile să nu fie supărate din cauza aceasta, ar fi arătat că prin concesiuni permiteau și Iudeilor. Nu așa însă se purtau frații cei mincinoși, ci voiau a-i scóte de sub char și a-i băga earăși sub jugul robiei. Și aceasta e prima diferență,

förte insemnată de alt-feliu. A doua deosebire este, că apostolii făceau aceasta în Iudeea, unde și legea mosaică stăpânea, pe când frații cei mincinoși peste tot locul, de vreme ce înriurise asupra tuturor Galatenilor. De aici se vede cu certitudine, că ceia ce îi făceau nu era spre edificarea, ci pentru distrugerea lor morală. Alt-feliu se permitea de apostoli, și în alt mod lucrau frații cei mincinoși. „Carii s-au furișat spre a spiona libertatea noastră, pe carea o avem în Christos Iisus“ (Vers 4.). Vezi cum prin denumirea de spioni a dat pe față lupta acelora? Căci spionii nu intră pentru alt-ceva, de cât ca informându-se de cele ale contrarilor săși prepare ușurința în a-i jefui și a-i nimici, întocmai după cum făceau atunei frații cei mincinoși, ce voiau a-i baga sub jugul robiei. Așa că și de aici se invederează că alta era intențiunea apostolilor și alta a acelor trați mincinoși, cu totul contrară celei dintei. — Aceia de sigur permiteau, ca ast-feliu câte puțin să-i scotă de sub robie, pe când cei din urmă preparaü ast-feliu lucrurile ca mai mult să-i supună robiei. Pentru aceia și spionaü cu exactitate și se interesaü carii anume sunt cei necircumciși, după cum și Pavel invederând aceasta, dicea; „s-au furișat ca să iscodească libertatea noastră“, arătând cu aceasta nu numai numele lor, ci și modul intrării lor pe furiș, cum și viclenia lor.

„Cărora nu ne-am plecat cu supunere nici un moment“ (vers. 5). Priveste nobleța și emfasa vorbei. El nu dice „cu cuvântul“ ci „cu supunere“ căci înșelătorii nu făceau aceasta ca să învețe ceva folositoriu, ci ca să supună și să robească. De aceia și dice, Apostolilor ne-am plecat, eară acestora câtuș de puțin. „Pentru ca adevărul evangheliei să

rămână între voi" (vers. 5), pentru ea ast-feliu ceia ce anticipat am ȃis, sã o adevërim prin fapte, cãci: „Cele vechi au trecut, și tôte s'au fãcut nouã" (II Corioth. 5, 17), și „De este cineva în Christos, fãpturã nouã este" și „Pe cei circumciși Christos nu-l va folosi cu nimic" (Galat. 5, 2). Acest adevër sciindu-l noi, ȃice, nu ne-am plecat nici un moment. Darã fiind cã frații cei mincinoși 'i puneã în fațã atitudinea celor-l-ãlți apostoli și ȃiceãu: cum apostoliș poruncese a se pãzi aceasta? privesce cu cãtã înțelegciune desleagã acest contrast. Ei nu numese adevërata causã, cã adevã apostoliș concedãnd fãceãu aceasta din iconomie, pentru cã în asemenea cas s'ar fi fãcut un rëu auditorilor. Era absolut necesar, cã cei ce urmã a se folosi de aici, sã nu cunõscã causa iconomieș, pentru cã dacã s'ar fi invederat aceasta, totul s'ar fi nimicit. Pentru aceia numai cel ce realisa aceastã iconomie trebuia sã cunõscã adevërata causã, nu însã și cei ce urmã a se folosi de aici. Și pentru ca mai clar sã fac ceia ce ȃic, mẽ voiũ folosi de un exemplu luat chiar din materia ce ne preocupã. Insuși fericitul Pavel, carele a desființat circumcisiunea, urmãnd a trimite dascal Iudeilor pe Timotheiũ, mai 'ntãiũ l-a circumcis și dupã aceia l-a trimis. A fãcut aceasta ca sã fie bine primit de auditori, și ast-feliu a intrat între dãnșii cu circumcisiune, pentru ca sã desființeze circumcisiunea. Darã adevërata causã numai el o cunosea și cu Timotheiũ, pe cãnd discipulilor nu li-a spus nimic; pentru cã dacã ar fi cunoscut ii cã de aceia l-a circumcis, ca sã desființeze circumcisiunea, chiar de la început nu l-ar fi putut suferi ca sã vorbeascã de aceasta, și deci întregul folos s'ar fi nimicit; pe cãnd acum ignoranțã lor li-a folosit fõrte mult. Credẽndu-l de pãzitoriũ al legel mosaice, și deci ceia ce el fãcea era în armonie

cu legea, l-au primit cu multă bună voință, atât pe el, cât și învățătura lui. După aceea apoi câte puțin fiind învățați, îi s-au depătat de obiceiurile vechi, fapt ce nu s-ar fi putut realiza dacă ar fi știut de la început. Dacă îi de la început ar fi știut de aceasta, l-ar fi respins, respingându-l nu ar fi auzit învățătura lui, și neauzindu-l ar fi rămas în rătăcirea cea dinainte; dară ca să nu se întâmple așa, nu li-a descoperit cauza. De aceea și aici el nu spune cauza iconomiei, ci și îndreptă cuvântul în altă parte dîcînd:

„Eară despre cei păruți a fi mai mari, cine au fost, nu mă interesază, Dumneșeu nu caută în fața oamenilor“ (vers. 6). Aici nu numai că nu se justifică pentru Apostoli, ci chiar și apasă orecum, ca să folosească pe cei slabi. Cei ce dîce, așa și este; dară aceia permit circumcisiunea, tot îi vor da samă înaintea lui Dumneșeu pentru aceasta; căci nu dîră pentru că sunt mari sau exarhi, Dumneșeu va căuta în fața lor. Dară aceasta el nu o face pe față, ci iconomîcos. Nu dîce: dacă aceia tulbură predica, sau predică alătura cu cele ordonate,—vor fi răspunșetori și și vor lua pedeapsa meritată. Nimic din toate acestea nu dîce, ci crede a se atinge de dînșii mai cu demnitate, spunînd: „Despre cei păruți a fi mai mari, cine au fost nu mă interesază“.

Și nu dîce, cine sunt, ci „cine au fost“, arătînd ei aceasta, că și îi contenise deja a predica circumcisiunea, în timp ce predica lui străbătuse peste tot locul „Cine au fost“ cari au predicat ast-feliu, îi singur vor da răspuns, căci nu oamenilor ci lui Dumneșeu se vor justifica. Acestea le spunea el, nu că doară se îndoia, sau că nu scia atitudinea lor, ci cum am dîs, ast-feliu a credut el că e mai interesant a atinge chestiunea. Apoi ca să nu se pară că-i acuză, și de aici să se presupună vre-o bănuială de luptă, adaoe i-

mediat corectarea celor diise: „Mie cei păruți de mai mari nu mi-au comunicat nimic mai mult“ (Vers. 6). Dară ce voiesce să dică aici? «Ceia ce voi spuneți, dice, eū nu sciū; un lucru îl cunose clar, că nu mi s-au împotrivit apostolii, ci chiar au convenit și au fost de acord cu mine», pentru că vorba: «mi-au dat dreapta împărtășirei (δεδωκεν ἑδωκαν) aceasta probează. De cât acum nu spune aceasta, ci numai că nu l-au învățat ceva mai mult de cât scia el deja, că nu au corectat și nici n-au adăogat ceva. „Mie însă cei păruți a fi mai mari, dice nu mi-au comunicat nimic alt,“ adecă, aflând de atitudinea și predica me, nimic n-au adăogat, nici au corectat, sciind îi că de aceia m-am dus acolo, ca să li comunic lor, și că după descoperirea spiritului m-am dus, și că de și aveam pe lingă mine pe Tit necircumcis, totuși nici mie nu mi-au spus ceva mai mult de cât sciam, și nici pe Tit nu l-au circumcis. „Ci din contra“ (Vers. 7). Dară ce este aceasta, „din contra“?

Unii dic că el a spus aceasta arătând, că nu numai nu l-au învățat nimic, ci că chiar îi, apostolii, ar fi învățat de la dēnsul; de cât eū nu așa dice așa ceva. Și în adevēr ce ar fi putut ca să afle mai mult de la dēnsul? de vreme ce fie-care dintre apostoli era deja desăvârșit în lucrul apostoliei. Decî, când el dice: „din contra“ nu voiesce să spună aceasta ci că nu numai nu l-au admonestat, ba încă chiar l-au lăudat; căci contrariul dojenirei este lauda. Dară aici ar putea cine-va objecta: dacă l-au lăudat, cum de n-au desființat circumcisiunea? Dară dacă ar fi diis că au desființat'o o credea aceasta ca fōrte rușinos, și tot-odată ar fi introdus o luptă fățișă cătră cele mărturisite; și earăși, de mărturisa îngăduirea circumcisiunei, vedea bine că prin forța lucrurilor va

cădea în ceia-l-altă extremitate.—Dacă deci aceia au laudat predica ta, și totuși îi permiteau circumcisiunea apoi atunci îi se luptau între dânsii. Așa dară care pôte fi deslegarea acestei chestiuni? Ar fi putut dice, că făceau aceasta din concesie către Iudei; însă spunând așa ceva s'ar fi clătinat întreaga temelie a economiei. Și tocmai pentru aceia nu spune nimic, ci lasă lucrul în nedumerire și îndoială, adăogând: „Eară despre cei păruți ca mai mari... nu mă interesază“, ca și cum ar fi dis: «nu acuz pe nimeni și nici că hulesc pe acei sânti; știu îi bine ce au făcut, căci vor da samă lui Dumnezeu. Lucrul cel interesant pentru mine este, că predica mea n'au combătut'o, nici n'au corejat'o și nici că au adăogat ceva, ci au și laudat'o și au consimțit, pentru care am marturi pe Tit și Barnaba». Apoi adauge: „Deci vedând îi că mi s-a încredințat evanghelia la cei necircumciși, precum lui Petru la cei circumciși, 'mi-au dat dreapta împărțășirei (δεξιὰς ἑδωκαν) mie și lui Barnaba“, înțelegând prin vorbete circumcisiune și necircumcisiune nu fapta în sine, ci națiunile cunoscute ca conformându-se sau nu acestui obicei. Pentru care și dice: „Eară cel ce a lucrat în Petru spre apostolatul circumcisiunii, acela a lucrat și în mine la ginți“ (Vers. 8). Deci precum prin cuvântul necircumcisiune el numesce pe ginți, tot așa și prin cuvântul circumcisiune numesce pe Iudei. După aceea arată că este egal lor, și nu se compară cu ceilalți ci de-a-dreptul cu corifeul apostolilor, arătând tot-o-dată că fie-care din îi se bucură de aceeași valoare. Deci fiind-că a adus proba de concordia dintre dânsii, luându-și curaj discută după aceia mai pe față, și nu se măginesce numai la apostoli, ci să ri-

dică cu cuvântul până la Christos și la Charul acordat lui de acela; eară marturi la aceasta ia pe apostoli, dicând: „Deci Iacob, Chifa și Ioan cunoscând charul lui Dumnezeu ce mi s'a fost dat“ (vers. 9). Nu a ținut: auzind, ei „cunoscând“, adecă convingându-se din fapte. „Mi-aun dat dreapta împărtașirei mie și lui Barnaba“. Ai văzut cum câte puțin el a arătat, că aceasta a fost părerea și a lui Christos și a apostolilor? Dacă predica lui n'ar fi fost aprobată de Christos, nu i s'ar fi acordat și nici că ar fi lucrat charul în el. Apoi, unde trebuia a se compara pe sine, pune în față numai pe Petru, eară unde era nevoie de a invoca mărlurii, pe câteșii trei, ba încă cu mari laude: „Chifa, țin, Iacob și Ioan, cei ce erau creduți de stâlpi“. Earăși repetă cuvântul „cei păruți, cei creduți“ (οἱ δοξαῖντες), nu ca cum ar voi să conteste aceasta, ci luând pe lângă părerea sa și pe a altora, ca și cum ar fi țin: «cei mari și însemnați, pe cari toți 'i cunosc și-i au în cugetul lor, aceia 'mi sunt marturi al celor ce spun, că aceasta s'a părut și lui Christos, și it s'aun convins din fapte și din chiar propria lor experiență. Pentru care 'mi-aun dat și dreapta (δεξιὰς ἔδωκαν), și nu numai mie, ci și lui Barnaba», „Ca ast-feliu noi să mergem la ginți, eară it la cei circumciși“. O! câtă înțelepciune, și ce probă incontestabilă de concordantă! Prin aceasta se arată că aceleași vederi 'i călăuzau pe toți fără excepțiune, că tuturor li s'aun părut a fi nimerit ca aceia să predice Iudeilor, eară el ginților, după cum și țin: „ca noi să mergem la ginți, eară it la circumcisiune“ (αὐτοὶ δὲ εἰς περιτομήν). Veđi cum el și aici numesce circumcisiune nu faptul în sine, ci pe Iudei. Când voesee a spune de faptul circumcisiunei, atunci

pune alături cuvântul circumcisiune, ca în pasagiul următoriu: „Circumcisiunea folosește, dacă îndeplinesci legea; eară dacă ai fost calcătoriu de lege, circumcisiunea ta s'a făcut necircumcisiune“ (Romanî 2, 25), și earășî: „nici circumcisiunea pôte ceva. nici necircumcisiunea“ (Galat. 5, 6). Când însă prin acest cuvânt numesce pe Iudei și nu faptul în sine, atunci pune în față nu circumcisiunea, ci gințile, ca antithesă. Gințile se disting de Iudei, precum și circumcisiunea de necircumcisiune, după cum dice și mai sus: „Cel ce a lucrat în Petru spre apostolatul circumcisiunei, a lucrat și în mine la ginți“, și aici earășî, că: „noi la ginți, eară it la circumcisiune“; așa că prin acest cuvânt nu se înțelege faptul în sine, ci poporul Iudeu, spre deosebire de ginți. „Numai ca să ne aducem aminte de cei saraci, ceia ce ne-am și silit a face“ (vers. 10). Ce este însă ceia ce dice el aici? «In lucrul predicei, dice, am împărțit lumea; eü la ginți, eară aceia la Iudei, după părerea lui Dumnedeü; însă pentru îngrijirea saracilor celor dintre Iudei, eü prin mine am strins de pre la alții pentru dênșit». Dar cine sunt acei saraci? Mulți dintre Iudeii din Palestina, cari credușe, erau persecutați și alungați, răpindu-li-se tôte averile lor, după cum o învederează prin epistola cătră Ebrei, dicend: „Căci jefuirea averilor vöstre ați primit-o cu bucurie“ (Ebr. 10, 34); de asemenea scrie și Thesalonicenilor, proclamând bărbăția lor: „Căci și voi ați imitat bisericile lui Dumnedeü din Iudeea, căci și voi ați suferit aceleași de la connaționali voștri, după cum și aceia de la Iudei“ (I Thesal. 2, 14). Prin tôte acestea deci arată, că nu erau persecutați

alături de mult credincioșii dintre Elini de către cei de acest neam, reamași în necredință, pe cât erau de persecutați și alungați cei dintre Iudei de către conaționali lor; și aceasta fiind că națiunea Ebraică e cea mai crudă dintre toate națiunile. Pentru aceasta deci el pune mult interes, ca acei sarați să se bucure de totă îngrijirea, pentru care și Romanilor, ca și Corinthenilor, li scrie asupra acestei chestiuni. Și nu numai că stringe bant, ci chiar el 'i și duce la destinație: „Acum deci plec la Ierusalim, ca să servesc pe sânti“ (Rom. 15, 25), cari aveau nevoie până și de hrana d'lnică. Aceasta o arată și aici d'icând, că «părându-li se lor de a da eu ajutoriu în casul de față, am primit cu mulțemire și n'am lipsit de la îndatorire». Prin toate acestea probând concordia și conglăsuirea față de d'ensul, la urmă se vede silit de a menționa despre conversația petrecută în Antiochia între d'ensul și Petru: „Eară când Petru a venit în Antiochia, m'am împotrivit lui pe față, pentru că era vrednic de infruntare. Căci mai 'nainte de a veni ôre-cari de la Iacob, el mânca cu gințile, eară după ce au venit, se retrăse-se și se deosebi-se, temându-se de cei circumciși“ (vers. 11. 12).

Mulți din cei ce citesc acest pasaj în mod superficial, cred că Pavel a acuzat atunci pe Petru de ipocrisie; însă nu este așa, D'omne păzescă! Din contra încă; vom afla aici multă înțelepciune și din partea lui Petru, ca și din partea lui Pavel, multă înțelepciune, d'ic, ascunsă, spre folosul auditorilor. Mai 'nteu e necesar a spune despre curajul lui Petru, cum adecă el în toate ocașiunile apuca vorba înaintea celor-l'alți apostoli. De aceea 'și-a căpătat și denumirea de aici, pentru ne-incovoiarea și statornicia în

credință. Când bună-ora au fost întrebați apostolii de către Christos, el apucând înainte pe cei-l-alți răspunde: „Tu ești Christos, fiul lui Dumnezeu celui viu“ (Math. 16, 16. 22), când i s-au incredințat și cheile împărăției cerurilor. De asemenea și în munte se vede singur vorbind, și când conversa Mântuitorul despre cruce și despre mărtașia lui, pe când toți cei-l-alți tăceau, el dice: „Fie-ți mila de tine“. Cuvintele acestea de și nu erau rezultate din o serioasă meditație, totuși isvorau din o dragoste ferbinte. Și cu un cuvânt peste tot locul 'l vedem pe densusul mai inferbântat ca cei-l-alți și asvârlindu-se în primejdii. Când bună-ora a vedut că corabia se apropia de mal, fiind trasă de cei-l-alți, el nu a putut răbda ca să nu se ducă pe mare spre corabie. După învierea Domnului, pe când Iudeii erau ca nebuni, ucidea și căuta pe toate căile ca să imprăscie și să desbina pe apostoli, el cel întâiu ieșind în fața tuturor a sloboșit vocea și a dis: că cel răstignit s'a înălțat, și că este în ceruri. Nu este tot una: de a deschide ușa incuiată și a face început unui lucru, cu aceia de a fi cu curaj după săvârșirea faptului. Deci, cel ce se expune în fața unei asemenea primejdii și în fața glótelor, cum ar fi putut să fie ipocrit? Cel ce a fost biciuit și legat, și totuși n'a trădat nimic din sinceritatea și curajul ce-l avea, și aceasta la începutul predicei, în mijlocul metropolei, unde era atâta primejdie, cum ar fi fost posibil, ca după trecere de atâta timp, în Antiochia, unde el a devenit foarte remarcat, unde nu era nici o primejdie și unde el avea mărturia faptelor, să se teamă de credincioșii dintre Iudei? Cel ce nu s'a temut de Iudei la începutul predicei și în metropolă, cum după atâta timp, în loc străin, să se teamă de câți-va revoltai dintre dênșii? Deci Pavel nu dice aceste cuvinte contra lui Petru, ci pornind de la ideia pro

nunțată deja : „Eară despre cei păruți de mai mari, și cine erau aceia, nu mă interesază“, vorbese acestea. Dară pentru că să nu mai stăm în nedumerire asupra acestor împrejurări, e absolut necesar de a desvolta cauza vorbelor pronunțate. Apostoliț, după cum am fost dis, permiteau în Ierusalim a se circumcide, fiind-că nu era bine ca fără veste să-I îndepărteze de la lege. Venind, însă, în Antiochia nu mai observau aceasta, ci trăiau indiferent în mijlocul credincioșilor dintre giți, ceia ce făcea și Petru. Dară după ce au venit cei din Ierusalim și l-au văduț acolo predicând ast-feliu, el a încetat a mai predica așa, de teama ca nu cumva aceia să se scandalizeze, și s-a schimbat, iconomisând cu aceasta două lucruri : întâi, să nu scandalizeze pe cei dintre Iudei, și al doilea, să procure lui Pavel un pretext bine-cuvântat de dojană. Dacă el, care predica în Ierusalim circumcisiunea, s-ar fi schimbat cu totul venind în Antiochia, creștinii dintre Iudei ar fi creduț negreșit că a făcut aceasta de frica lui Pavel, și discipuli l-ar fi judecat de om foarte ușor, ceia ce nu puțin scandal ar fi putut aduce. Dacă el s-ar fi împotrivit și ar fi răspuns lui Pavel, carele de alt-feliu scia clar împrejurările, nu l-ar fi procurat o ast-feliu de bănuială ; însă el scia bine sensul ideilor lui Pavel. De aceia, deci, Pavel admonestează, eară Petru rabdă și tace, ca ast-feliu dascalul fiind acusat și tăcend în fața acuatoriului, discipuli mai ușor să se schimbe. Dacă nu s-ar fi petrecuț nimic din toate acestea, eară Pavel ar fi încurajat, nu ar fi făcut vre-o treabă mare ; acum însă avend un motiv puternic de dojană, a bagat mai mult grôza în discipuli lui Petru. Dacă Petru ar fi contrariat pe Pavel, cu dreptul ar fi putut cineva a-l blama, ca unul ce restornă planul iconomiei ; acum, însă, acela dojenind și acesta tăcend, mare frică au luat creș-

tinit dintre Iudei. Pentru aceia cu multă asprime tratează pe Petru. Și inchipuesce-ți cu câtă exactitate usază de cuvânt, dând a înțelege celor înțelepți, că nu din vre-o luptă ôre-care provin aceste cuvinte, ci numai având în vedere iconomia, despre care am spus.

„Eară când Petru a venit, dice, în Antiochia m-am împotrivit lui pe față, pentru că era vrednic de înfruntare“. Nu dice că era vrednic de înfruntat «de cătră mine», ci de cătră cei-l-alți. Dacă el cu adevărat l-ar fi înfruntat, n'ar fi pregetat a o spune și aceasta. Când dice: „m-am împotrivit lui pe față“, face aici mai mult o figură ritorică. Dacă cu adevărat s'ar fi luptat între dênșii, nu ar fi făcut'o aceasta în fața discipulilor, ca să nu-i scandalizeze; acum însă a fost prielnică lupta lor pe față. După cum Pavel le-a concedat lor în Ierusalim, astfelu aũ făcut și îi în Antiochia. Care a fost înfruntarea? „Mai nainte de a veni ôre-carii de la Iacob“ — Petru era dascal în Ierusalim — „mânca cu gințile, eară după ce a venit, se retrăgea și se osebia de dênșii, temându-se de cei circumciși“. Dară nu se temea, ca să nu se primejduiască,—pentru-că cel ce nu s'a temut la început, cu atât mai mult nu s-a temut atunci,—ci se temea ca să nu se depărteze de credință. De alt-feliu și Pavel dice Corinthenilor: „Mă tem ca nu cum-va șerpele ce a amăgit pe Eva, să vă corupă cugetele vóstre“ (II Corinth. 11, 3.), și cătră Galateni: „Mă tem ca nu cumva în zadar să fi ostenit“ (Galat. 4, 11). Nu aveaũ îi frică de mórte, ci frică de perderea discipulilor, care li sguduia spiritul lor.

„În cât și Barnaba s-a ademenit de ipocrisia lor“ (Vers. 13). Să nu te miri, dacă numesce această

faptă ipocrisie. Nu voesce să descopere planul, după cum am dis, ca ast-feliū aceia să se îndrepte. Si fiind că dēnsii erau fōrte pironiți la prescripțiunile legēi, de aceia numesce faptul ipocrisie. și muștră cu asprime, ca cu acest chip să restōrne prejudiciul din rădăcină. Eară Petru ascultând acea muștrare nu răspunde nimic, ci se preface că a greșit, ca ast-feliū prin dojana adresată lui să se îndrepteze ce-l-alti. Dacă Pavel ar fi dojenit pe cei dintre Iudei, aceștia s-ar fi alarmat asupra lui și l-ar fi insultat, fiind-că nu aveaū mare considerație pentru dēnsul; acum însă vēdēnd pe dascalul lor certat aspru și tēcēnd, nu puteaū să contradicā vorbele lui Pavel și nici să-l disprețuiască.

„Dară când am vēdut că nu merge drept pe calea adevērului“ (Vers. 14). Nici acest cuvēnt să nu vē tulbure, căci nu-l pronunțā dōrā ca să disprețuiască pe Petru, ci caracterisază ast-feliū vorba, pentru ca cei ce ascultaū dojana adresată lui Petru să se facā mai buni. „Am dis lui Petru inaintea tuturor“. Vēdē cum corecteadā pe alți? De aceia deci a dis in fața tuturor, ca aūdind ii să se corectēde. Dară ce anume ai dis? spune-mi: „Dacă tu, Iudeū fiind, trāesci ca ethnicii, și nu ca Iudeii, pentru ce forsezi pe ginți ca să trāiascā ca Iudeii“? de și nu gințile aū fost adimenite de dēnsul, ci Iudeii. Dară atunci de ce'l acusi de un fapt ce nu s-a intāmplat? de ce nu te adresezi celor dintre Iudei, ci ginților? și de ce acusi numai pe Petru, pe câtā vreme și ce-l-alti de pe lângā dēnsul aū făcut pe ipocriții in casul de față? Dară să mai vedem încă de ce'l acuzā. „Dacă tu, dice, Iudeū fiind, trāesci ca și gințile, iarā nu ca Iudeii, pentru ce forsezi pe ginți să trāiascā ca Iudeii“?

Dară ce voesce el să spună? Voesce de sigur ca să facă a nu fi bănuită dojana lui. Căci dacă ar fi ȃis «r u fact de p zesci legea», l-ar fi muștrat cei dintre Iudei, pentru că a indr șnit contra dascalului lor, dar  acum c nd el 'l acu-  tocmai din cauza discipulilor s i, acelor dintre ginți, ȃie, cu aceasta face a fi bine primit cuv ntul lui;  i nu numai cu aceasta, ei  i cu aceia că dojana nu o adresaz  tuturor, ei numai apostolului. „Dacă tu, ȃie, Iudeu fiind, trăiesci ca ethnicii,  i nu ca Iudeii“, adecă, că numai c t nu ȃie de-a dreptul: «imita i pe dascalul voștru, căci iată el, Iudeu fiind, trăiesce ca  i gin ile». Dar  nu o ȃie aceasta, pentru că n'ar fi primit sfatul lui, ei sub forma dojanei el dă pe fa  părerea lui Petru pentru ginți.  i ear i, dacă ar fi ȃis: «pentru ce forsezi pe cei dintre Iudei, ca să tr iasc  ca Iudeii»?... cuv ntul ar fi fost t rte violent; acum ins  el nu stă inoptriva discipulilor dintre Iudei, ei inoptriva celor dintre ginți,  i cu chipul acesta corecteeaz  pe cei dint i. Dojanele c nd nu sunt prea aspre  i grele, atunci mai cu samă sunt bine primite. Dar  apoi nici dintre ginți nu ar fi putut nimeni să acuse pe Pavel, carele vorbise pentru Iudei. In fine, intregul plan al lui Pavel a reușit. Petru a tăcut  i a primit epitetul de ipocrit  i ipocrisie, pentru ca ast-feliu să scape pe Iudei de adev rata ipocrisie.

Când Pavel ȃie: „Dacă tu Iudeu fiind“ de la inceput vorba se rap rt  la Petru, mai departe ins  generalisaz  acest cuv nt, căci prenumer ndu-se  i el printre Iudei, ȃie: „Noi din fire Iudei, ear  nu păcătoși“ (vers. 15). Vorbele acestea, pe de-o parte sunt o m ng iere, ear  pe de alta se cuprinde in ele  i o dojană pentru Iudei. Aceasta o face el  i altă dată, c nd altul e int elesul vorbelor lui, de c t acela ce s'ar părea. Romanilor, bună-or , scriindu-li, ȃie:

„Acum însă plec la Ierusalim, spre a servi pe sânti” (Rom. 15, 25—26); de cât nu voiesce el prin aceasta să li spună pentru ce anume se ducea la Ierusalim, ci avea intențiunea ca să li descepte zelul lor pentru eleimosină. Pentru că dacă ar fi voit să li spună cauza, era de ajuns să dică: «mă duc la Ierusalim, ca să servesc pe sânti». însă el, privesce, ce adaugă: „Căci Macedonia și Achaia au bine-voit a face contribuțiune pentru săracii sântilor din Ierusalim. Au bine-voit ei, și li sunt dator”. Și earăși: „Căci dacă gințile s’au împărtașit de cele spirituale ale lor, sunt datore a li servi lor și în cele corporale”. Privesce, cum și aici liniștesce gândurile Iudeilor, construind frasa într’un mod atât de înțelept. „Noi, dice, din fire Iudei, eară nu păcătoși”. Privesce, cu câtă autoritate vorbește. Dară cine sunt ore „Iudei din fire”? Nu proseliți, ci cei crescuți în lege din frageda copilărie, cari părăsind viața de mai ’nainte, s’au refugiat la credința în Christos. „Sciind că omul nu se îndreptează din fapte de ale legeri, ci prin credința în Iisus Christos; și noi am crezut în Iisus Christos”. Observă și aici cu câtă siguranță vorbește. «Nu am părăsit legea, dice, ca fiind rea, ci pentru că era neputincioasă și slabă; căci dacă ea nu procură justificarea, apoi circumceisiunea e de prisos». Aici nu spune de cât atâta; mai departe însă arată, că nu numai e de prisos, ci chiar e primejdiasă. Să se observe și aceasta, că pe când la început dice: „Nu se îndreptează omul din faptele legeri”, cu cât înaintează, vorbește tot mai apăsător. „Eară dacă căutând să ne îndreptăm în Christos,

ne-am aflat păcătoși, 6re Christos a fost serv al păcatului?” «Dacă credința în el, 6ice, nu are putere de a îndrepta, ci este necesar earăși a ne ocupa de lege, atunci noi cei ce am părăsit legea pentru Christos și nu ne justificăm, ci suntem condamnați, vom găsi cauza condamnării în el, pentru care părăsind legea, am alergat la credință». Ai vădut cât de departe a întins el vorba și cu câtă putere s'a luptat? «Dacă, 6ice, nu trebuie a pără-i legea, am părăsit-o pentru Christos însă, de care vom fi judecați». Dară de ce spui acestea lui Petru și-l mângăi, pe când el le cunoște mai exact ca toți cei-l-alti? Nu 6re lui i-a arătat Dumnezeu, că nu trebuie a judeca pe cel necircumcis? Nu el 6re, vorbind cătră Iudei asupra acestor lucruri, s'a împotrivit cu curaj în această chestiune? Nu el a trimis din Ierusalim ordine desluite în această privință? Dară Pavel nu 6ice acestea ca să corecteze pe Petru; se părea numai că vorba era adresată lui, în realitate însă el critica pe discipuli. Și acestea le 6ice el nu cătră Ga'ateni, ci cătră cei ce suferiau de aceeași b6lă ca și dênșii. Căci dacă acum de și p6le mulți nu se mai circumcid, însă postesc, sau păzesc Sămbetele, le practică acestea cu dênșii împreună, și ast-feliu se sustrag singuri de sub Char. Dacă pe cei ce fac us de circumcisiune numai, Christos cu nimic nu li va folosi, când vor mai adăoge încă și postul și ținerea Sămbetelor, și ast-feliu în loc de una vor păzi două porunci, bagă bine sama primejdia, care cu timpul va deveni și mai dênșilă. Aceia păzau la început t6te cele ordonate de lege, fiind că exista pe atunci și cetatea Ierusalimului, și templul, și în fine t6te cele-l-alte; aceștia însă, vedând și pedeapsa pe care au primit-o Iudeii, și distrugerea cetăței, cum și altele multe, ce îndreptare vor avea păzind legea, în timp ce chiar Iudeii nu pot face aceasta, de și ar voi mult? Te-ai îmbrăcat în

Christos, și te-ai făcut membru al stăpênului, te-ai înscris cetățean al cetății cei de sus, și tu încă te tirăsci pe lângă lege? Și cum e posibil ca tu să te bucuri de împărăția cea de sus? Ascultă pe Pavel, care dice, că prin păzirea legii se răstornă evanghelia. Și de vei voi, află modul cum se înlămplă aceasta, și atunci înfricoșază-te și fugi de prăpastie. Pentru ce dară păzești Sâmbăta și postesci cu aceia? Pentru că 'ți-a fost frică de lege și de litera ei? dară nu te-ai fi temut a părăsi legea, dară nu ai fi disprețuit credința, considerând-o de slabă și neputincioasă de a mântui prin ea însăși. Dacă te temi de nu vei păzi Sâmbăta, e cert că te temi de lege, pe care o crezi că încă stăpânesce. Dacă este earăși necesitate de lege, apoi nu numai de o parte a ei, nici numai de o singură poruncă, ci e necesitate de legea întreagă. Dară dacă e trebuință de întreaga lege, apoi câte puțin s'a sustras ideea justificării prin credință. Dacă păzești Sâmbetele, de ce nu te și circumciți? Dacă te circumciți, de ce să nu și sacrifici? Dacă trebuie a păzi, apoi întreaga lege trebuie să o păzești, și dacă nu trebuie a păzi legea întreagă, apoi nici o parte din ea numai. Dacă te înfricoșezi pentru călcarea unei părți și te temi ca nu cumva să fi condamnat ca călcătoriu, cu cât mai mult trebuie ca să te temi pentru călcarea legii întregi. Dară dacă contravenind legii întregi, nu pedepsește, e cert că nici când se contravine unei părți din lege nu pedepsește. Dacă e necesar a păzi întreaga lege, e necesar și de a nu asculta pe Christos, sau că ascultând pe Christos, ne vom face călcători de lege. Deci dacă trebuie a o păzi — cei ce nu o păzesc sunt călcători de lege — negreșit că cauza acestei călcări din partea noastră este Christos. El este care a desființat legea asupra acestor prescripțiuni, și a ordonat a o desființa.

Vedți ce făceau cei ce Iudaizau? Pe Christos, — cau-

sa justificării noastre, — pe acesta îl declară de cauza păcatului, după cum dice și Pavel: „Deci Christos este servitor păcatului“? Apoi fiind-că a intins vorba până la absurditate, nici că a mai fost nevoie pe urmă de contradicere, ci s'a mulțemit numai cu negarea: „Să nu fie“. Față de ideile imperlinente și nerușinate nici că e nevoie macar de a răspunde cu vorbe, ci ajunge numai de a tăgădui. „Căci dacă zidesc earăși ceia ce am dărâmat, singur mă arăt de calcătoriū al legii“ (Vers. 18). Privește înțelepciunea lui Pavel! Aceia voiau a arăta că cel ce nu păzesce legea, este calcătoriū; el însă a întors cuvântul cu totul din contra, probând că cel ce păzesce legea este calcătoriū, și nu numai al credinței ci chiar și al legii. „Dacă zidesc earăși ceia ce am dărâmat“, adică legea. Ceia ce dice, așa și este. «Legea a conținut; eară aceasta am mărturisit'o prin faptul că am părăsit'o, și ne-am refugiat la mântuirea prin credință. Dacă deci ne certăm acum spre a stabili legea, chiar ei (legii) ne facem calcători, pentru că ne certăm de a ținea aceia ce Dumnezeu a desființat». Apoi arată și modul cum s'a desființat. „Căci eu prin lege am murit legii“, (vers. 19). Acest pasaj are un îndoit aspect. Sau că vorbește aici de legea Charului, pentru că obiceiuesce și aceasta a o numi lege, cum bună-ora: „Căci legea spiritului vieții m-a eliberat... etc.“ (Rom. 8, 2), sau că vorbește de legea veche, arătând că prin înseși această lege a murit legii, adică că chiar această lege «m-a povățuit de a nu-i mai da nici o atențiune, și dacă i-ași da atențiune, ași călca-o» Cum și în ce mod? Moisi dice: „Profet va ridica voe Domnul Dumnezeu dintre frații voștri, ca

și mine ; pe acela să-l ascultați“ (Deut. 18, 15), vorbind de Christos ; așa că cei ce nu ascultă de dănsul, contravin legei. Mai putem înțelege și în alt mod vorbele : „prin lege am murit legei“. În adevăr, legea poruncește a îndeplini toate cele scrise în ea, eară pe cel ce nu ascultă 'l pedepsește ; deci cum nimeni nu a împlinit legea, toți am murit prin ea. Privesce cum și aici el cu cumpătare atacă legea ; nu dice : legea a murit pentru mine, ci „eu am murit legei“. Ceia ce dice, așa și este. «Precum celui mort nu i se poate pretinde de a se supune poruncilor legei, tot așa nu mi se poate pretinde și mie, celui ce am murit și m-am eliberat de blestemul ei. Deci să nu se ordone celui mort, pe care l-a omorât legea, nu numai corporalmente, ci și spiritualmente, prin care a intrat în lume mărtea corporală» Cum că aceasta o dice, o a invederat prin cele ce urmează : „Ca să viez lui Dumnezeu, dice, m-am restignit împreună cu Christos“ (Vers. 20). Deci fiindcă a dis : „am murit“, ca să nu-i spună cineva : dară cum de trăiesci ?, a adaos și cauza vieții și a arătat că pe de-o parte legea l-a omorât fiind viu, eară pe de alta că mort, cum era, Christos luându-l l-a înviat prin mărtea lui, și prin mărte a dăruit lumii viață. Aceasta viață el o numesce nemuritoare, pentru că aceasta probează vorbele : „ca să viez lui Dumnezeu“ și „împreună cu Christos m-am restignit“. Dară cum dici, că cel ce este viu și respiră încă, s'a restignit împreună cu el ? Că Christos s-a restignit, e cert ; dară tu cum te-ai restignit, și trăiesci încă ? Privesce cu câtă înțelepciune explică el și aceasta, căci dice : „Viez, dice nu eu, ci viează în mine Christos“. Când el dice,

„M-am răsistgnit împreună cu Christos“, face alusiune la botez, eară când dice: „viez nu eă“, dă a înțelege viața după botez, prin care ni se mortifică tôte mădulărele.

„Viază în mine Christos“, adecă nimic nu fac din acelea pe care Christos nu le voesce. După cum prin cuvântul mörte el nu înțelegea mörtea comună, ci mörtea de păcate, ast-feliū și viața o înțelege ca scăpare de păcate. «Nu e posibil în alt mod a via lui Dumneșeu, de cât numai mort cu șecatul. Precum Christos a răbdat mörtea corporală, așa și eă am suferit mörtea păcatului». „Omoriți deci membrele vöstre cele de pe pământ, care sunt : curvia, necurătenia, precurvia“ (Coloseni 3, 5), și earăș : „Omul nostru cel vechiū s-a restignit“ (Rom. 6, 6.), ceia ce s-a făcut prin baea Zenascerii. După aceasta apoi dacă remăi mort cu păcatul, viezi lui Dumneșeu; dară dacă earăși înviezi cu păcatul, și-ai vätamal viața. Pavel însă nu a făcut așa, ci a remas mort cu totul. «De viez, dice, l-ı Dumneșeu, o altă viață, de cât acea din lege, am murit lezei, și nu mai pot păzi nimic din ale lezei».

Privesce acum și curățenia vieței lui, și admiră acel fericit suflet. El nu dice: viez eă, ci „viază în mine Christos“. Cine ar putea să scöta o ast-feliū de voce? Fiind-că el s-a dat supus lui Christos, căci a îndepărtat tôte cele lumesci, și totul făcea după voința aceluia, nu a șis: viez în Christos, ci mai mult încă: „viază în mine Christos“. Precum păcatul, când ștapenesce, el este care viază și pörtă spiritul unde voesce, ast-feliū și când el este mort, tôte cele plăcute lui Christos se indeplinesc; așa că o ast-feliū de vieață nici nu mai este pământescă, fiind-că el este acel ce viază în noi, lucrează și stă-

pênesce. Fînd-că dicea: „m-am restignit împreună cu el“, și „nu mai vîez eū“, ci am murit, ceea ce multora li se părea neprobabil, adaugă: „Dacă acum vîez în corp, vîez prin credința în fiul lui Dumneḏeu“. «Și acestea, dice, sunt cu privire la viața intelectuală; eară dacă 'mi-ar examina cineva și viața sensuală, ar găsi că și aceasta o datorese credinței în Christos. Pe cît eram vrednic de cea mai mare pedeapsă pe cînd mē aflam în viața veche și sub lege, și de mult încă aș fi fost perdut, căci: „Toți aū pēcătuit și sunt lipsiți de slava lui Dumneḏeu“ (Rom. 3, 23), fînd-că toți eram sub hotărîre, și de aceia toți aū murit, dacă nu în realitate, cel puțin în hotărîre, pe atîta acum, cînd a venit Christos și s-a predat pe sine morțit, de la care ne-a smult pe toți, sunt vrednic de mîngăiere». Ast-feliū că: „Dacă acum vîez în corp, prin credința vîez“, adecă, prin credința în el. Fînd-că dacă nu era așa, nimic n-ar fi impedit de a fi nimiciti cu toții, după cum s-a întîmplat la potop. Inse prezența lui Christos dămolind urgia lui Dumneḏeu, a făcut ca să viețuim prin credință. Cum că aceasta dice, ascultă cele ce urmează. Dicēnd el că: „Dacă acum vîez în corp, vîez prin credință“, adaugă: „în fiul lui Dumneḏeu, care m-a iubit și s-a dat pe sine pentru mine“. Dară ce faci, Pavele, de usurpezi un fapt comun, săvērșit pentru lumea întregă, și ți-l însușești ca propriū al tēu? Nu ai dīs: celui ce ne-a iubit pe noi, ci „Celui ce m-a iubit pe mine“, și cu tōte acestea evanghelistul dice: „Așa a iubit Dumneḏeu lumea“, (Iōn 3, 16), și chiar tu însu-ți dici: „Carele n'a cruțat nici pe propri-

ul său fiu, ci l-a dat pe dânsul " nu numai pentru tine, ci „pentru toți" (Rom. 8, 32), și earăși in alt loc dice: „ca să-și pregătească lui popor ales" (Tit. 2. 14). Decî ce este ceia ce el dice aici? Pricepînd descurajarea naturei omenesci, cum și îngrijirea nepovestită a lui Christos, de ce anume l-a scapat și ce li-a dăruit, și fiind aprins de dorul de el, vorbește astfel, ceia ce de alt-feliu făceau și profetii, căci și ii 'și însușiau de multe ori pe Dumnezeu ca al lor propriu, precum : „Dumnezeul meu, Dumnezeul meu, cătră tine mînc" (Psalm. 63. 1). Afară de aceasta el mai arată prin cuvintele de mai sus, că fie-care dintre noi datorim atîta recunoștință și mulțumire lui Christos, cîtă ar datora dacă ar fi venit numai pentru el. Nu s-ar fi dat in laturî de a arăta chiar pentru unul numai o astfel de economie, pentru că într'atîta iubesc el pe fiecare om, intru cît ar iubi lumea întreagă. Sacrificiul lui s'a proadus pentru întreaga natură, fiind suficient de a elibera pe toți; însă cei ce fac us de binefacerea lui, numai aceia sunt adevărații credincioși. Și cu toate acestea el nu s'a dat in laturî de la această economie, de a chema, adecă, la sine pe toți fărăosebire. Precum cina din evanghelie a fost pregătită pentru toți, eară dacă nu au voit cei chemați să vină, el n-a strins bucatele de pe masă, ci a chemat pe alții, așa a făcut și in cazul de față. Și oacea rătăcită, dintre cele nouă-deci și nouă, una singură era, și totuși n-a disprețuit'o. Despre acest fapt discutînd Pavel altă-dată cu Iudeii face alușiune la dânsul și dice: „Dară ce, și dacă nu au cređut ore-carii? nu cumva ore necredința lor va nimici credința lui Dumnezeu? să nu fie! Fie Dumnezeu adevărat, și tot omul mincinos"

(Rom, 3, 3. 4). «Deci el te-a iubit pe tine ast-feliu, in cât s-a predat pe sine, și tu care nu aveai nici o speranță de mântuire ai fost adus la o ast-feliu de viață; și acum după atâtea bunătăți ce ai primit, le întorci earăși la cele vechi»? După ce deci a expus precis cele isvorâte din raționament, la urmă declară cu voce puternică, și ține: „Nu desființez charul lui Dumnezeu” (Vers. 21). Audă aceasta cei ce Iudaisează și dau atențiune încă și acum legei, căci cătră dênșii vorbesce el acestea. „Căci dacă îndreptarea este prin lege, atunci Christos a murit în zadar”. Ce pôte fi mai grozav ca păcatul acesta? Ce pôte fi mai rușinos de cât asemenea vorbe? Dacă deci Christos a murit, e cert că legea nu avea puterea de a ne îndrepta; dară dacă legea ne indreaptă, mórtea lui Christos a fost prisoselnică. Și cum s-ar putea aceasta. când faptul intrupării lui Christos întrece orî-ce raționament omenesc, și inspiră atâta frică? când misterul acesta negrăit, pe care Profetii l-au dorit, Patriarhii l-au prețis, ingerii se spăimântau vedënd—misteriū ce au fost mărturisit de toți ca culmea îngrijirei lui Dumnezeu pentru neamul omenesc,—cum s-ar putea, țic, ca să se spună că acest misteriū s-a făcut în zadar și fără scop? Înțelegënd el deci exagerația absurdității, dacă s-ar țice de cineva că asemenea fapt a fost de prisos,—căci aceasta resulta din cele ce îi făceau,—intrebuințază vorbe fôrte aspre asupra lor, și țice: „O Galateni fără de minte! Dară cine v-a fermecat pe voi, ca să nu ascultați de adevăr; pe voi in ochii căroră Iisus Christos a fost descris așa, ca cum ar fi fost rěstignit printre voi?” (Capit. 3, 1). De aici el trece in alt capitol. In cele dintei el a aratat, -că nu era apostol

de la oameni, și nici prin oameni, și nici că a avut nevoie de învățătura apostolilor; aici însă dându-se pe sine de dascal demn de credință, vorbește cu mai multă îndrăsneală și face comparațiune între credință și lege. La începutul epistolei el dice: „Mă mir că așa de curând vă abateți“, eară aici dice: „O Galateni fără de minte“. De sigur că era mult indignat contra lor, fiind-că după ce s'a justificat asupra atitudinii sale, indignarea lui a izbucnit cu toată puterea și cu dovada cerută. Dacă 'l numesc lipsiți de minte, să nu te miri, căci nu face aceasta ca călcătoriul al legii și al lui Christos, care ordonă de a nu dice fratelui „nebune“, ci mai ales încă ca aprig păzitoriul al acestei ordinațiuni. Nu se dice numai: cel ce numesc pe fratele său nebun, ci cel ce „fără cauză“ 'l numesc așa. Dară ôre, care din îi ar fi meritat mai după dreptate această denumire, de cât cei ce în urma atâtor împrejurări, ca și cum nimic nu s'ar fi petrecut, s-au dedat faptelor de mai 'nainte? Dacă, deci, numesc pe Pavel din această cauză insultătoriul, apoi și pe Petru 'l vei numi omoritoriul lui Anania și al Sappirei. Deci dacă a dice asemenea vorbe este o nebunie, cu atât mai mult în cazul de față. Tu însă judecă, că el nu usează de la început de această asprime, ci după dojaneele ce le-a dat, așa că îi primiau acum certarea nu de la densusul direct, ci de la înseși probele culpabilității lor. Căci numai după ce a arătat cum îi îndepărtează credința, eară mârtea lui Christos o consideraă de prisos, adaugă și certarea lor, și încă nu după că meritaă, căci erau vrednici de cuvinte încă și mai aspre. Privesce acum cum din capul locului el s' dămolesce, de și atacase. Nu dice: cine v-a amăgit sau cine a abusat de voi? sau cine v-a înăucit ci: „cine v-a fermecat?“ ceia ce înseamnă o ac

monestare demnă de laude. Aceasta probează că ceia ce îi făceau mai înainte era vrednic de invidiat, dară că faptul săvârșit acuma era bântuirea diavolului, ce mugea infrișat pentru fericirea lor. Când auți aici de invidie, cum și in evanghelie de ochiū viclean, ceia ce insamnă același lucru, să nu crești cum că razele optice ale ochilor sunt acele ce vatămă pe cei ce privesc. Nu pôte fi rău ochiul in sine, ci aici Christos ast-feliū numesce invidia. Acțiunea ochilor este de a vedea lucrurile așa cum sunt; însă a vedea ceva cu invidie, provine dintr'o intențiune lăuntrică coruptă. Fiind-că prin acest simț intră in spiritul nostru forma lucrurilor vędute; fiind că in cele mai multe casuri invidia să zimislesce din cauza bogăției, și fiind că bogăția se vede cu ochiū cești trupesci, deasemenea și stăpēniile, apoi din această causă a numit ochiū viclean și invidios nu ochiul in sine, ci pe acela ce privesce cu invidie și viclenie. Dicēnd el: „cine v-a fermecat?“, arată că îi o făc aceasta, nu ca cum s'ar îngriji ca să completeze lipsurile (defectele) ce le aveaū, ci ciuntind încă autoritatea ființei supreme. Pentru că acțiunea invidiei e nu de a completa defectele, ci chiar de a sustrage ceva din cele complete, și a vatăma întregul. Acestea le dice, nu ca cum invidia ar avea vre-o putere prin sine însă-și, ci ca să probeze, că cei ce vineaū și invătaū in acest sens, o făceaū aceasta din invidie. „In ochiū carora Iisus Christos a fost descris așa, ca cum ar fi fost restignit printre voi“. Și cu tôte acestea el a fost restignit nu in țara Galatenilor, ci in Ierusalim. Cum deci dice: „printre voi“? Arată prin aceasta puterea credinței, care pôte să vadă și de departe. De alt-feliū nici că dice: s-a restignit, ci „a fost descris așa, ca cum

ar fi fost restignit“, arătând că cu ochii credinței au văzut mai exact chiar, de cât unia din cei ce au privit faptul fiind prezenți. Mulți din aceia privind, nu s-au folosit cu nimic; aceștia, însă, nu au văzut cu ochii trupesci, dară prin credință au văzut mai exact. Acestea le dice și certându-i în același timp, și lăudându-i; lăudându-i pentru că au primit faptul cu atâta convingere; certându-i însă, pentru că pe cel ce l-au văzut gol pentru dânsii, restignit, insultat, batjocorit, adăpat cu oțet, acusat de tâlhari, împuns cu sulița în costă,—căci aceasta invederează prin cuvintele: „a fost descris ca cum s-ar fi restignit“,—pe acela părăsindu-l, au alergat earăși la lege, nerușinându-se macar de patimile lui. Tu, însă, gândește-te și la aceasta, cum el pretutindenea, lăsând la o parte și ceriul, și pământul, și marea, și toate cele-l-alte, predică numai puterea lui Christos, purtând peste tot locul crucea lui. Aceasta era mai cu samă principalul îngrijirei lui pentru noi.

„Aceasta numai voiesc să aflu de la voi: Prin fapte de a le legei a-ți primit spiritul, sau prin auzirea credinței“? (Vers. 2.). «Fiind-că nu pricepeți cuvintele lungi, dice, și nici nu voiți să observați cu scumpătate măreția iconomieii, eu voiesc a vă convinge prin o vorbă scurtă și prin o probă imediată, de vreme ce ved diu parte-vé cea mai mare nerecunoștință». Mai sus, din cele spuse, a convins pe Petru, aici însă se ridică asupra lor și li pune în față nu împrejurări petrecute aiurea, ci de acelea petrecute chiar printre dânsii; proba o scôte nu numai din cele date lor în comun, ci și din cele chărăzite lor în particular. Pentru care și dice: „Aceasta numai voiesc să aflu de la voi: prin fapte de a le legei a-ți primit spiritul sa“

prin auçirea credinței“? «A-ți primit spiritul sânt, ðice, a-ți sãvêrșit minuni și semne multe, înviind morții, vindecând pe cei leproși, profetizând și vorbind în limbi străine. Darã ôre această putere v-a dat'o legea? Darã mai 'nainte nimic n-ați făcut din acestea. Așa darã credința v-a dat aceaslã putere? Apoi atunci nu este ôre cea mai mare nebunie, ca voi care v-ați învrednicit de atãta binefacere de la credință, sã o lasați și earăși sã vê re'ntorçeți la lege, care nu v-a procurat nimic din acestea»? „Așa de farã de minte sunteți? Incepând în spirit, acum în corp sfârșiți?“ Earăși la timp întrebunța-zã dojana. «Trebuia, ðice, ca cu trecerea timpului cel puțin, sã fi primit vre-un adaos la credința vóstrê, darã voi nu numai cã n-ați progresat, ci încã v-ați re'ntors la cele de mai 'nainte. Cei cari încep de la lucruri mici, cu trecerea timpului se ridicã și la mai mari; voi, însê, începând de la cele mari, a-ți ajuns la cele mici. Deci dacã a-ți început de la cele corporale, trebuia sã înaintați la cele spirituale, însê acum voi începând de la cele spirituale, a-ți poposit la cele corporale. A face minuni, e ceva spiritual; earã a se circumcide, e ceva corporal. Voi dupã minuni a-ți ajuns la circumcisiune; dupã ce v-ați folosit de adevêr, a-ți îmbrãtoșat tipurile; dupã ce a-ți privit sórele, acum cãutați sfeșnicul; dupã ce v-ați hrãnit cu bucate virtóse, a-ți alergat la lapte». El nu ðice: a-ți ajuns în corp, ci „acum în corp sfârșiți“? arãtând prin aceasta, cã acei amãgitori ai lor punând mâna pe ei, i-au imbucãtit ca și nutrețul ce se dã animalelor, și i au adus la aceia, de a suferi tot ceia ce dênșii voiaũ; întocmai ca si cum cineva dintre generalii cei mai renumiți, dupã multe biruinți și trofee se dã pe sine de desertoriũ și presintã corpul lui celor ce voiesc a-l tatua (puncta) „Atãtea a-ți

suferit în zadar? dacă și în zadar“. Aceasta e cu mult mai atîngătoriu ca cele dinainte. Amintirea minunilor nu ar fi putut avea atîta înlurire asupra lor, ca aratarea luptelor și răbdarea în patimile ce îi le-au suferit pentru Christos. «De toate aceste, ȳice, ce le a-ȳi suferit, aceia voiesc a vȳ pȳgubi, și a vȳ rȳpi cununa». Apoi ca nu cumva sȳ li sȳguduie spiritul, și sȳ li se slȳbeascȳ cȳrda simȳitoare, nu a mai acceptat hotȳrirea, ci adaugȳ: „dacȳ și în zadar“. «De a-ȳi fi voit, ȳice, sȳ vȳ treziȳ și sȳ vȳ reculegeȳ aceasta nu ar fi fost în zadar». Unde sunt acum cei ce contradic și resping pocȳinȳa? Iatȳ cȳ aceștia și spirit au primit, și minuni au fȳcut, și mȳrturisitori ai credinȳei s-au fȳcut, miș de primejdii și de persecuȳiunii suferind pentru Christos, și cu toate acestea, dupȳ atȳtea succese îi au cȳdut din char. Darȳ, ȳice el, de voiȳi puteȳi sȳ vȳ reculegeȳ și sȳ recapatȳi ceia ce aȳi perdut. „Deci cel ce vȳ acordȳ spiritul, și lucreazȳ minuni printre voi, din faptele leȳei ȳre, sau din auȳdul credinȳei lucreazȳ“? «Dacȳ deci v-aȳi invrednicit de atȳta dar, și a-ȳi sȳvȳrșit atȳtea minuni, ȳre vi s'a acordat aceasta pentru cȳ aȳi pȳzit legea, sau pentru cȳ aȳi pȳzit credinȳa? E cert cȳ pentru cȳ aȳi pȳzit credinȳa. Fiind-cȳ aceia toate le resturnȳu pe dos și trimbiȳu dȳcȳnd cȳ credinȳa nu are putere, dacȳ legea nu e în vigȳre, el aratȳ contrariul: cȳ ne-adȳogȳndu-se nimic din poruncile leȳei, numai atunci va folosi credinȳa. «Credinȳa numai atunci, ȳice, are putere, cȳnd nu i se vor adȳoga cele ale leȳei». „Cȳti voiȳi ȳ vȳ îndreptȳi prin lege, ȳice, aȳi cȳdut din char“ (Galat 5, 4.). De cȳt aceasta o ȳice el mai la vale, cȳnd usazȳ și de mai mult curaj, avȳnd și ocașia bine venitȳ, din cele deja demonstrate, pe cȳnd aici

el 'și prepară motivul din faptele petrecute. «Când, ȃice, nu dați atențiune legei, ci credinței, atunci ați primit spiritul, și ați săvârșit minuni!».

Apoi fiind-că era vorba de lege, el duce chestiunea pe un alt teren mult mai îndrăzneț, aducând la mijloc pe Abraam, și ȃicând: „Precum Abraam a cređut lui Dumnezeu și i s'a socotit lui spre dreptate“ (Vers. 6). «De sigur, ȃice el, că puterea credinței se invederează și din minunile făcute de voi; dară de voiți, eu mă voi încerca a vă convinge și din exemple vechi». Și fiind-că multă vorbă se făcea de cătră dênșii pentru Abraam, 'l aduce și pe acesta la mijloc, și arată că și el s'a justificat prin credință. Dară dacă s-a justificat prin credință cel mai 'nainte de char, de și in fapte era de admirat, cu atât mai mult ne vom justifica noi. Cu ce a fost vătămât acela, dacă nu a fost sub lege? Cu nmi; ci credința-i-a fost suficientă spre justificarea lui. Atunci ȃice, nu era legea. Dară nici acum nu mai este lege, precum nu era nici atunci. De aceea el combătând necesitatea legei, pentru ca să nu primească vre-o obiecțiune, introduce la mijloc pe Abraam, justificat mai 'nainte de lege. Precum atunci legea nu era dată, ast-feliu și acum, fiind dată, a conținut cu desăvârșire, a fost suspendată. Apoi de vreme ce cugetaui lucruri mari despre dênșii, fiind că erau născuții din Abraam, și se temeau că nu cumva părăsind legea să se instrăineze de inrudirea cu el, și această teamă o nimicesce Pavel, arătând că mai ales inrudirea cu dênșul o lucrează credința. Această idee mai clar o desfășură in epistola cătră Romani; însă nu mai puțin o clarifică și aici, ȃicând: „Să știți dară că cei din credință, aceia sunt fiil lui Abraam“ (Vers. 7), eară aceasta o certifică cu mărturie din vechime: „Căci prevădând, ȃice, scrip-

tura că Dumnezeu prin credință va îndrepta pe ginți, a prevestit lui Abraam: că prin tine se vor bine-cuvânta toate națiunile.“ (Vers. 8). Deci, dacă fi ai lui Abraam nu sunt acei ce au înrudire naturală cu dânsul, ci acei ce imitează credința lui,—căci aceasta învederează: „prin tine se vor bine-cuvânta toate națiunile“,—e cert că el 'i introduce în această nemurire.

Dară prin aceste cuvinte el mai arată și alt fapt destul de însemnat. Fiind-că 'i făceau mult vuet și 'diceau că legea e mai veche de cât credința, și că credința a venit în urma lezei, el li restornă și această născocire, probând că credința e mai veche de cât legea, ceia ce e cert prin faptul cu Abraam, care s-a îndreptățit mai 'nainte de arătarea lezei. Arată tot-o-dată că și cele petrecute acum s-au făcut în urma profetiilor. „Prevedând, 'dice, scriptura că Dumnezeu va îndreptăți gințile prin credință“, eară nu prin lege, „a prevestit lui Abraam“. Dară ce este aceasta? «Aceasta înșamnă, 'dice, că chiar el care a dat legea, mai 'nainte încă de a da legea a hotărit ca gințile să se justifice prin credință». Și nu 'dice: a descoperit, ci „a prevestit“, pentru ca să afli că și Patriarchul s-a bucurat de modul acesta de justificare, și dorea mult ca să se realizeze. Dară fiind-că 'i mai erau stăpăniți și de o alta frică, căci s-a fost scris: „Blestemat este tot cel ce nu va implini toate cele scrise în cartea lezei aceștia, și nici nu le va face“ (Deuter. 27 26), de ac-ia li înprășcie și această frică, întorcând raționamentul invers și probând, că nu numai nu sunt blestemați cei ce părăsesc legea, ci chiar bine-cuvântați, pe când cei ce rămân în lege, nu numai că nu sunt bine-cuvântați, ci chiar sunt blestemați. Aceia

diceau că cel ce nu păzesce legea este blestemat, el însă probează că cel ce o păzesce este blestemat, eară cel ce nu o păzesce bine-cuvântat. Aceia earăși diceau, că cel ce dă atențiune numai credinței, este blestemat, pe când el arată că cel ce dă atențiune credinței este bine-cuvântat. Dară cum probează el toate acestea? Nu am avansat dără ceva întâmplătoriu prin cele de mai sus; de aceia trebuie a da atențiune încordată celor următoare. El a arătat aceasta mai înainte dicând, că scriptura a dis Patriarhului: „că prin tine se vor bine-cuvânta toate națiunile“. Dară atunci nu era lege, ci numai credința. De aceia prin silogism el adauge: „Pentru aceia cei din credința se bine-cuvintează împreună cu credinciosul Abraam“ (Vers. 9.) Dară ca nu cum-va îi să iee aceasta ca o obiecțiune și să dică: «cu drept cuvânt s-a justificat el prin credință, căci pe atunci legea nu exista; tu însă arată-ni credința justificând după darea legii», — tomai asupra acestora vine, și li probează mai mult chiar de cât îi cer; li probează, adecă, nu numai că credința justifică, ci încă că legea blestemă pe cei ce o întrebuințază, și ca să afli aceasta, ascultă cuvintele apostolice: „Câți sunt din fapte de a legii, sunt sub blestem“ (Vers. 10). Dară aceasta, dicî, e numai o hotărîre, care nu are nici o probă. Așa dară care e proba? Iat-o, ea se găsește chiar în lege: „Blestemat este tot cel-ce nu va implini toate cele scrise în cartea legii aceștia, și nici nu le va face“ (Deuter. 27, 26). „Cum că nimeni nu se îndreptează prin lege, este în totul invederat“ (Vers. 11). Așa dară toți au păcătuit, și prin urmare sunt sub blestem. Dară aceasta el n-o dice încă, ca să nu se creadă că el decide, ci aleargă ea-

răși la mărturie, scurte de alt-feliu, ca să dovedească că nimeni n-a implinit legea, și că deci toți sunt sub blestem, și că singura credința justifică. Și care e mărturia ce o invocă? De la Profetul Abacum, carele dice: „Eară dreptul din credință va fi viu“. Această, însă, nu probează numai că justificarea e numai prin credință, ci încă că prin lege nu e cu puțință a se justifica. «Fiind-că nimeni, dice, n-a păzit legea, ci toți au fost sub blestem pentru călcarea ei, de aceea s-a găsit o cale mai lesuicioasă, aceea, adică prin credință, ceia ce este o mare probă, că nimeni nu se poate îndrepta prin lege. Căci dora n-a dis Profetul, că dreptul prin lege va fi viu, ci „prin credință“.

„Eară legea nu este din credință, ci cel ce va face acestea, va trăi întru ele“ (Vers. 12). «Legea, dice, nu cere numai credință, ci și fapte, pe când Charul mântuește și justifică prin credință». Ai vădut cum a probat, că cei ce dau atențiune legii, din cauza imposibilității de a o implini, sunt sub blestem? Și cum credința are această putere de a justifica? De cât această chestiune o a desfășurat mai sus, și a prezentat'o cu multă putere. Fiind-că legea era neputincioasă de a aduce pe om la justificare, s-a descoperit un leac nu mic,—credința,— care a făcut prin sine posibil, ceia ce era imposibil legii. Dacă deci și scriptura dice că dreptul prin credință va fi viu, ne-acceptând mântuirea prin lege, și Abraam prin credință s-a justificat, e cert că puterea credinței e mare. «Cum că cel ce nu implinesce legea e blestemat, eară cel ce dă atențiune credinței e drept, faptul e invederat; dară că acel blestem nu mai există acum, de unde poți, dice, a ni proba aceasta»? Abraam a fost mai înainte de lege, noi însă o-dată intrați sub jugul sclaviei, ne-am constituit vinovați

blestemului. Deci cine e acel ce a deslegat blestemul? La acestea iață cât de repede răspunde. Erau suficiente cele dișe mai sus; căci celo-dată justificat și mort leget, și acățat de o viață nouă, cum ar mai putea fi vinovat blestemului? Dară el nu se mulțemeșce numai cu acestea, ci discută chestiunea și din alt punct de vedere, dicând: „Christos ne-a rescumparat din blestemul leget, făcându-se pentru noi blestem, căci scris este: blestemat e tot cel spândurat pe lemn“ (Vers. 13) Și cu tôte acestea poporul era vinovat de alt blestem, care dișce: „Blestemat este tot cel ce nu va implini cele scrise în cartea leget aceștia“ (Deuter. 27, 26.). Dară ce este aceasta? Poporul de sigur că era vinovat, căci nu a stat în lege și nief că a implinit'o tötă; dară Christos din alt blestem l-a eliberat. „Blestemat este cel spândurat pe lemn“. — Deci fiind-că și cel spândurat e blestemat, și cel ce calcă legea earăș e blestemat, el ca cel ce urma a deslega acel blestem, fără a se face vinovat lui, în locul aceluia a luat asupra sa pe acest din urmă, ca prin acesta să deslege pe cela-l'alt. Intocmai ca și cu un condamnat la mörte, când un altul iresponsabil preferă de a muri în locul lui, cu care ocașie 'l scapă de pedeapsă, tot ast-feliu a făcut și Christos.—Fiind că el nu era sub blestemul călcării leget, a primit pe acesta în locul celui dintei, ca ast-feliu să'l deslege. „Pecat n-a făcut, si nief vicleșug nu s-a aflat în gura lui“ (Isaia 53, 9). Deci precum prin mörtea lui cel ce urmează a muri s-aü izbăvit de mörte, tot așa și prin blestemul pe care l-a primit i-a izbăvit de blestem. „Pentru ca binecuvëntarea lui Abraam să vină peste ginți“ (Vers, 14). Cum să vină peste ginți? „În semănța

ta, dice, se vor bine-cuvența toate națiunile“ (Genesa. 22, 18), adică în Iisus Christos. Dacă aceste cuvinte s-ar fi spus pentru Iudei, ce rațiune ar fi fost ca tocmai cei vinovați blestemului pentru călcarea legii, tocmai ei să devină motiv de bine-cuvențare? Căci nimeni din cei blestemați nu poate împărtăși pe altul de bine-cuvențarea, de care chiar el este lipsit. De aici, deci, e cert, că pentru Christos s-au spus toate acestea, căci el a fost sămânța lui Abraam, prin el națiunile se vor bine-cuvența, și astfel la dănsul se raportează promisiunea spiritului, cea ce și Pavel arătând dice: „Pentru că prin credință sa primească promisiunea spiritului“. Dară fiindcă Charul spiritului nu se pogoră asupra celor nerecunoscători și respingători, de aceea mai întâiu se bine-cuvențează și li se ridică blestemul, apoi fiind justificați prin credință și atrag asupra-li Charul spiritului. Astfel că crucea a deslegat blestemul, credința a introdus justificarea, și justificarea a atras Charul sântului spirit.

„Fraților, după om vorbesc: așezământul (testamentul) unui om, dacă este întărit, nimeni nu-l desființaza, sau adauge ceva nou“ (Vers. 15). Ce însemnă aici: „după om vorbesc“? Adică din exemple omenești. Căci de oare ce a vorbit de scripturi, de minunile săvârșite printre ei, de cele ce a pățit Christos și de Patriarh, era necesar a da exemple și din viața comună. Acesta era obiceiul și să-l facă a fi bine primit de auditori și mai bine priceput de cei greoi la minte. Astfel bunăoară către Corintheni, dice: „Cine îngrijasce de turmă, și din laptele ei nu mănâncă“? (I. Corinth. 9, 7), și către Ebrei: Așezământul (testamen-

tu) are putere numai asupra celor morți; întru cât însă trăiesce testatorul el nu are nici-o putere“ (Ebrei 9, 17), și în multe locuri ar găsi cineva introduse ast-feliu de silogisme. Același lucru și Dumnezeu l' face dese-ori în Vechiul Testament; așa bună-ora zice: „Aū dōra va uita femeea pe pruncul sēu“ ? (Isaia 49, 15), și earași: „Nu cumva va dice olariului (creatura lui) óla: ce faci“ ? (ibid. 29, 16). Și la Profetul Osia (cap. 2) imitează pe bărbatul desprețuit de femeie. Deasemenea și în tipuri ar putea vedea cineva multe exemple luate din viața ome-nească, ca de exemplu când profetul 'și pune cingătōrea și intră în căsuța olariului. — Și ce voeșce el (Pavel) cu acest exemplu? Voiesce să arate că credința era mai veche, eară legea mai nouă și temporală, și dată ca să pregătească credința. Pentru aceia dice: „Fraților, dupre om vorbesc“, Mai sus 'i numesce lipsiți de minte, eară aici frați, atrăgēndu-i cu vorbele, în același timp și mângāindu-i. „Nimeni nu desființază așezământul unui om, dară este întărit“. «Dacă, dice, un om óre-care dispune de a-veea sa prin testament, nu cumva va îndrăzni cineva a strica dispoziția lui, sau a mai adaoge ceva? Decī dacă aceasta se petrece cu ómenii, cu atât mai mult fiind vorba de Dumnezeu». Și cū a lăsat Dumnezeu prin testament? „Lui Abraam, dice, și seminției lui s-aū dat făgăduințele. Nu dice: semințiilor lui, ca de multe, ci ca de una singură „și în semānța ta“, care este Christos. Aceasta dic însă: așezământul cel întărit de Dumnezeu în Christos, nu-l pōte desființa legea, care s-a dat cu patru sute trei-deci de anī mai târđiu,

ca să desființeze făgăduința. Căci moscenirea dacă este din lege, nu mai este din făgăduință; eara lui Abraam Dumneșu a fost chărazit' o prin făgăduința." (Vers 16—18). Iată, deci, cum însuși Dumneșu a dispus lui Abraam, și prin semănta lui a regulat ca să ajungă bine cuvântările lui la gînti; deci, dară, cum e cu puțință ca legea să le restorne tôte acestea? Dară fiind-că exemplul acesta nu avea putere în totul de a atrage auditoriul cătră subjectul ce'l preocupa, de aceea a și dis mai dinainte: „Dupre om vorbesc“. Din acest exemplu să nu-ți închipui ceva rău despre magnificența lui Dumneșu. Observă exemplul de la început. A promis lui Abraam că prin semănta lui se vor bine-cuvența națiunile, dară semănta lui după trup este Christos. Legea a venit după patru sute trei-deci de ani. Dară dacă legea chărăzește bine-cuvențările, viața și îndreptarea, promisiunea aceea este desființată. Apoi nimeni nu desființază un testament al unui om, întărit în regulă, și testamentul lui Dumneșu după patru sute trei-zeci de ani se desființază? Dacă ceia ce a promis prin acel așezământ nu implinesce, ci alt-cineva intervine în locul lui, apoi acela se desființază. Și cum s'ar putea întâmpla aceasta? Din ce causă, dice, s-a dat legea? „Pentru călcarile de lege“ (Vers. 19). Așa dară nici legea nu e de prisos. Vești cum el pe tôte le observă de o dată? Cum întrebunțază miș de ochi? După ce el a ridicat credința la locul ei și a aratat'o de mai veche, ca nu cumva să'ți închipui că legea este de prisos, vine și îndreaptă și această parte, arătând că nu în zadar a fost dată, ci spre o mare folosință, „Pentru călcarile de lege“, adică ca nu cumva Iudeii să viețuiască fără sfială, și alunecând în relele cele mai mari, și ast-feliu în

toc de triu legea li sta de fata certand, indreptand, impiedcand contravenirile la ordinele lui D-deu, de si nu tote, cel putin o parte din ele. Aşa ca nu puţin este câştigul rezultat din lege. Inse până când? „Până ce va veni semanţa, cariea i s a dat fagăduinţa“ (Vers 19), adecă până va veni Christos. Deci dacă legea a fost dată până la Christos numai, de ce acum o tărăşci mai de parte fără timp? „Rânduită prin Ingeri in mâna unui mijlocitoriū.“ Aici prin cuvântul de Ingeri înţelege sau pe preoţi, sau chiar pe Ingeri, cari au servit la darea legii. — Mijlocitoriū numesce aici pe Christos, arătând că a existat mai 'nainte de lege, şi că legea el a dat'o.

„Mijlocitoriul nu este al unuia, eară Dumneđu unul este“ (Vers. 20). Ce ar putea dice aici ereticii? Căci dacă pasagiul de la Ioan (cap. 17. 3) „singur adevărat“ nu lasă pe fiul a fi Dumneđu adevărat, apoi nici pe Dumneđu, prin aceia că se dice: „eară Dumneđu unul este“. Dacă inse se dice de Dumneđu Tatăl şi de Dumneđu Fiul, e cert că vorbindu-se de Dumneđu Tatăl şi numindu-l adevărat, adevărat este şi Fiul. «Eară mijlocitoriul, dice, se face mijlocitoriū între doi. Dară al cui mijlocitoriū a fost Christos? Aşa dară e cert că a fost mijlocitoriū între Dumneđu şi omeni? Veđi cum arată, că şi legea el a dat'o? Dară dacă el a dat'o, tot el era stăpân de a o şi desfiinţa. „Deci ore legea este contra fagăduinţelor lui Dumneđu?“ (Vers. 21), căci dacă bine-cuvântările s-au fost dat seminţii lui Abraam, eară legea introduce blestemul, apoi legea a fost contra fagăduinţelor lui Dumneđu. Cum resolvă el obiecţiunea? Mai 'nteiū tăgăduiesce dicend: „să nu fie“, apoi continuând dice: „căci dacă s-ar

fi dat legea care să p^otă vi^o-face (vivifica), de sigur că îndreptarea ar fi fost din lege“. Ceia ce ^o dice, așa și este. «Dacă în lege, ^o dice, aveam speranța vieții, și legea ar fi avut puterea mântuirii noastre, p^ote că bine ai fi vorbit; dară dacă te mântuiești prin credință, chiar dacă erai sub blestem, cu nimic nu ai fost vătămat venind credința, care t^ote le spală. Dacă făgăduința e dată prin lege, după dreptate te temi ca nu căd^ond de la lege să ca^oți din justificare; dară dacă pentru aceasta a fost dată, ca să îngrădească pe toți, adevărat să mustre și să arate propriile lor greșale, nu numai că nu te împedecă de a te folosi de făgăduință, ci chiar conlucrează spre a reuși». Aceasta invederând'o, ^o dicea: „Dară scriptura a închis t^ote sub păcat, ca ast-feliu făgăduința să se dea prin credința lui Iisus Christos, celor ce cred“ (Vers. 22.). Fiind că Iudeii nici macar că simțiau greutatea păcatelor lor, cară nesimțind nici iertarea nu o doreau, a dat legea, ca să sc^otă la lumină ranele, și ast-feliu să dorească medicul. Când el ^o dice: „a închis“, însemnă că le-a dovedit, le-a dat la lumină, și că dovedindu-se a fost cuprinși de gr^oză. Ai ved^ot, deci, că nu numai că nu este contra făgăduințelor lui D-^oeu, ci că chiar a fost dată pentru aceste făgăduinți? Dacă legea ar fi căutat numai să-și resbune contra omului și să-și mențină autoritatea, p^ote că bine s'ar fi ^o dis așa; dară când se întâmplă cu totul alt-ceva, când t^ote le făcea pentru om, cum de ^o dici, că a fost contra promisiunilor lui Dumnezeu? Dacă legea nu ar fi fost dată, toți s-ar fi abătut la păcate, și nu ar fi mai ramas nici un Iudeu, care să asculte de Christos. Acum, însă, legea fiind dată, două lucruri a reușit de-o dată; înainteî învățând pe cei bagători de samă

de a practica virtutea, și al doilea, convingându-l de a-și cunoaște propriile greșale, ceia ce mai ales îi și făcea pe dânsul mai bine-voitor în a căuta pe fiul lui Dumnezeu. Deci cei ce nu au crezut în el, cauza a fost, că nu 'și-au cunoscut propriile lor păcate. Eară aceasta învederând-o, dice: „Căci nesciind dreptatea lui Dumnezeu, și căutând să-și stabilească dreptatea lor, nu s-au supus dreptății lui Dumnezeu“ (Rom. 10, 3.).

„Mai 'nainte de a veni credința, eram păziți sub lege, închiși fiind spre credința care era să ni se deschidă“ (Vers. 23.). Ai vădut cât de clar a prezentat ceia ce am fost dis? „Eram păziți“ și „închiși“ nimic alta nu învederează, de cât siguranța rezultată din poruncile legii. Ca cum parecă fiind ingrădiți cu un zidiu mare și stăpâniți de jur împrejur, așa erau și stăpâniți de lege, care-i ținea în credință. „În cât legea ne-a fost învățtoriu (pedagog) în Christos, ca să ne îndreptăm prin credință“ (Vers. 24). Dară pedagogul nu lucrează contra dascalului, ci chiar conlucrează, scăpând pe tânăru de ori-ce răutate, și primesce cu totă rîvna de a-l prepara la lecțiunile date de dascal; când însă tânăru ajunge în stare de destoinicie, pedagogul se departează. De aceia dice: „Eară venind credința“, care duce la barbat desăvârșit, „nu mai suntem sub pedagog. Căci toți sunteți fi ai lui Dumnezeu prin credința în Christos Iisus“ (Vers. 25. 26). Deci, dacă legea a fost pedagog, și sub dânsa eram păziți și închiși, nu era contra charului, ci chiar conlucrătoare; dară acum când charul a venit, și legea încă stăpânesce, de sigur că e contra. Dacă noi suntem datorî de a ieși întru întimpinarea chă-

rului și a-l primi, eară legea ne îngrădesce, atunci de sigur că este vătămată mântuirea noastră. Precum luminaarea luminează în timpul nopței, eară dacă se luminează de ziua ne face a nu vedea sôrele, și în asemenea cas nu numai că nu ni folosesce, ci încă ne și vatamă, tot ast-feliu și legea, care ni opune mai mari obstacule. Deci tocmai cei ce o păzesc acum, aceia sunt cari o clevetesc. Dară apoi și pedagogul se face ridicol în ochii ténérului, când sosind timpul de a se departa de el nu înțelege, și se încearcă încă de a-l stăpâni. De aceia și dice Pavel: „Dară venind credința, nu mai suntem sub pedagog“ așa că acum nu mai suntem cătuși de puțin sub pedagog. „Căci toți fi ai lui Dumnezeu sunteți“. Vai! câtă putere are credința, și cât de bine o descopere, cu cât înaintează mai mult! Mai 'nainte el a arătat că îi erau fiil lui Avraam: „Șciți, dară, că cei ce sunt din credință, aceia sunt fiil lui Avraam“, acum, însă, el arată că și ai lui Dumnezeu. „Căci toți fi ai lui Dumnezeu sunteți, dice, prin credința lui Iisus Christos“. Apoi fiind-că a pronunțat ceva mare și minunat, arată și modul înfierii. „Căci câți în Christos v-ați botezat, în Christos v-ați îmbrăcat“ (Vers. 27). Și de ce n-a dis ôre: câți în Christos v-ați botezat, din Dumnezeu v-ați născut? căci aceasta era rezultatul firesc al ideei. Ceia ce el pune aici e foarte infricoșătoriu. «Dacă Christos este fiul lui Dumnezeu, eară tu te-ai îmbrăcat în el avându-l în sine-ți și identificându-te cu el, te-ai ridicat la o afinitate cu el și te-ai făcut la feliu». „Nu este Iudeu sau Elin, nu este rob sau slobod, nu este parte barbatească sau femească ; căci toți unul sunteți în Iisus Chris-

tos“ (Vers. 28). Ai vădut suflet nesațios? Țicând că prin credință ne-am făcut fiii lui Dumnezeu, nu stă numai aici, ci caută să afle ceva mai mult, care ar putea să presinte mai clar unirea cea mai strinsă cu Iisus Christos, și Țicând, că în «el v-ați îmbrăcat», nici cu acest cuvânt nu se mulțemesce, ci explicându-l pătrunde mai năuntru acestei uniri, și Țice; „Toți unul sunteți în Iisus Christos“, adică, aveți toți aceeași formă și același tip ca și al lui Christos. Și ce ar putea fi mai infricoșat ca vorbele acestea? Elinul, Iudeul și sclavul de mai nainte, nu are forma vre-unui inger sau archangel, ci a însuși stăpânului a toate; cu fața veselă el pășesce înainte, arătând în el pe Christos. „Eară de sunteți al lui Christos, semanța lui Abraam sunteți, și moscenitori după făgăduința“ (Vers 29). Ai vădut cum, ceia-ce Țicea mai nainte despre semanța lui Abraam, a probat-o acum, că lui și seminției lui au fost date bine-cuvântările?

„Deci Țic, că intru câtă vreme moscenitoriul este prunc, intru nimic nu se deosebesce de serv, de și este stăpân a toate, ci este sub epitropi și iconomi, până la data pusă de tatăl său. Astfeliu și noi, când eram prunci, eram aserviți sub elementele lumii“ (Cap. 4, 1—3). Sub cuvântul de prunc el nu înțelege aici virsta, ci judecata, arătând că Dumnezeu din început voia să ni dăruiască charurile sale, dară fiind-că ne găsim în stare de pruncie, ne-a lăsat sub stăpânirea elementelor lumii, adică novoluniile și sâmbetele. «Deci dacă acestea vă pun și acum sub lege, Țice, nimic alta nu fac de cât că vă inapoiază earăși la timpul prunciei, de și de alt-feliu sunteți în virsta bărbătească acum». VeȚi la ce duce observarea Țilelor? Pe

Domnul și stăpânul a toate 'l pune în rândul servilor. „Când, însă, a venit plinirea timpului, a trimis Dumnezeu pe fiul său cel născut din femeie, născut sub lege, ca pe cei de sub lege să-i rescumpere, pentru ca să primim înfierea“ (Vers. 4. 5). Aici el pune două cauze, cum și două succese rezultate din intrupare: izbăvirea de rele și acordarea bunurilor; ceia ce nu era posibil nimănui a realiza, de cât numai lui. Și care au fost acele bunuri? A ne scote de sub blestemul legii, și a ne aduce la înfiere. „Pentru ca pe cei de sub lege să-i rescumpere“, și „ca să primim înfierea“ Bine a dis „ca să primim“, căci prin aceasta arată, că înfierea ni era datorită nouă. Dumnezeu de la început a făgăduit lui Abraam, eară acele făgăduinți s-au realizat după cum a probat-o aceasta prin multe fapte și cilate din scriptură. Și de unde e cert că noi ne-am făcut fiil lui? Mai întâi a dis, că ne-am îmbracat în Christos, fiul lui, și apoi că am primit spiritul înfierii. Nu am fi putut 'a-l numi tată, dacă mai 'ntăiu n'am fi fost fiil lui. Decî, dacă charul ne-a făcut liberi, în loc de robi, în loc de prunci ne-a făcut bărbați, și în loc de streini clironomi, cum nu ar fi cea mai proastă și cea mai grozavă nerecunoștință din parte-ne, de a-l părăsi și de a ne re'n'orce la cele dintăi? „Atunci, însă, ne-cunoscând pe Dumnezeu, serveați celor ce din fire nu sunt Dumnezeu; acum, însă, cunoscând pe Dumnezeu, saū mai bine după ce a-ți fost cunoscuți de Dumnezeu, cum ve întorceți earași la elementele cele slabe și sărace, cărora earași din nou voiți a servi“? (Vers. 8. 9). Aici el se adresează cătră cei dintre ginți. și dice că idololatria este și observarea

dilelor, și că acum o mai mare pedeapsă aduce. Pentru care a și numit elementele dumneșei nu din fire, voind a prepara același lucru, și a-i pune pe densii în mai mare agonie. Ceia ce ține, așa și este. «Atunci ține, fiind întunecați și trăind în rătărire, veți tirați pe pământ; acum, însă, după ce ați cunoscut pe Dumneșeu, sau mai bine ține, ați fost cunoscuți de densul, cum nu veți alege o mai mare osândă, cădând după atâta îngrijire earași în bôla de mai înainte? Căci nu dora ostenindu-ve voi a-ți aflat pe Dumneșeu, ci pe când încă trăiați în rălăcire, el însuși v-a smuls din ea și v-a atras la densul. Numesce elementele lumii slabe și sarace, pentru că nu pot avea nici o putere asupra bunurilor ce ni stau de față: „Dilele păziți și lunile, și timpurile și anii“ (Vers. 10). Din acestea se invederează că nu numai circumcisiunea li predicașu aceia, ci și paza sărbătorilor și a lunilor nouă. „Mă tem de voi, ca nu cumva să fi ostenit în zadar la voi“ (Vers. 11) Ai vădut îngrijirea apostolică? Aceia se clătinașu în credință, eară el tremură și-i este frică. Pentru care cu multă sfială și ține: „am ostenit la voi“ ca și cum ar fi zis, «nu mă lipsiți de atâtea sudori, ce am vărsat pentru voi». Țicând: „mă tem“, eară apoi adaogând și „nu cumva“, i-a bagat în luptă și i-a adus la bune speranțe. Nu a ține, în zadar m-am ostenit, ci „nu cumva în zadar m-am ostenit“. «Un ast feliu de naufragiu, ține, nu s-a întâmplat până acum, dară deja prevăd furtuna și mă dora. De aceia mă tem, însă nu m-am descurajat; voi sunteți stăpâni de a îndrepta totul, și a ve re'ntorșe la linișcea de mai înainte».

Apoi întindând pare-că mâna unor naufragiași, se pune pe sine la mijloc și ține: „Fi-ți ca mine,

căci și eu sunt ca voi“ (Vers. 12). Aceasta el o dice cătră cei dintre Iudei, și de aceia se pune pe dânsul la mijloc, ca astfel să-i pôtă convinge a se departa de la cele vechi. «Chiar dacă nu ați fi mai avut alt exemplu, dice, ajunge totuși a vă uita la mine în urma unei ast-feliu de transformări, și a vă încuraja. Ia priviți, dice, la mine; și eu döră am pățimit de acestea mai de mult, când ardeam de zelul cel mare pentru lege, și cu toate acestea nu m-am temut mai în urmă de a părăsi legea și viața Iudaică de pe atunci. Și voi cunoșteți acestea clar, cu ce exagerație chiar mă țineam pironit de Iudaism, și cum după aceia l-am părăsit cu mai multă ardere» Decî bine a făcut el, de a spus vorbele de mai sus; căci mulți dintre omeni, chiar de li s-ar arăta miș de resone și juste chiar, totuși mai curând sunt atrași de un conațional al lor; și când ved pe un altul făcând aceleași lucruri, fac și ei așa. „Fraților rogu-vă, întru nimic nu m-ați nedreptătit“. Privesc cum earăși 'i salută cu numele de onore; același lucru 'l face și cu amintirea charului. Decî fiind-că i-a muștrat cu multă asprime și peste tot locul li-a confruntat faptele, și i-a arătat ca călcători de lege, și în multe locuri i-a rănit cu cuvintele, earăși se dămolesce și-i curtenesce, usând de cuvinte mult mai blânde. Căci precum a curteni pe cineva într'una este a-l molesii cu totul, tot așa și a vorbi într'una bătos este a-l îndărătnici. De aceia tocmai acest bun'l întrebuintază el peste tot locul cu măsură. Ia privesc acum, cum li se justifică de cele vorbite, arătând că el nu a spus acelea, ca cum i-ar uri fără reson. ci a făcut'o mișcat de grija cea mare, ce o are pentru dânsii. Și fiind-că el li-a dat o lovitură puternică care a pricinuit o rană adâncă, vine acum prin a ceastă mângăere a li astupa rana, ca cu nisce unt

de-lemn. Arătând el că vorbele pronunțate nu erau isvorite nici din ură și nici din dușmănie, li amintesc de dragostea lor către dânsul, și ast-feliu pune apologia sa la un loc cu laudele adresate lor. „Rogu-vă fraților, intru nimic nu m-ați nedreptățit“. „Sciți că fiind slab cu corpul v-am predicat evanghelia, și pentru ispita ce era în corpul meu nu m-ați desprețuit“ (Vers. 13, 14). Dară nu e lucru mare de a nu nedreptăți pe un altul. căci chiar cel mai ordinar om nu ar primi ca să valăme pe unul, care cu nimic nu l'a nedreptățit, și numai să caute al supara în zadar. «Voi, însă nu numai că cu nimic nu m-ați nedreptățit, ci încă mi-ați arătat o favoare nespusă.» Deci să nu-ți inchipui că el care s-a bucurat de atâta îngrijire din parte-li, le spune acestea din dușmănie. «Deci dacă, ție, nu le vorbesc acestea din dușmănie, urmează că din iubire către voi, din grija ce o port pentru voi». „Rogu-vă, cu nimic nu m-ați nedreptățit“. Nîmic nu pôte fi mai blând, nici mai plăcut și mai afectos, ca acel suflet sânt! Așa dară nici vorbele de mai 'nainte nu erau rezultate din vr'o mânia neraționată, nici că erau isvorite din vr'o patimă a sufletului lui, ci din prea marea îngrijire ce o avea pentru il. Și ce ție : nu m-ați nedreptățit ? căci voi ați, arătat cel mai mare interes și ocupațiune pentru noi. „Căci sciți, ție, că fiind slab cu corpul v-am predicat evanghelia, și pentru ispita ce era în corpul meu, nu m-ați desprețuit“. Dară ce voesc el să spună prin aceste cuvinte ? «Am fost alungat, ție, am fost biciuit, am suferit miș de primejdii predicându-vă vouă, și totuși voi nu m-ați desprețuit». Aceasta e ceia ce ție : „pentru ispita ce era în corpul meu, nu m-ați desprețuit“. Ai vădut înțelepciune ? Continuând apoi cu ordinea apo-

logiei lui earăși se întorce cătră dēnsiț, și arală câte a pătimit pentru ii. «Dară, dīce, nimic din tōte acestea nu v-a scandalisat, și nici nu m-ați despretuit pentru patimi și persecuțiuni;—tōte acestea el le numesce: slăbăciune și ispită, —„ci m-ați primit ca pe ângerul lui Dumneđeū“. Deci, cum nu pōte fi ab-urd, că fiind persecutat și alungat voi mē primiați ca pe ingerul lui Dumneđeū, cară acum când vē indema și vē povățuesc la cele necesare, să nu mē primiți?»

„Care, deci, era fericirea vōstrē? Mē marturisesc vōuē, că de era posibil ați fi scos ochi vōștri și 'i-ați fi dat mie. Deci dușman făcutu-m-am vouē, pentru că vē vorbesc adevērul“? (Vers. 15. 16). Aici el esită și ōre cum se uitmesce. și caută a afla de la dēnsiț causa schimbăreii lor. «Cine v a amăgit, dīce, și v-a făcut ca in alt-feliū să vē arătați cătră noi? Nu voi sunteți cei ce ne urmați și ne serveați, și ni aduceați ce era mai respectat de cât o-hii?Ce s-a întâmplat deci? De unde e dușmănia? De unde e bănuiala? Că v-am vorbit cele adevărate? Dară pentru aceasta trebuia încă ca mai mult să ne respectați și să ne serviți; acum însă: „Dușman făcutu-m-am vouē, pentru că vē vorbesc adevērul,“? «Eū, dīce nu cunosç altă causa, de cât că v-am vorbit cele adevărate». Privesce acum, cu câtă umilință se justifică el, căci nu a căutat a proba imposibilitatea de a li vorbi lor așa, din spirit de dușmănie,—ca rezultată din aprecierile ce el le avea pentru dēnsiț, ci din acele pe care ii le aveaū față de dēnsul. Nici macar n-a dīs: și cum voi mai puteți suferi pe cel biciuit, pe cel alungat, pe cel ce a pătimit ată'a pentru voi, eară acum vē invidiază? ci tocmai de la acelea cu care ii se făleau și trage resonămintele, dīcēnd

cum de răbdați ca cel respectat de voi, cel pe care-l primiați ca pe un inger, să fie recompensat ast-feliu ? „Vă răvnesc îi, dară nu spre bine, ci voiesc să vă scotă de la noi, pentru ca voi să-i rîvniți pe îi“ (Vers. 17).—Rîvna, însă, este și bună, este și rea ; rîvna bună e când cineva rîvnesce de a imita virtutea, eară rîvna rea când se silesce a atrage de la virtute pe cel ce o face. Dară tocmai aceasta se și încearcă acum acei amăgitori de a face ; ai scôte de la cunoștința desăvârșită și ai aduce la acea ciuntită și falsă, nu cu altă intențiune, de cât ca pe de-o parte îi să se așeze în rândul dascalilor, eară pe voi, cari sunteți cu mult mai superiori lor, să vă pună în rândul discipulilor. Caci aceasta se invederează prin dicerea : „ca voi să-i rîvniți pe dênșii“. «Eü, dice, voiesc cu totul din contra : ca voi să fiți regula (*παράδειγμα*) lor și exemplul celor mai perfecți ; ceia ce a și fost, pe când eram la voi». Pentru care și adaoge dicend : „Bine este a fi rîvnitori în tot timpul, eară nu numai când sunt la voi“ (Vers. 18). Aici el da a înțelege, că lipsa lui de acolo a provocat acele scandale, și că principalul stă tocmai, ca nu numai față cu dascalul să aibă discipulii cuvenita judecată, ci și în lipsa lui. Deci, fiind-că îi nu ajunsese încă la desăvârșire, apoi el face totul, numai ca să-i introducă în ea. „Copiii mei, pe cari earași cu durere vă nasc, până ce să va forma Christos între voi“ (Vers. 19). Privesce-l, cât e de tulburat, cât e de alarmat ! „Frații mei, rogu-mă voue“, „copiii mei, pe cari earași cu durere vă nasc“. Imitează pe muma, care tremură pentru copiii ei. „Pana ce se va forma Christos între voi“. Ai vedut

afecțiune părintască? Ai vădut tristeța demnă de apostol? Ai vădut ce țipet de jale a scos, mai amar chiar de cât a femeilor care nasc? «Ați corupt, dice, chipul lui Dumnezeu, ați pierdut înrudirea, și ați alterat fața voastră; aveți nevoie acum de renaștere și de reformare totală, și cu toate acestea eu încă vă numesc: copiii mei,— de și voi sunteți avorturi și monstri». De cât nu vorbește el așa, ci mai cu incunjur, fiind-că nu voiesce a răni, și nici a adaoga răni peste răni, ci-i cruță. Precum doctorii cei înțelepți nu deoda a vindecă pe cei căduți în vre-o bolă îndelungată, ci-i părăsesc pîntra moment, ca nu cumva prin prezența lor să se imputineze bolnavii, și să se peardă, tot așa și acest fericit apostol. Durerile ce le simța erau destul de grele, afecțiunea-i era destul de mare, în-ă și păcatul lor nu era mai pe jos. Ceia ce dic tot-deauna și nu voiū înceta de a dice, este că chiar o mică contravențiune schimbă fața întreagă a lucrului și o vatămă. „Ași fi voit ca acum să fiu I: voi, și să-mi schimb vocea“ (Vers. 20). Ia privește-l cât e de nerăbdătoriu și de inferbântat, și cum nu pôte să-și înădușe aceste sentimente. Dară ast-feliū este iubirea; nu se mulțămesc numai cu vorbe, ci caută și realizarea dorințelor ei. Și de ce dorește el a fi present printre dênșii? „sa-mi schimb vocea“, dice, adecă să plângă și să verse lacrimi, și toate să le prefacă în jale. Prin epistolă nu putea să arate lacrimile și jalea, și de aceia e aprins și caută prezența lor. „Că nu mă pricep de voi“. «Nu am ce să dic, nu sciū ce să judec. Cum se face că voi cariți v-ați ridicat la înălțimea ceriurilor,—prin pericolele pe care le-ați răbdat pentru credință, prin minunile pe care le-ați facut tot prin credință,—fără de veste să vă pogoriți la atâta micime, să fiți trași la circumcisiune și la serbarea Sămbetelor, și să vă lipiți

de cei ce Iudaisază» ? Pentru aceasta la începutul epistolei dicea: „Mă mir, că așa de curând vă abateți de la evanghelie“, eară aici: „Nu mă pricep de voi“, ca și cum ar fi dis: ce voiți spune ? ce voiți vorbi ? ce să înțeleg ? nu mă pricep. Pentru care simța nevoea de a plânge cu suspine, cum facea și profetii față de Iudeii abătuți. Și aceasta este o specie de îndreptare, adică nu numai a sfătui, ci a și jeli pe cineva. De alt-feliu și către Mileteni dicea: „Trei ani de-a rândul, nu am încetat cu lacrimi de a vă sfătui pe voi“ (Fapt. 20, 31). Aceasta o dice și aici prin cuvintele: „să-mi schimb vocea“. Când noi ne găsim în vre-o incertitudine sau în vre-o strimtorare, venită asupra-ne, în contra acceptărilor noastre, sfârșim prin a ne cufunda în lacrimi amare.

Deci, fiind-că a certat, a dojenit, și earăși a mângăeat, și earăși a suspinat,—boțetele lui, însă, nu au fost numai spre muștrarea lor, ci și spre mângăere; căci ele nici nu îndărătnicesc ca certarea, și nici nu moleșază ca mângăerea, ci este un medicament amestecat, care are multă putere în sfătuirii;—decî fiind-că a plâns cu jale și ast-feliu li-a imblândit cugetele lor, și mai mult 'i-a atras către el, earăși se întorce la luptele lui, arătând că in-se-și legea nu mai voiesce a fi păzită. Mai sus el a adus exemplul cu Abraam, eară acum pune înainte legea, carea îndeamnă nu numai de a nu mai fi păzită, ci chiar de a fi îndepărtată, ceia ce este și mai grozav. «Așa că, de voiți a vă supune legei, dice, depărtați-vă de ea; aceasta o pretinde in-se-și ea». Dară nu dice chiar în așa feliu, ci o apucă din altă parte, amestecând tot-o-dată și o istorie veche: „Spuneți-mi, dice, cei ce voiți să fiți sub lege, ați nu ascultați de

lege“ ? (Vers. 21). Bine ȃice el: „cei ce voii“, cĂri dacĂ vorbele acestea nu sunt continuarea ideilor de mai inainte, sunt insee cu privire la dispuia lor nefolositoare. Lege el numesce aici cartea facerei, ceia ce de multe ori o repetĂ, numind ast-feliu intregul Vechiu Testament. „CĂ scris este, cĂ Abraam a avut doi fi, unul din servitoare, și altul din cea liberă“ (Vers. 22). Earăși se ridicĂ la Abraam, nu dĂrĂ cĂ face cu aceasta vre-o repetare de idei, ci pentru cĂ mare era printre Iudei credința despre acest Patriarch, arĂtĂnd tot o datĂ cĂ de acolo tipurile și aveau inceputul, si cĂ cele prezente in el se preinchipuiĂ. Și mai 'ntĂiu arĂtĂndu-i cĂ fiind fit al lui Abraam,—fiind-cĂ fiis Patriarchului nu erau in același grad de demnitate, cĂci unul era nĂscut din servitoare, earĂ cela-l-alt din cea liberĂ,—probeazĂ cĂ ii nu numai cĂ sunt fi, darĂ in cĂ sunt tot aș a cĂ și cel liber și nobil. AtĂt de mare este puterea credinței. „DarĂ cel din servitoare s'a nĂscut duple corp, earĂ cel din cea liberĂ duple fĂgĂduințĂ“. (Vers. 23). Și ce insemnĂ: „duple corp“ ? Fiind-cĂ ii ȃiceau, cĂ credința ne unesce cu Abraam, și se pĂrea auditorilor cĂ improbabil, cĂ cei ce nu erau nĂscuți din el sĂ se numeascĂ fit al lui, de aceia el dovedesce cĂ lucrul acesta de necredut s-a fĂcut de sus. CĂci Isaac nu s'a nĂscut duple regula naturei, nici duple legea mariajului și nici duple puterea corpului, și totuși a fost fiu adevĂrat, de și s-a nĂscut din corpuri mĂrte și din mitra Sarei deasemenea mĂrtĂ. Nu corpul a lucrat concepția, și nici sperma a fĂcut pe prunc, cĂci mitra era mĂrtĂ, atĂt din cauza virstei, cĂt și din slĂbire,—ci cavĂntul lui Dumnezeu l-a creat. CĂt pentru cel din servitoare, insee, lucrurile nu s-au petrecut aș a, ci acesta este nĂscut și dupĂ obiceiul mariaju-

lui, și după legele naturei. Și totuși cel ce nu s-a născut după corp, a fost mai respectat ca cel născut după corp, căci născerea după corp, nu face pe cineva mai de respectat, ci din contra. Născerea carea nu este după corp, e și mai miraculoasă și mai spirituală; dovada o avem din cele două nașteri arătate mai sus. Ismail s-a născut după corp, cu] adevărat, însă a fost serv; și nu numai atâta, dară a fost și scos din casa părintească; pe când Isaac, cel născut după făgăduință, ca fiu și liber, era stăpân al tuturor. „Care sunt alegorii“ (Vers. 24). Abusiv a numit el alegorie, în loc de tip. Ceia ce dice, așa și este. Această istorie nu represin'ă numai aceasta, după cum se pare, ci și altele proclamă; fapt pentru care s-a și numit alegorie. Dară ce anume proclamă? Nimic alta, de cât toate cele prezente. „Acestea, dice, sunt cele două așezăminte, unul din muntele Sinai, ce nasce spre servitute, care este Agar“ (Vers. 24). Și cine sunt „acestea“? Mumele acelor copii, Sara și Agar. Ce „sunt“? Cele două testamente, cele două așezăminte, cele două legi. Dară, fiind-că în istoria aceasta a fost amestecate nume de femei, el a persistat în denumirea genului, arătând din numele acestea o mare continuitate de idei și o mare asemănare. Și cum arată acestea din nume? „Căci Agar semnifică muntele Sinai, care este în Arabia“ (Vers. 25) Servitoarea se numea Agar, eară muntele Sinai ast-feliu se traduce în limba locului. Ast-feliu că toți cei născuți sub imperiul Vechiului Testament, forsamente sunt sclavi. Căci muntele acela, pe care s-a dat vechiul așezământ, fiind omonim cu servitorea, cuprinde și Ierusalimul. Aceasta este, ceia-ce el dice: „Este alătura cu Ierusalimul de acum“, adecă, se megieșese.

se atinge. Și ce rezultă de aici? Că nu numai aceea a fost sclavă, și sclavi a și născut, dară și acesta, adevărat Vechiul Testament, al cărui tip a fost servitorea. Căci și Ierusalimul se găsește megieș cu muntele acela omonim cu sclava, și că în acest munte s-a dat și așezământul. Și acum unde este și tipul Sarei? Ascultă: „Eară Ierusalimul de sus este liber“ (Vers. 26); așa dară și cei născuți din el nu sunt sclavi. Tipul Ierusalimului de jos a fost Agar, cea ce e cert de la numele muntelui; eară tipul Ierusalimului de sus este biserica. Și cu toate acestea el nu se mulțamește numai cu tipurile, ci pune de față și pe Profet, carele 'și dă aceeași părere. „Veseleşte-te cea stearpă carea nu nasci, scóte voce și strigă, ceea ce nu ai dureri, că mai mulți sunt fiil pustiului, de cât ai acelei ce are barbat“ (Vers. 27). Dară cine óre e cea stearpă, și care e pustiul? Óre nu e invederat că este biserica celor dintre ginti, care a fost lipsită de cunoștința lui Dumnezeu? Cine e aceea care avea barbat? Nu e cert că era sinagoga? Și cu toate acestea a biruit'ó cea stearpă, prin nascerea de fit mulți. Aceea avea o singură națiune, cea Iudaică, pe când fiil bisericei au umplut Elada, țerile barbare, pământul, marea și întreaga lume. Ai văzut cum ni-au prescris cele viitoare, Sara prin fapte, eară Profetul prin vorbe? Judecă: Isaia o a numit stearpă, și tot el a arătat'ó ca nascând mulți fit. Aceasta s-a întâmplat cu Sara în mod tipic, căci deși ea a fost stearpă, totuși a devenit mamă a unei mari mulțimi de nepoți. Lui Pavel, însă, nici aceasta nu-i e de ajuns, ci încă insistă a cerceta și cum a devenit ea mamă, pentru ca și de aici să pótă trage conclusiunea și să pótă apropia tipul de adevér. Pentru care și adaugă, dicând: „Noi

însă, fraților, ca și Isaac suntem fiii făgăduinței” (Vers. 28). Deci biserica nu numai că a fost stearpă la început ca și Sara, și după aceea nu numai că a născut mulți fi, dară încă că a născut astfel, după cum a născut Sara. Precum pe aceea nu a făcut-o mamă natura ci făgăduința lui Dumnezeu;—cuvântul lui Dumnezeu pronunțat a fost: „Eū la anul, tot pe timpul acesta voi veni, și Sara va avea fiu” (Genesa 18, 10),—care cuvânt intrând în mitra ei a conceput pruncul,—tot așa și la renascerea noastră nu conlucrează natura, ci numai cuvintele lui Dumnezeu, pronunțate prin gura preotului, pe care le știu credincioșii; aceste cuvinte renasc pe cel ce se botează în colimvitra cu apă, și-l formează, ca și în mitra femeii. Așa dară suntem fii născuți din cea stearpă, însă liberi. Și care e această libertate, ar dice cine-va, pe când Iudeii stăpânesc și bat pe cei ce cred, așa că cei ce sunt creduți ca liberi sunt persecutați? De acestea se întâmplă pe acel timp, pe când credincioșii erau persecutați. - Însă, nici aceasta să nu vă tulbure; dice, căci și aceasta a anticipat-o prin tip, de vreme ce și Isaac fiind liber, a fost persecutat de Ismail. Pentru care și adaugă dicând: „Dară precum atunci cel născut după corp persecuta pe cel născut după spirit, astfel și acum. Însă ce dice scriptura? A isgonit pe fiul servitorei, pentru că nu va cliromisi fiul servei cu fiul celei libere”. (Vers. 29, 30). Dară ce? Aceasta e totă mângâerea, ca să ni arăți că cei liberi vor fi persecutați de către cei sclavi? «Nu, dice, nu mă mărginesc aici numai, ci ascultă și cele ce urmează, și atunci vei capata mângâere în-deajuns. ca să nu te imputinezi în persecuțiuni». Și care sunt acestea? „A isgonit pe fiul ser-

vitórei, pentru că nu va clironomisi cu fiul celei libere“. Ai vedut resplata tirăniei temporale și a indrāsnelei necuviincioase? Cade copilul din bunurile părintesci, și devine fugariu rătăcind împreună cu muma lui. Tu însă gândește-te la înțelepciunea celor spuse. Nu dice, că fiind că persecuta, a fost numai isgonit, ci încăcă nu va clironomisi. Nu a căutat numai să-l pedepsască pentru persecutarea lui temporală,—căci aceasta e puțin lucru.—ci încă nu l-a lăsat a se împărtăși de cele pregătite copilului, arătând că și fără persecutare, aceasta i-a fost prescri-să de sus; că desmoscenirea nu 'și-a avut începutul din persecuțiune, ci din hotărârea lui Dumnezeu. Și nu a dis: nu va clironomisi fiul lui Abraam, ci „fiul servitórei“, numindu-l așa, din cauza născerei lui înjosite. Sara a fost stearpă; dară și biserica celor dintre ginți a fost stearpă. Vezi cum prin toate acestea se păstrează tipul? Căci precum aceea în toți ani dinainte n-a născut, și tocmai la bătrânețe adânci a devenit muma, tot așa și aceasta; când a sosit plinirea timpurilor, atunci nasce. Aceasta și profetii o spuneau mai 'nainte, dicând: „Veselesce-te cea stearpă, carea nu nasci, scóte voce și strigă cea fără dureri de născere, că mai mulți sunt fiii pustiului, de cât ai celei ce are barbat“, numind ast-feliu biserica. Nu cunosea atunci pe Dumnezeu; când însă l-a cunoscut, a biruit pe cea cu mulți copii, adecă sinagoga. „Drept aceia, fraților, nu suntem fit ai celei serve, ci ai celei libere“ (Vers. 31.). Tóte acestea el le sucsece în tóte părțile și le mișcă, voind a arăta, că faptul n'a fost întâmplătoriu, ci a fost prescri-s de sus cu mulți ani mai 'nainte. Deci, cum nu e absurd, ca cel

raunului ucigat înainte de Dumnezeu să se bucure de libertate, acum de bună voea lor se și bage capul sub jugul sclăviei?

Apoi mai pune și o altă cauză, care să-l convingă de a rămânea în credință. „Stați în libertatea, cu carea Christos ne-a răscumparat“ (Cap. 5. 1). «Nu cumva pôte v-ați eliberat inși-vă, ca să alergați earăși la stăpânirea dintéiū»? Altul este care v-a răscumparat, altul este care a plătit pentru voi prețul rescumpărării. Veți, prin câte idei-l întorce de la rătăcirea Iudaică? Mai 'ntéiū arată, că este cea mai de pe urmă prostie de a dori ca din liberi să devină sclavi; al doilea, că se vor arata nerecunoscători cătră binefăcătorii lor, desprețuind pe binefăcătorii, și imbrătoșând pe cel ce-i face sclavi; al treilea, că nu e cu puțință aceasta, «căci legea, dice, nu mai are nici-o stăpânire asupra vóstré, pe câtă vreme o altă lege v-a cumparat odată de la cea dintéi». Dicând „stați“, arată cât de mare era frământarea lor sufletească. „Și nu vė incurcați earăși în jugul sclăviei“. Sub numele de jug se arată lor insuportabilul, la care se expun: când însă dice, „earăși“, arată marea lor nesimțire. «Dacă, dice, ați fi fără experiență de greutatea aceluși jug, nu ați fi vrednici de atâta osândă; dară dacă voi cunoșteți din experiență greutatea jugului, și lotuși vė băgați de bună voea în el earăși, de ce iertare veți putea ôre să fiți vrednici»? „Iată eū, Pavel, vė dic voué, că de vė veți circumcide, Christos nu vė va folosi“. (Vers. 2). Privesce, câtă amenințare! Cu drept cuvânt, deci, a dat anathemei și pe ingeri. Dară ôre cum nu-l va folosi cu nimic Christos? Nu a inventat ei dóră această părere, ci a decis în mod hotărîtorii, fiind de-ajuns credincioșia persoanei în loc de ori-ce altă probă. Pentru aceia an-

ticipând el dice: „Iată eu, Pavel, vă dic vouă“, ceia ce arată pe omul convins de cele ce spune. Dară noi vom mai adăoga încă pe lângă cele disa. Cum nu va folosi ôre Christos, pe cel ce se circumcide? În adevăr, faptul e cert, că cel ce se circumcide o face aceasta fiind-că se teme de lege; cel ce se teme de lege, însă, nu crede în puterea charului, eară cel ce nu crede, nu va câștiga nimic de la cel în care n-a cređut. Și earăși: cel ce se circumcide, face legea stăpână; dacă însă o consideră de stăpână, apoi de ar contraveni chiar la cele mai mici ordinațiuni și pe cele mai mari le ar păzi, el totuși cade sub blestem; supunându-se pe sine blestemului și respingând libertatea acordată de credință, cum se va putea mântui? Dară dacă trebuie a vă spune și ceva paradox, apoi adaog: că un ast-feliu de om nu crede nici în Christos și nici în lege, ci stă la mijlocul drumului, voind a câștiga și dintr'o parte și din ceea-l-altă, pentru care nici-o-dată, și nici din vre-o parte se va folosi cu ceva. Apoi dicând că cu nimic nu se va folosi, o invederează aceasta prin probe scurte și enigmatice, dicând: „Mărturisesc fie-cărui om circumcis, că datoriu este de a implini întreaga lege“. (Vers. 3). «Pentru ca să nu cređi că eu vorbesc acestea din spirit de dușmănie, dice, iată că vă spun nu numai vouă, ci și tuturor celor circumsciși, „că datoriu este de a implini întreaga lege“, adecă de a vă ținea de cele legiuite». Căci, precum cel ce din liber, cum era, s-a făcut singur sclav, nu mai pôte face ce voiește, ci se găsește sub stăpânirea tuturor legelor sclăviei, ast-feliu e și cu legea: când te-ai însărcinat de a face ceva cât de mic din lege, tu singur te-ai bagat sub jug, și ți-ai atras asupra-ți întregul despotism. Tot ast-feliu se întâmplă și cu moscenirile buunurilor pământene: cel ce nu se atinge de

nimic din averea lăsată de reposat, este în totul dispensat de boalucuri și de procese; eară cel ce ar pune mâna pe ceva cât de mic, chiar dacă nu ar răpi întreaga avere, s'a făcut responsabil de tot, de și el n-a luat de cât o parte din avere. Ast-feliu se întâmplă și cu legea, nu numai pentru cea ce am dis mai sus, dară și pentru alt-ceva; trebuie a se păzi toate cele legiuite. De exemplu: circumcisiunea are de dânsa legat sacrificiul și păzirea ȃilelor; sacrificiul earășî este legat de paza ȃilelor și a locului rânduit; locul earășî miî de moduri de curățire (sacrificiul de expiațiune), eară sacrificiile de expiațiune, care preced pe cel d'întîi, introduc earășî o puzderie de alte și variate observări. Nu e permis a aduce sacrificiul cel necurat; nu e permis a calca în templu, și în fine multe de acestea. Prin o singură poruncă, deci, legea lărășce după sine o mulțime de alte ordinațiuni. Dacă te circumceiđi, și nu în ȃiua a opta; dacă ai făcut'o aceasta în ȃiua a opta, însă nu a fost sacrificiul, sau că de a fost sacrificiul, nu a fost la locul rânduit, sau că de și s'a făcut la locul orânduit, nu s-a observat toate cele legale, sau că toate cele legiuite s-a observat, însă individul n-a fost curat, sau că la curățirea lui n'a observat toate cele prescise, apoi atunci toate sunt anulate și fără vre-o putere. De aceia și ȃice apostolul: „datoriul este a implini întreaga lege“.

«Dacă legea este stăpână, împlinesce nu numai parte din ea, ȃice, ci întreaga, eară de nu este stăpână, atunci nici parte din ea nu ești ținut a îndeplini».

„V-ați depărtat de Christos; voi, cariî vȃ justificați prin lege, din char a-ți căduť“. (Vers. 4). Deci, după ce mai 'nainte a pregătit pe auditori, la urmă se pronunță, și arată pericolul cel mai grozav. Pentru că, în definitiv, cu ce se va alege la urmă

cel ce și legea o calcă, căci nu poate să se mântuiască de acolo, și cade și din Char? Ce alt va culege de cât o pedeapsă indispensabilă, cea dintâi neputând a-l ajuta, eară cel de al doilea (charul) neputându-l suferi?

Mărind, deci, frica lor, și sguduindu-li cugetele, și arătându-li complectul naufragiu pe care-l vor suferi, deschide în apropierea lor limanul cel mântuitoriu al charului; ceia ce face peste tot locul, declarând mântuirea prin char mai ușoră și mai sigură. „Căci noi prin credință asceptăm speranța justificării în spirit“ (Vers. 5). «Nu avem nevoie de nimic din acele legiuite, dice; căci ajunge numai credința a ni procura spiritul, eară prin spirit justificarea, cum și alte multe bunătați». „Căci în Iisus Christos nici circumcisiunea poate ceva, nici ne-circumcisiunea, ci credința carea se lucrează prin iubire“ (Vers. 6). Vezi cum la urmă el se asvirle în luptă cu mai mult curaj? «Cel ce s-a imbracat în Christos, dice, să nu se mai preocupe de acestea». Mai sus el dicea, că circumcisiunea este vătămătoare; dară cum aice el o pune ca indeferentă? Indiferentă este pentru cei ce au avut'o mai 'nainte de credință, nu însă și pentru cei ce au primit'o după credință. Privesce, cum a scos'o el, și a pus'o la un loc cu ne-circumcisiunea; eară credința este aceea, carea face diferența între dênsele. Precum cel ce adună luptători pentru circ, nu se uită dacă sunt gârbovi, saũ cârni, negri saũ albi, căci toate acestea nu-l interesează cu nimic la încercările lui, ci caută numai ca să fie vinjoși, puternici și cunoscători de această artă, tot așa și cel ce voiesce a se înscrie în testamentul nou; lipsurile corporale nu-l vatămă cu nimic, și nici nu-l folosesc, dacă nu le ar avea. Dară ce înseamnă dicearea: „care se lucrează prin iubire“? Aici 'i-a

rănit cu o rană adâncă, probându-li că dacă iubirea lor în Christos nu este înrădăcinată bine, apoi această iubire s-a transformat în o porțiță ascunsă, pe unde se pot furișa în sufletele lor toate patimile. Ceia ce se cere, nu este numai a crede, ci a și sta în credință iubind. Ca și cum pare-că li-ar fi dis: «dacă iubeați pe Christos după cum trebuia, nu ați fi desertat din libertate la sclăvie, nu ați fi părăsit pe cel ce v'a eliberat, și n'ați fi insultat pe eliberatorul vostru». Mai face alușiune aici și la cei ce-l invidiau pe dênșii, arătând că și aceia n-ar fi cutezat a face aceasta, dacă ar fi avut iubire cătră dênșii. Mai voește încă prin aceste cuvinte, a li corecta viața lor. „Alergați bine; cine v-a oprit ca să nu ascultați de adevăr“? (Vers. 7). Cuvintele aceste nu sunt a le unui om care întreabă, ci a le unui om care nu mai scie ce să dică, și care se bocesece într'una. «Cum, dice, vi s-a intrerupt un drum atât de lung? Cine a putut să facă aceasta»? Voi cari erați superiori tuturor și vă găseați în rândul dascalilor, nu ați rămăs acum nici în rândul discipulilor macar. Ce s-a petrecut? Cine a făcut aceasta? Toate acestea sunt vorbele unui acusatori și a unuia care jălesce mai ales, după cum dicea și mai înainte: „Cine va fermecat“?

„Această înduplecare nu este de la cel ce v-a chemat“ (Vers. 8). «Nu pentru aceasta va chemat pe voi Christos, ca să vă clătinați în așa mod; nu a legiferat el acestea ca voi să trăiți ca Iudeii». Dară ca să nu dică cineva pôte: «de ce măresci lucrul într'atâta și-l îngreuiești cu vorba? O singură poruncă din lege am pădit și noi, și ne'nspăimânți cu atâtea»? Ascultă, cum el infricosează nu cu cele prezente, ci cu cele viitoare, dicând astfel: „Puțin aluat dospesce totă frământătura“ (vers.

9). «Tot astfel e și cu voi, dice; un reu cât de mic dacă nu e corectat, va avea o mare putere asupra voastră, și vă va reîntorče earăși la Judaism, precum aluatul dospesce frământarea». „Eu am încredere de voi în Domnul, că alt-nimic nu veți cugeta“ (Vers.9) Nu dice: nu cugetați, ci „nu veți cugeta“, adecă că vă veți corecta; nici nu dice: știu, ci „am încredere“. «Cred în Dumneđu, dice, și invocând de la el ajutoriũ, am încredere că vă veți îndrepta». Nu dice apoi: am încredere în Domnul, ci „am încredere de voi în Domnul“, așa că peste tot locul el amestecă acușățiunile la un loc cu laudele. Ca cum pare că ar fi đis: «eũ cunosc discipuliĩ mei, știu apoi și ușurinta de a vă corecta; deci am încredere pe de-o-parte în Domnul nostru Iisus Christos, carele nu lasă pe nimeni să se peardă, eară pe de-alta în voi, cariĩ iute vă veți putea reculege și recăștiga ce a-ți perdut». În același timp 'i și indeamnă de a pune și if sirguintă, pentru că nu e posibil de a câștiga ceva de la Dumneđu. dacă nu vom conlucra și noi. „Eară cel ce vă tulbură, va purta pe-deapsa, ori-care va fi“. Din amândouă părțile-i mângăe, și din acelea cu care-i încuraja, și din acelea cu care aceia-i amăgea, saũ li profetizăũ. Tu, însă te gândesce, cum el nicăiri n-a pus numele aceloi intriganți, ca nu prin aceasta să devină încă și mai insolenți. Ceia ce el dice, așa și este. «Nu pentru că voi nu veți cugeta nimic altă, aceia carđi sunt cau-sele amăgirei voștre, vor fi scutiți de oșândă, nu, c vor fi pedepsiți; căci nu e drept ca sirguinta unoră să devină încurajare de rele obiceiuri pentru alții Eară aceasta se face, pentru ca să nu maĩ tulburi și pe alții». El nu a đis simplu: cei ce vă tulbură, c ridicându-și vocea, a adaos: „ori-care ar fi“.

„Eu însă, fraților, dacă predic circumcisiunea, pentru ce mai sunt persecutat“? (Vers, 11) Fiind-că 'l defăimau că în multe el Iudaiza, și ca un ipocrit 'și prefăcea predica, privesce cum el 'l întâmpină cu curaj, invocându-l pe dânsul chiar de marturii. «Sciți și voi, dice, că pretextul persecuțiunilor mele acesta este, că adevărat ordon a se departa de lege; dară dacă predic circumcisiunea, pentru ce mai sunt persecutat? Pentru nimic alta nu pot să mă acuse cei dintre Iudei, de cât pentru aceasta. Dacă li-ași fi permis ca să creadă împreună cu obiceiurile lor părintești, de sigur că nici cei ce au crezut și nici cei ce n-au crezut n-ar fi defăimat, pe cel ce cu nimic nu le-a sguđuit moravurile lor». Dară ce? N-a predicat el ore circumcisiunea? N-a circumcis însuși el pe Timotheu? Ba da, l-a circumcis. Apoi atunci cum de dice, nu predic? Și de aici tu poți afla exactitatea lui Pavel. El n-a dis: circumcisiune nu săvârșesc, ci: „nu predic“, adevărat, nu ordon a crede în ea. «Să nu o iei aceasta, dice, ca certificarea din partea-mi a vre-unei dogme; am circumcis, însă nu am predicat circumcisiunea». „Atunci a început scandalul crucei“, adevărat, se ridică pedeca, obstacolul, dacă este așa cum diceți voi. Nu atâta scandaliza pe Iudei crucea, cât 'i scandaliza predica, că nu trebuie a se mai supune legilor părintești. Ast-feliu bună-ora când îl au târit pe Stefan înaintea sinedriului nu au dis: că acesta se închină celui crucificat, ci, că vorbește contra legii și contra locului celui sânt. Și pe Iisus pentru aceasta-l acusa, că strică legea. De aceea și dice Pavel: «dacă s-a fost permis de a se circumcide, iată că nu mai poate fi nici o înimicție contra crucei și a predicii. Dară dacă în fie-care di strigă contră-ne, cum de ne acasă pentru aceasta? Contra me tocmai de aceasta s-au revoltat,

fiind-că am introdus în templu pe un necircumcis. (Tit). Deci, ôre așa de prost sunt, dice, că permițându-se circumcisiunea, eu totuși 'mî cauzez atâta vătămare zadarnică, și pun atâta pedică crucii lui Christos? Priviți, deci, și vedeți că noi pentru nimic alt nu suntem resboiți în așa mod, de cât pentru circumcisiune. Așa de prost am fost ôre, ca să mă scârbesc pentru un lucru de nimic și pe alții să scandalizez? A numit scandal pedecea crucii, fiind-că și cuvântul crucii aceasta ordona, și aceasta mai ales era care scandaliza pe Iudei, și 'i împedica de a primi crucea, că adecă se ordona a se departa de obiceiurile părințești. „Fie ca să dispară toți cei ce vă strică“ (Vers. 12). Privesce, cât e de amărât contra înșelătorilor! Pe la începutul epistolei el arunca acușațiunea contra celor înșelați, numindu-i fără de minte, de două ori în șir: acum, însă, după ce i-a certat bine și i-a corectat, se întorcede contra înșelătorilor. De aici se cuvine a vedea voi și înțelepciunea lui, cum îndeamnă și cumițește pe aceștia ca pe fiil lui, cari sunt în posibilitate de a se corecta; pe când pe înșelătorii 'i taie din rădăcină, ca pe nisce străini și cuprinși de bôle incurabile. Aceasta o are în vedere, când dice: „Va purta pedeapsa, ori-cine ar li“; aceasta de asemenea, când ridicându-se cu totă puterea asupra lor, și blestemându-i dice „Fie ca să dispară toți cei ce vă strică“. Și bine dice el acest cuvânt: vă strică, ceia ce nu înseamnă nimic alt, de cât că vă revoltează. Cei ce au părăsit țeara lor, și libertatea și inrudirea de mai 'nainte, și au fost siliți de a căuta țeri străine, singuri s-au expatriat și s-au lipsit de Ierusalimul cel de sus, de cetatea cea liberă, fiind forsați de a rătăci ca nisce prizonieri și bejenari. Pentru aceia 'i blestemă el. Ceia ce dice așa și este.

«Nimic nu'mi pasă de aceia; „De omul eretic, după una și a doua sfătuire, depărtează-te“ (Tit. 3, 10); dacă voiese, apoi nu numai circumcidăse, ci chiar suprime-se cu totul». Dară unde sunt acei ce au curajul de a se suprima pe sine, atrăgându-și blestemul asupra-li, defăimând și creațiunea lui Dumnezeu, și în același timp conlucrând împreună cu Manicheii? Căci aceștia dic că corpul este viclean și din materie vicleană; aceștia prin faptele lor dau motiv unor astfelu de uriciose credinți; aceștia sunt cari 'și taie membrul genital, căci 'l cred de dușman și viclean. De cât cu mai mult cuvânt trebuiau îi ca ochii să-i vatăme, căci prin ochii intră pofta în spiritul omului. Inșă nici ochii nu sunt cauza și nici vre-un alt membru corporal, ci numai reaua intențiune. Mai mult încă. Dacă nu poți tolera răutatea corpului, de ce nu tai limba din cauza blasfemiei, mâinile din cauza răpirilor, picioarele pentru că calcă pe drumul vicleniei și al răutăței, și cu un cuvânt întregul corp? Căci și auzul desfătându-se, de multe-ori a moleșit spiritul, și nările fiind atinse de un miros plăcut, au fermecat cugetul, și l-au ațîțat spre plăceri. Așa dară toate să le tăiem, și mâinile, și picioarele, și urechile, și nasul. Dară aceasta e cea mai grozavă nelegiuire și smintire satanicească. Deci trebuie a corecta numai apucăturile celor rău năvălitate ale spiritului. Numai vicleanul demon, carele vecinic se bucură de vărsări de sânge, l-a momit de a-și sfărîma organele trupului, ca cum creatoriul a greșit făcându-le. Dară, dic îi, cum se face că corpul îngrășindu-se, pofta se aprinde? Dară și în acest caz păcatul e tot al sufletului; căci dacă corpul se îngrășă nu e din cauza lui, ci din cauza spiritului; el dacă ar voi ca corpul să slăbească, are totă puterea pentru aceasta. Tu, înșă, faci întocmai ca și cel ce vede o casă ôre care arđend în flacări și în loc să acuzi pe cel

ce a dat foc, invinovațesci flacărele, că din cauza multor lemne asvirite pe foc, saū ridicat la înălțime; însă vina nu este a focului, ci a celui ce a dat foc. Focul ni este dat pentru iluminat, încălzit și hrană, cum și pentru alte servicii de acest felii, nu însă pentru ca să ardă casele. Deaseminea și pofta spre viața conjugală și facerea de copii ni s-a dat nu spre desfrinare și curvie; sa dat ca tu să devii tată, și nu curvariū; ca să viețuești legitim cu femeia ta, eară nu să o corupi în mod nelegiuit; pentru ca să lași după tine semănta ta, eară nu să vatămi pe a altuia. A curvi nu este rezultatul vre-unei poște naturale, ci e o insultă contra naturii; pentru că pofta caută numai promiscuitate, însă nu de acest felii. Acestea nu le-am spus acum fără vre-un scop, ci spre a le avea ca exord în luptele ce le vom desfășura după aceasta; tot-odată spre a ne apara de la început contra celor ce dic că creațiunea lui Dumnezeu este rea și vicleană; contra celor cari lăsând la o parte trândăvia spiritului se infuriadă contra corpului nostru și-i defaimă, fapt, despre care vorbesce și Apostolul Pavel, acusând nu trupul, ci cugetele cele drăcești.

„Voi, însă, fraților, ați fost chemați pentru libertate, numai să nu întrebuițați libertatea de pretext pentru corp“ (Vers. 13). De aici în colo se pare că intră cu cuvântul în partea morală, însă face o inovațiune, ce n-a făcut'o în nici una din epistolele sale. În adevăr, toate epistolele lui sunt împărțite în două părți, din care partea întâi tratează chestiuni dogmatice, eară a doua tratează despre traiu și chestiuni morale; aici însă ajungând la partea morală earăși amestecă chestiuni dogmatice; earăși să acată de acea parte în lupta lui contra Manicheilor. Dară ce înseamnă: „Numai să nu întrebuițați libertatea de pretext pentru ^{corp}“? «Va eliberat Chris-

tos, dice, de jugul sclăviei, și v-a lăsat stăpâni de a face ceia ce voiți, nu ca să usați de putere spre rele, ci să vă ridicați la o mai mare filosofie, pentru ca să dobândiți un mai mare motiv de recompensă». Fiind-că peste tot locul el numesce legea jug al sclăviei și atragere de blestem, pentru ca să nu bănuască cine-va că de aceia ordonă depărtarea de lege, spre a i se permite ca să trăiască nelegiuit, îndreaptă această bănuială, dîcînd: că nu purtarea să devină nelegiuită, ci iubirea lor de înțelepciune să devină mai pre sus de lege. Legăturile (cătusele) legei sînt deslețate, eară eî dîc aceasta, ca noi să devenim nu numai unliți, ci chiar mai înălțați. Și cel ce curvesce, și cel ce trăiesce în feciorie, ambii aî ieșit din măsurile legei, însă nu în același fel; ci unul s'a pogorit la mai rău, eară cela-l-lalt s'a ridicat la mai bine; unul a calcat iară cela-l-alt a întrecut legea. Aceasta dîce și Pavel, «că a deslețat jugul de asupra vîstră, nu ca să săriți în sus de bucurie, nu ca să dați cu piciorul, ci pentru ca fără de jug să pășiți mai frumos». Apoi arată și modul prin care s ar putea reuși aceasta mai cu înlesnire. Și care e acel mod? „Prin iubire să serviți unul altuia“, dîce. Aici earăși face alusiune la aceia, că cearta, revolta, iubirea de înțetate și ușurința aî fost causa rătăcirii lor; căci muma eresurilor și a iubirei de stăpânire este pofta. Dîcînd: „să serviți unul altuia“, a arătat că răul de care erau bîntuiți 'și-a luat începutul din prostie și îngâmfare, pentru care și dă medicamentul potrivit. «Voind a stăpâni pe alții v-ați împerechiat între voi; ei bine, serviți unul altuia, căci cu chipul acesta vă veți reuni». Dară acest păcat el nu-l spune pe față, ci pe față arată numai doctoria, ca ast feliu să cunoască și pe acela. Intocmai ca și cum procedează cine-va cu cel desfrănat, că nu-l vorbesce nimica de desfrămare, ci îndeamnă necontentit la

cumpatare și înțelepciune. Cel ce inbesce, cum se cuvine, pe aprópele, nu încetează de a-l servi mai umilit ca fie ce serv. Căci precum focul móie ceara, tot ast-feliú și cáldura dragostei impráscie orí ce îngâmfare și ușurátate mai iute chiar ca focul. Pentru aceea nici nu ȕice el în mod simplu : iubiți-vé unul pe altul, ci „serviți unul altuia“, arátând prin aceasta o prietenie mai întinsă. După ce a desființat jugul legei, pentru ca să nu sară în sus de bucurie și se apuce peste câmpí, li pune în gât un alt jug mai puternic de cât acela, însă mai ușor în același timp și mult mai plăcut. Apoi arátând și succesele acestuia, ȕice: „Pentru ca întreaga lege în un singur cuvânt se implinesce, adecă într-aceasta : să iubesci pe aprópele tēu ca pe tine însuși“ (Vers. 14). Fiind că a învêrtit legea în tóte párțile, încheie la urmă : «ei bine, dacá voiesci, ȕice, a implini legea, nu te circumcide, căci nu în circumcisiune se indeplinesce, ci în iubire». Privesce cum își ascunde durerea lui, care-l mișcă necontenit ! După aceasta intră în partea morală. „Iară dacá vé mușcați între voi și vé mâncați, vedeți să nu vé nimiciti unul pe altul“ (Vers. 15). Nu afirmă faptul ca să nu-l îngreueze, însă-l cunoște petrecându-se, se vede, și de aceea vorbesce cu órecare îndoiială. El nu ȕice : fiind-că vé mușcați și vé mâncați între voi, ci „eară dacá vé mușcați“ și cele-l-alte ; și nici nu afirmă, că se nimicesc unii pe alții, ci „vedeți să nu vé nimiciti unul pe altul“, ceia ce este sfatul unui om, care se teme și se asigură, eară nu a unuia ce acusă. Încă și de cuvinte el a făcut us într'un mod semnificativ, căci nu a ȕis numai „vé mușcați“, ceia ce denotă pe omul infuriat de mânie, ci și „vé mâncați“, adecă persistați în réutate. Cel ce mușcă și-a implinit patima mâniei lui, eară cel ce

și mănâncă, dă probă de cea mai grozavă sălbătăcie. Prin vorba de mușcătură și mănăcări el nu înțelege pe cele corporale, ci pe cele spirituale, care sunt cu mult mai grozave. Nu a vătămat nici-odată atât de mult cel ce a mâncat trup omenesc, pe cât a vătămat cel ce a înfipt mușcăturile lui în sufletul altuia; căci pe cât sufletul e mai respectat de cât corpul, pe atât și mușcătura lui e mai grozavă. „Vedeți să nu vă nimiciți unul pe altul“. Acestea le dice, pentru că discordia și lupta sunt fapte destructive și nimicitoare atât pentru cei ce le introduc, cât și pentru cei ce le primesc; aceste fapte sfășie totul, mai rău chiar de cum sfășie molia hainele.

„Deci vă dic: umblați după spirit și pofta corpului nu o veți împlini“ (Vers. 16). Iată că arată și o altă cale, care face ușoră împlinirea virtuții, și reușește în totul la cele date, cale, care naște iubirea. În adevăr, nimic în lume nu poate face pe om de a fi iubitoriu, ca aceia de a trăi spiritualmente, și nimic nu poate convinge spiritul nostru de a persista în virtute, ca puterea cea mare a iubirei. Pentru aceea și dice: „umblați după spirit, și pofta corpului nu o veți împlini“. După ce el a spus aceia ce provoacă hola, acum spune și doctoria care dăruiește sănătatea. Care este această doctorie și care e deslegarea de relele menționate, de cât numai de a vieții după spirit? De aceea a și dat el: „umblați după spirit, și pofta corpului nu o veți împlini“. „Căci corpul poftesce împotriva spiritului și spiritul împotriva corpului; și aceștia se împotrivesc unul altuia, că să nu faceți ceia ce ați voi“ (vers. 17). Aici unia se aruncă asupra apostolului și dic, că el a împărțit omul în două părți, ca și cum omul ar fi făcut din două substanțe contrare, și cu modul acesta

introduce lupta corpului cu spiritul. Inse nu este așa cătuși de puțin. Aici prin cuvântul Σάρκα (σαρξ—κός= carne, trup) el nu numește corpul (σώμα), căci de ar fi fost așa, apoi ce rațiune ar avea dicerea: „căci poftesce împotriva spiritului“? Pofta nu este a corpului, ci a spiritului. Și aiurea dice Scriptura: „Doresce și se sfârșasce sufletul meu“ (Psalm. 84, 2), și „Ce poftesce sufletul tău și-ți voiă face“? și earăși „nu merge după pofta sufletului tău“, și earăși: „ast-feliū doresce sufletul meu“. Deci cum dice Pavel că „corpul (σάρξ) poftesce contra spiritului“? El obișnuia a numi corp (σάρκα) nu natura corpului, ci reaua intențiune, precum când dice: „Vol nu sunteți în corp, ci în spirit“ și earăși: „eară cei ce sunt în corp, nu pot să placă lui Dumnezeu“ (Rom. 8, 9. 8). Dară ce vrea el să spună aici? că trebue a omori corpul? dară chiar el care dice aceste cuvinte, ore nu era îmbrăcat cu corp? De sigur că învățeturile și aplecările cele rele nu provin de la corp, ci de la diavol, după cum și dice Ioan, cap. 8, 44. „Acela a fost ucidețoriū de oameni de la început“. Așa dară ce spune el? Prin acest cuvânt (σάρκα) el numește gândul cel pământesc, trândav și nepăsatoriū, ceia ce nu pôte fi acușiune asupra corpului, ci vinovăția spiritului lenevit. Corpul este organ numai al spiritului, și nu s'a audīt ca cineva să desprățiască și să urască organul, ci pe cel ce-l întrebuițază rău. Noi nu urim ferul în sine, ci urim și pedepsim pe cel ce usază de fer spre a ucide oameni. Dară și aceasta este o acușiune contra corpului, dice, când el numește greșalele spiritului cu numele de σάρκα. Cât pentru mine, mărturisesc că corpul (σάρξ) este inferior spiritului,

însă este și bun în același timp, căci inferiorul unui lucru bun nu poate fi rău, pe când răul nu este inferiorul binelui, ci cu totul contrar. Tu, însă, dacă poți a arăta vre-un rău săvârșit de corp numai, apoi acuză-l; eară dacă te încerci a-l defaima numai din cauza denumirei, apoi veți că vei acuză și spiritul. Pentru că și om psihic se numește acel ce e lipsit de adevăr, cum și spirite viclene și rele se numește în general mulțimea cea mare a dracilor. Pe lângă aceasta scriitura obișnuiesce a numi cu numele de *σάρκ* chiar misteriile, eară întreaga biserică este numită corpul lui Christos. Dacă voiesci apoi a vedea și faptele ce se săvârșesc prin corp, stinge simțurile cu cugetul tău, și vei vedea spiritul pustiu de ori ce cunoștință, și nimic ne mai cunoscând, din cele ce știe. Căci dacă puterea lui Dumnezeu de la crearea lumii se vede în creaturi, cum vom vedea fără ochi? Dacă apoi credința este din cele auzite, cum vom auzi fără urechi? De asemenea și predicarea cuvântului evangheliei s'a făcut cu ajutorul limbei și a piciciórelor. „Cum vor predica, dacă nu se vor trimite“? (Rom. 10, 5) Veți cum serviciul corpului este cauza a miș de bunătăți? Dacă însă dice: „Corpul poftesce contra spiritului“, el vorbesce aici despre cele două idei, despre bine și rău, căci acestea sunt care se împotrivesc, eară nu spiritul și corpul. Dacă corpul și spiritul ar fi contrare, s'ar nimici unul pe altul, după cum apa nimicesc focul, și lumina pe întuneric. Dacă însă spiritul se îngrijesc de corp, și miș de neajunsuri suferă din cauza lui, numai ca să nu se despartă de el; dacă apoi și corpul la rândul lui servește spiritului, și prin cele cinci simțuri 'l introduce multă cunoștință de lumea exterioară, și a fost creat tocmai spre a servi de organ al energiei spiritului, cum ar putea ele să fie contrare și să se

lupte unul contra celui-l-alt? Eă, însă, le vėd nu numai cã nu sunt contrare, ci încă într'un mare acord și concedãnd unul altuia. Așa darã apostolul nu vorbește despre acestea, cã adevã se opun unul altuia, ci despre lupta dintre gândurile cele bune și cele rele; cãci a voi sau a nu voi, este acțiunea spiritului. De aceia ȃice: „acestea se împotrivesc“, adevã sã nu permiti spiritului de a purcede spre poŃtele lui cele rele și viclene. Acestea le-a ȃis apostolul, intocmai cum face pedagogul sau dascalul, care se teme de progresul discipulilor.

„Darã de sunteți conduși de spirit, nu sunteți sub lege“ (vers. 18). Care pȃte fi aici continuitatea ordinii de idei? Fȃrte mare și clarã. Cel ce are spirit, dupã cum trebuie, stinge prin el ori-ce poŃtã rea și vicleanã; earã cel ce a scãpat de poŃte, nu are nevoie de ajutorul legii, fiind-cã a devenit cu mult mai superior ordinațiunilor legii. În adevěr, cel ce nu se mãnie, de ce are nevoie sã audã: „sã nu uciđi“? Cel ce nu se uitã cu ochi desfrãnați, ce nevoie are sã i se spunã: „sã nu precurvesci“? cine ȃre vorbește despre fructul pȃcatului, celui ce a scos din el pãnã și rãdãcina rȃului? Mãnia este rãdãcina omorului, earã privirea curiȃsã este rãdãcina precurviei. De aceia ȃice: „Sunteți conduși de spirit, nu sunteți sub lege“. Aici mi se pare cã și aduce legii o mare și admirabilã laudã, adevã cã legea a fost,—mai 'nainte de pogorãrea Sf. Duch,—de aceiași tãrie și în aceeași ordine cu a sãntului Duch; însă pentru aceasta nu mai e nevoie de a remãnea încă sub pedagog. Atunci de sigur cã eram sub lege, pentru ca de fricã sã alungãm poŃtele, —ne-arãtându-se încă Sf. Duch; darã acum charul fiind dat nou, și poruncindu-ni nu numai a ne departa de ele, ci

chiar a le vesteji cu desăvârşire şi a ne înălţa la o viaţă mai bună, unde mai este necesitate de lege? Ce necesitate mai are, acel ce de la sine săvârşesce chiar cele mai mari lucruri? Filosoful de sigur că nu are nevoie de dascăl. «Deci, de ce, ăci, vă batjocoriţi înşi-vă pe voi, căci pe când mai 'nainte vă predaseţi spiritului, acum vă puneţi alătura cu legea?»

„Eară faptele corpului sunt invederate, şi sunt acestea: curvia, precurvia, necurăţia, desfrânarea, idololatria, fermecătoriile, duşmăniile, cerţele, gelosiile, mâniile, gâlcevile, desbinările, eresurile, pismele, uciderile, beţiile, imbutbările şi cele asemenea acestora, de care vă spun mai dinainte, precum am şi spus, că cei ce fac unele ca acestea, nu vor mosceni împărăţia lui Dumnezeu” (Vers. 19—21). Aici stă şi se reazămă cel ce acuză corpul tău, şi crede că sunt ăise acestea cu privire la duşmănia şi lupta dintre corp şi spirit. Fie, deci, după părerea voastră, curvia şi precurvia faptele trupului; dară duşmăniile, cerţele, gelosiile, gâlcevile, eresurile, fermecătoriile şi cele-l-alte, sunt rezultatul relei intenţiuni numai, şi deci cum ar putea să rezulte din corp? Veţi, dară, că prin aceste cuvinte nu vorbesce de corp, ci de gândurile pământesci, care atrag pe om la pământ? De aceia şi ăice: „că cei ce fac unele ca acestea, nu vor mosceni împărăţia lui Dumnezeu”. Dacă aceste fapte ar fi rezultatul naturii celei rele şi viclene, eară nu al unei intenţiuni rele, în zadar a ăis: „fac”, pentru că nu fac, ci „pătinesc”, adică sunt siliţi de natură a face așa. De ce apoi cad şi din împărăţia lui Dumnezeu? Eată dară că cununile şi pedepsele sunt rezultatul intenţiunilor bune sau rele. Pentru aceasta adauge Pavel: „eară fruc-

tul Duhului este : dragostea, bucuria și pacea„. El nu dice, lucrul Duchului, ci „fructul“. Așa dară spiritul nostru este de prisos ? Dacă e vorba numai de duch și de corp, unde este spiritul nostru ? Așa dară vorbesce pentru ființele ne'nsuflețite ? Când faptele cele rele sunt numai a le trupului și cele bune a le duchului sânt, e ôre sufletul omului de prisos ? Cătuși de puțin ; căci abțința de patimi depinde de dânsul. Chiar în mijlocul rēului său al binelui de se găsește, dacă face us de corp după cum se cuvine, l-a făcut pe acesta spiritual ; dară dacă se depărtează de Duchul Sânt și se dedă postelor rele și viclene, s-a transformat singur în spirit pământesc. Privesce, cum el peste tot locul nu vorbesce despre esența corpului, ci de intențiune rea, sau vice-versa. Și pentru ce'l numesce fructul spiritului ? Pentru aceea, că faptele cele rele provin numai de la noi și din reaua intențiune, pentru care le și numesce lucruri, pe când faptele cele bune, pe care le numesce fruct, nu numai de sirguința noastră au nevoie, ci și de iubirea de ômenî a lui Dumnezeu. Apoi urmând a le povesti pe acestea, pune mai întâi rădăcina bunătăților, dicând : „Iubirea, bucuria, pacea, îndelunga răbdare, bunătatea, facerea de bine, credința, blândeța, înfrânarea postelor. Contra acestora nu este lege“ (vers. 22, 23). Ce ar putea cineva ordona unuia, care are pe lângă sine totul, când are un dascal atât de desăvârșit în filosofie ca dragostea ? Precum vizitiil ce'l bunî nu au nevoie să întrebuinteze biciul când mână caii, tot astfel și spiritul reușind în virtuți, nu are nevoie de îndemnul legef. Și aici el cu o forțe mare iscusință și într'un mod admirabil a scos legea, nu ca fiind rea, ci ca inferiôră filosofiei sântului Duch. „Ce'l ce

sunt ai lui Christos corpul 'și-l'aū răstignit împreună cu patimile și cu poftetele" (Vers. 24) Pentru ca să nu dică ii : și cine este unul ca acesta ? arată pe cei ce reușesc a se ridica prin fapte la ast-feliū de perfecțiune morala. Și aici prin cuvântul σάρξ=corp, el arată faptele cele rele și viclene. Unia ca aceștia nu 'și-aū omorît corpul, pentru că in asemenea cas cum ar fi putut trăi ? ci învederează prin asemenea cuvinte adevărata filosofie. In asemenea cas poftetele chiar de ni-ar nelinisci intru cât-va, in zadar însă turbează, căci nu aū nici o putere. Deci fiind-că puterea Duchului Sânt e atât de mare, noi in el viețuim și cu el ne mulțemim. Ceia ce invederând adaoge : „De trăim în Spirit, să și umblăm dupre spirit" (Vers. 25), adecă să ne purtăm dupre legile lui. Aceasta insamnă „să umblăm", adecă, să ne mulțemim cu puterea Duchului, și să nu mai căutăm vr'un adaos ôre-care de la lege. Apoi arătând că cei ce introduc circumcisiunea o fac aceasta numai din ambițiune, dice : „Să nu ne facem iubitori de slavă deșartă", cea ce este cauza tuturor relelor, „provocându-ne unul pe altul" la sfezi și certe, „pismuind unul pe altul" pentru că pisma provine din iubirea de slavă deșartă, și din pismă isvoresc toate relele.

„Fraților de va cădea vre-un om" (Cap. 6, 1). Fiind-că sub formă de dojană 'i acusa pentru patimile lor, și voia a îndepărta de la dênșii spiritul de filarchie (iubire de stăpânire), dice : „Fraților de va cădea vre un om". Privesce, că el nu dice : de va face, ci „de va cădea" adecă, de se va întâmpla se fie răpit de vre-o faptă rea. „Voi cei duhovnicesci îndreptați-l pe unul ca acela". De ase-

menea și aici, nu dice : pedepsiți-l sau condamnați-l, ci corijați-l. Și nu se mărginesce nici aici, ci arătând că îi trebuie să fie foarte blânzi cu cei căzuți, ast-feliu se pronunță : „Cu duchul blândetei“. Nu a dis : cu blândea, ci „cu duchul blândetei“, arătând că și Duchului i se pare a fi așa, și că putința de a îndrepta pe cei păcătoși cu blândea, este un char du-chovnicesc. Apoi ca nu cumva cel ce îndreaptă pe altul să se îngâmfe, sub aceeași grăză-l pune și pe densusul dicând : „Păzindu-te ca să nu cași și tu în ispită“. Precum cei îmbogățiți dau ajutore bănesci celor ce au nevoie, gândindu-se ca nu cumva să cadă și îi în sărăcie și să pătimească ca densusul, tot așa trebuie a face și noi. Pentru care el și dice punând chiar cauza : „Păzindu-te ca să nu cași și tu în ispită“. Mai 'nteiū ia apararea celui greșit, dicând : „de va cădea vre-un om“, al doilea pune pe fie-cine în fața celui greșit și-l povățuesce de a se purta cu duchul blândetei cătră densusul, amintindu-și că și el este supus greșalelor ; „păzindu-te dice, ca să nu cași și tu în ispită“, invinovățind, adecă, mai mult pe diavolul, de cât trândăvia sufletului tēū, „Purtați sarcina unul altuia“. Fiind-că nu este om fără de defecte, sfătuesce de a nu ne face controlatori aspri ai greșalelor altora, ci a purta defectele aprôpelui, pentru ca și alții să le pörte și să le sufere pe a le nôstre. Căci precum la o clădire petrele nu au cu tôtele același loc, ci unele se potriveșc și sunt proprii pentru colțare, eară nici de cum la temelie, altele sunt potrivite pentru temelie, și nu pentru colțare, tot așa și la corpul bisericei. Aceasta o pôte vedea cineva petrecându-se și cu corpul nostru ; fie-care membru 'și are funcțiunea sa ; unul pe altul se îngăduie, și nu cerem totul de la fie-care în

parte, sau și de la toate la un loc. Numai concursul comun al tuturor susțin și întăresc corpul, ca și clădirea. „Și ast-feliu veți implini legea lui Christos“, adică, cu toții veți implini, prin îngăduința ce o veți avea unul către altul. Așa de pildă, cutare este iritabil, eară tu molatic și somnoros; eî bine, pörtă, suferă infurierea lui cea grozavă, pentru ca și el să-ți suferă molăciunea și somnolența ta; și ast-feliu nici acela nu va greși purtat de tine, și nici tu nu vei adauge o greutate mai mult pe lângă cele ce ai, îngăduind pe fratele tău. Ast-feliu deci întindându-vă mâna unul altuia, când sunteți pe cale de a cădea, uniți prin alții în comun veți implini legea, eară restul 'l va implini fie-care cu apröpele, prin propria sa rabdare. Dară dacă nu faceți ast-feliu, ci fie-care se va arunca asupra apröpelui și asupra defectelor lui, nici-odată nu veți reuși cu ceva în cerințele vöstre. Căci, duple cum (ând e vorba de corpul nostru, nu putem a cere același serviciu de la toate membrele lui, căci nici corpul nu pöte exista atunci, tot ast-feliu și când e vorba de frați; mare va fi lulburarea și lupta, când vom cere totul de la fie-care în parte, sau și în general de la toți. „Căci de socotesce cineva că este ceva, se înșală pe sine“ (Vers. 3). Aici earăși ridiculiază ușurința. Cel ce crede că este ceva, nimic nu este; aceasta singur o probează prin o ast-feliu de neozie ce o dă pe față. „Fie-care să-și cerceteze fapta sa“. Aici arată că e necesar de a fi controlori ai vieții nöstre, și a cerceta cu scumpătate faptele ce le săvörșim zilnic, eară nu numai la suprafață. Așa bună-öră: ai făcut vr'un bine? gândesce-te dacă nu cumva l-ai făcut pentru vre-o slavă deșartă sau pentru că ai fost forsat, sau din antipatie către alt-cine-va, sau din ipocrisie, sau din vre-o altă causă öre-care ome-

nească. Precum aurul mai 'nainte de a fi pus în topitore se pare a fi strălucit, însă numai după ce l'af scos din foc și l'af examinat cu exactitate se probează dacă cu adevărat e aur veritabil sau fals, astfel se petrece și cu faptele noastre. Când noi le vom examina cu scumpătate, numai atunci se vor descoperi în totă golăciunea lor, și ne vom vedea răspunzabili de multe fapte rele. „Și atunci va avea laudă în sine însuși, eară nu în altul“. Acestea le dice nu ca cum le-ar legifera, ci concedând orecum slăbăciunei omenesci. E ca cum ar fi dis: este absurd de sigur, de a te lăuda; dară dacă voiesci să o faci fă-o, însă nu te lăuda contra aprôpelui, ca Fariseul din Evanghelie. Cel învățat a nu face așa, iute se va departa de a se lăuda singur. Cel obicinuit a se lăuda singur pe sine, fără să vatăme pe alții, iute se va corecta de acest defect. Cel ce nu se crede pe sine mai bun ca alții, —căci aceasta însămnă: „eară nu în altul“—ci singur examinându-se, de și pôte pentru moment se mândresce, va înceta cu timpul a mai face aceasta. Și ca să afli că aceasta voiesce el să o dea la iveală, privesce, cum mai sus el umilesce pe auditoriū dicend; „Fiecare să-și cerceteze fapta sa“, aici, însă, adauge: „căci fiecare-și va purta sarcina sa“ (Vers. 5). Aici după cât se pare a pus acest raționament, ca să impedece de a se lăuda contra aprôpelui, și în același timp de a corija pe cel ce se laudă, ca să nu gândească de dănsul lucruri mari, și ca să-l aducă a se gândi la propriile sale greșale, apăsând astfel asupra consciinței lui ne'ncetat dicerea: „'și va purta sarcina sa“.

„Cel învățat în cuvânt să comunice celui ce învață toate cele bune“ (vers. 6). Aici e vorba de

invățătorii, că adevărat trebuie a se bucura de multă îngrijire din partea discipulilor. Și din ce cauză ôre a legiferat Christos așa? Căci și în N. T. ast-feliu e hotărît, ca cei ce predică evanghelia, din evanghelie să trăiască; și în V. Testament se găsesc de asemenea multe dispozițiuni, după care Leviții se bucurău de multe venituri din partea Ebreilor. Din ce cauză deci s'aũ ordonat acestea? Nimic alt, de cât că aici e pusă mai dinainte temelia umilinții și a iubirei. Demnitatea didactică de multe ori îngâmfă pe cei ce o posedă; de aceea el reprimând ast-feliu de apucături, pune în pozițiune pe dascal de a avea nevoie de ajutorul discipulilor, eară pe aceștia-l motivează de a se face mai sprinteni spre binefacere, exercitându-l ast-feliu de a deveni blândi către alții, precum sunt blândi și îndatoritori către dascalii lor. Pentru că dacă n'ar fi așa, cum am șis, de ce pe Iudeii cei nerecunoscători 'i hrănesce cu mană în pustiũ, eară pe Apostoli i-a lăsat ca cersitori? Nu este invederat că de aici pregătind bunătățile cele mari,—umilința și iubirea,—a învățat pe discipuli de a nu se rușina de dascalii lor, ce erau batjocuriți? A cere de la alții pentru hrana zilnică, se pare a fi rușinos; însă nu se pöte dice tot așa și pentru dascalii, când îi cer de la discipulii lor, cu totă sinceritatea; așa că și de aici nu puțin câștigă discipulii, învățându-se de a desprețui ori ce slavă. De aceea și dice: „Cel învățat să împărtășască pe cel ce învață în toate cele bune“ adevărat, să-și arate totă dărnicia către el. Când el dice „în toate cele bune“, la aceasta face alusiune. Nimic să nu fie propriu a discipulului, ci toate să fie comune, pentru că mai mari va lua de cât dă, și încă cu atât mai mari, cu cât sunt mai bune cele ceresci de cât cele pămîntesci. Aceasta invederând-o și în altă parte, dicea: „Dacă noi am sãmănat voue

cele spirituale, aū este mare lucru de vom secera de la voi cele corporale?“ (I Corinth. 9, 11). Pentru aceasta ŝi numesce faptul menţionat împărtaşire, arătând cā aici e un feliū de schimb reciproc, cu care ocaşie ŝi iubirea devine cu mult mai ferbinte ŝi mai statornicā. Dacă dascalul cautā sobrietatea, el rămāne statornic in acelaş loc, primind ajutōre dupā demnitatea lui. A stārui in cuvēnt, a se afla in sārācie permanentā, a dispreţui tōte cele pāmēntesci, ca la urmā sā ai nevoie de alţii, incā este o laudā mare. Dacă, insē, dascalul intrece mēsurā cerutā, apoi singur ŝi vatāmā demnitatea, nu pentru cā primesce ajutōre, ci pentru cā primesce fārā mēsurā. Apoi, pentru ca viclenia dascalului sā nu facā mai leneş pe discipul la ĩmplinirea unor ast-feliū de fapte bune, ŝi de multe ori sā treacā cu vederea pe un cerşitoriu, sub pretext cā el ajutā deja pe dascalul lui, ŝice mai departe: „In facerea de bine sā nu ne obosim“. Aici aratā ŝi mijlocul, prin care vom reuşi in facerea de bine, cum ŝi māsura generosităţei, ŝicēnd ast-feliū: „Nu vē amāgiţi; Dumnezeu nu se batjocuresce; cāci ceia ce seamānā omul, aceia va ŝi secera. Cel ce seamānā in corpul sēu, din corpul sēu va secera stricāciune, earā cel ce seamānā in spirit, din spirit va secera viaţā vecnicā“ (vers. 8. 9). Precum se intāmplā la sēmanāturi, cā cel ce seamānā linte, nu pōte sā secere grāu, fiind cā e absolut necesar ca ŝi sēmiņa sā fie de aceeaş specie ca ŝi planta seceratā, tot aşa se intāmplā ŝi cu faptele ōmenesci; in cāt cel ce introduce in corpul sēu mândrie, beţie sau plăceri dobitocesci, va secera consecinţele acestora. ŝi care sunt? Osānda, pedeapsa, ruşinarea, risul ŝi altele de acest feliū. Sfārsitul meselor luxōse ŝi a bucatelor deliciōse nu e altul, de cāt ruina; cāci dupā

cum și ele putredesc în stomach și se distrug, astfel distrug și deteriorează și corpul. Nu așa, însă, sunt cele spirituale, ei cu totul contrare celor corporale. Gândește-te: ai sămănat milostenie, te așteaptă în ceruri tesauri neprețuite și slavă vecinică; ai sămănat înțelepciune, vei primi cinste și recompensă, laude din partea ingerilor și cunună neveștejite din partea Celui ce recompensază.

„Să nu ne obosim în facerea de bine, căci la timpul său vom secera, dacă nu ne vom moleși. Așa dară, până când avem timp, să facem binele către toți, și mai cu samă către cei de o credință cu noi“ (vers. 9. 10). Pentru ca să nu creadă cineva că numai de dascăli trebuie a îngriji și a-i hrăni, eară de cel-l-altă a neglija, aduce vorba în general, și așa deschide tuturor ușa unei astfel de ambițiuni nobile, și atât de mult exagerează, în cât ordonă de a milui și pe Iudeu și pe Elin, în ordinea cuvenită, de sigur, însă a-i milui. Și care e acea ordine? De a arăta o mai mare îngrijire pentru cei de aceeași credință. Ceia ce face și prin alte epistole, face și prin aceasta, adevărat că nu vorbește numai de a milui, ci și a face aceasta neîntrerupt și cu ambițiune nobilă; căci vorbele „sămînță“ și „să nu ne obosim“ aceasta semnifică. Tot-odată fiind că a cerut un lucru mare, menționând de un seceriș curios, pune premiul ca posibil de câștigat imediat. Când e vorba de muncitorii de pământ, apoi nu numai cel ce seamănă suferă osteneală, ci și cel ce seceră, ca unul ce luptă cu praful, necurățenia și obosala; atunci, însă, nu va fi nimic din acestea; cea ce represintă prin cuvinte, dice: „la timpul său vom secera, dacă nu ne vom moleși“. Aici, el 'i îndeamnă și-i atrage la sine, în altă parte însă, 'i silește a face aceasta curând și-i împinge dicând:

„Deci până când avem timp, să facem binele“. Dupre cum nu suntem stăpâni de a sămăna ori când, de asemenea nici de a milui. Când va sosi timpul să ne ducem de aici, chiar de am voi noi de mil de ori să miluim pe cel sărac, nimic nu vom folosi. Despre aceasta ni mărturisesc cele cinci feciøre nebune, care de și doriauca să aibă unt-de-lemn în candelile lor, totuși fiind că nu aveau cu dănsesele milostenie abondentă, au ieșit, eară ușa camerei de nuntă s'a închis; de asemenea ni mărturisește și bogatul nemilostiv, care nu a băgat în samă pe Lazar. Fiind că și acela, ca și feciørele, rămăsese străin de ajutorul milosteniei, nu a fost nici el miluit, pe când se afla în iad,—nici de Patriarchul Abraam și nici de alt-cineva, de și plângea și se ruga mult,—ci a rămas acolo, în acel foc grozav, fără a se bucura de iertare. Pentru aceia și dice apostolul: „Până când avem timp, să facem binele cătră toți“, scăpându-i cu aceasta și de umilința iudaică. Pentru Iudei toate faptele rezultate din filantropie se mărginea cu cătră cei de un neam cu dănsii; dară filosofia charului chiamă la ospățul milosteniei pământul la un loc cu marea, de și arată o mai mare îngrijire pentru cei de aceiași credință.

„Vedeți ce epistolă v'am scris cu mâna me. Căți vor să placă cu corpul, aceia vă silesc să vă circumcideți“ (vers. 11. 12). Înțelegi ce durere mare apăsa asupra aceluși fericit suflet! Precum când cade cineva într'un doliu sau în vre-o supărare mare, perdând pe vre-un membru din familie, sau că a suferit ceva neașteptat, nu se liniștesce nici năp-tea, nici diua, din cauza jalei ce i-a cucerit sufletul, tot așa și fericitul Pavel; spunând câte-va vorbe despre moravuri, el earăși se întorce la cele de mai înainte, care mai ales i tulburau spiritul, dăcând ast-feliu: „Vedeți ce epistolă v'am scris“. Aici el nimic alta nu dă a înțelegi, de căl că întreaga epistolă a

scris-o singur, ceia ce e o mare dovadă de autenticitatea epistolei. Pentru cele-lalte epistole e sciut că el numai dicta, și un altul scria, cum bună-ură o arată în epistola către Romani, în care pe la fine dice: „Vă salut pe voi eū Terțiu, care am scris această epistolă“, — eară epistola aceastăă către Galateni a scris-o întregă însuși el. Aceasta a făcut-o fiind silit pe de o parte de iubirea sa către densii, eară pe de alta pentru împrăscierea bănuicelor celor viclene. Fiind că dușmanii lui îl clevetiau de lucruri la care el nu participase, și diceau că el de fapt predică circumcisiunea, în formă însă se preface că nu o predică, de aceia s'a vădūt forsat a li trimite o epistolă scrisă cu propria sa mână, depositând astfel mai dinainte mărturie înscris. Prin vorba: „ce, ce feliū“ mi se pare că nu înțelege mărimea epistolei, ci arată diformitatea literilor, ca și cum ar fi dis: «de și nu sunt scriitoriū eminent, totuși m'am vădūt forsat a vă scrie însu-mi eū, ca să astup gurile clevetitorilor». „Căți vor să placă cu corpul, aceia vă silesc să vă circumcideți, numai ca să nu sufere persecuțiunii pentru crucea lui Christos“ (vers. 12). Aici arată că îi nu de bună voe o sufăr această, ci forsați: pentru care chiar se pare că li ia apărarea, procurându-li ocaziune de a fugi de acei înșelători și a-i părăsi încă grabnic. Ce înseamnă „să placă cu corpul“? A se bucura de einstea ómenilor, a prospera înaintea lor. Fiind că îi erau luați în ris de Iudei, că s'aū lepădat de moravurile părintesci, apoi pentru ca să nu fie acușați de aceasta, dice, voiesc a vă vătâma, a vă ciunți corpul vostru. «ca astfel prin corpul vostru să vă justificați înaintea lor». Acestea le dicea apostolul, arătând că îi nu li făceau pentru slava lui Dumnedeu, ca și cum par'că ar fi dis: nu este aici vorba de pietate,

ci toate le fac din ambițiune omenească, ca să placă necredincioșilor, și să li arate că de și credincioși, îi cu toate acestea și ciuntesc corpul, și preferă a respinge pe Dumnezeu, ca să placă oamenilor. Aceasta e semnificația cuvintelor: „a plăcea cu corpul“. Apoi arătându-li că și pentru o altă cauză sunt lipsiți de orî ce iertare, earăși îi muștră și dice că îi ordonă a face aceasta nu numai pentru plăcerea altora, ci și pentru satisfacerea slavei lor celei deșarte. Pentru care și adaugă: „ca să se laude în corpul vostru“ ca unia ce se cred de dascăli, eară voi discipulii lor. Și care e proba? „Și nici îi nu păzesc legea“, dice. Cu adevărat; însă chiar de ar fi păzit-o, totuși erau demni de osândă, dară acum însuși scopul lor e corupt. „Mie, însă, să nu-mi fie a mă lauda, fară numai în crucea Domnului nostru Iisus Christos“ (vers. 14). Acest fapt se pare a fi batjocoritoriu în fața lumii și la cei necredincioși; în ceruiri, însă, și înainte credincioșilor e o slavă nespuse de mare. Și sărăcia în lume e batjocoritoare, pentru noi, însă, e o mândrie; de asemenea și a fi cineva înjosit multora se pare de ris, noi, însă, ne fălim cu aceasta. Tot ast-feliu și crucea Domnului e pentru noi o laudă mare. Și nu dice, eă nu mă laud, sau nu voiesc a mă lauda, ci „mie să nu fie“, ca și cum pare că ar alunga una din absurdități, și a cerut ajutorul lui Dumnezeu pentru ca să reușască. Dară ce anume este lauda crucei? Că adevărat Christos a luat pentru mine chip de rob, și a pățimit toate pentru mine robul, dușmanul și nerecunoscătorul; însă, atăta m'a iubit, în cât a primit a se preda pe sine blestemului. S'ar putea ore egala ceva cu acest act măreț? Căci dacă servitorii gândes: de dănsii lucruri mari, când sunt laudați de stăpânii lor, cum nu trebuie a ne lauda noi, când stăpânul și Dumnezeu cel adevărat

nu se rușinează a fi crucificat pentru noi? Decî nici noi nu ne rușinăm de îngrijirea lui cea nespūsă pentru noi. El nu s'a rușinat de a se crucifica pentru tine, și tu te rușinezi de îngrijirea lui cea nemărginită? Dară aceasta e cea mai mare nebunie; tocmai pentru aceasta trebuie a te mândri mai ales. „Prin care lumea s'a rēstignit mie și eū lumel“. Prin cuvēutul „lume“ el înțēlege aici nu ceriul, nici pămēntul, ci lucrurile pămēntesci, laudă de la ōmeni, pompă, slava, bogăția și tōte cele-l-alte ce se cred strălucite. Acestea tōte, ȃice, sunt mōrte pentru mine. Ast-feliū trebuie să fie chreștinul și o ast-feliū de voce trebuie să pronunțe tot-deauna. Și încă nu se mulțumesc cu modul de mortificațiune de mai 'nainte, ci adaoge și un altul ȃicēnd: „și eū lumel“, făcēnd alusiune la o indoită mortificare, ca cum ar fi ȃis: «și acelea sunt pentru mine mōrte, și eū pentru dēnsele, și nici că pot a mă birui saū a mă lua în stăpānire; și ele sunt mōrte, și nici eū nu le doresc». Nimic nu este mai fericit ca această mortificațiune, și numai ea este temelia vieței fericite. „Nici circumcisiunea pōte ceva și nici necircumcisiunea, ci făptura cea nouă; și căți vor umbla duple regula aceasta, pace preste dēnșii și milă, și preste Israilul lui Dumneȃeū“ (vers. 15. 16). Ai vȃdut puterea crucei, la cātă înălțime l'a rȃdicat? Nu numai că lucrurile lumel aū murit în el tōte, ci s'a arătat încă cu mult mai superior vieței celei vechi. Și ce se pōte egala cu aceasta? Cel ce altă dată era în stare să se sfășie pe el din cauza circumcisiunei, ba chiar să sfășie și pe altii, pe acela tocmai l-a convins crucea lui Christos de a părăsi circumcisiunea, și a o pune pe aceiași treaptă cu ne-circumcisiunea, și a căuta să afile lucruri streine si parodoxe si mai pre sus de ceriuri. „Făptură

noua“ el numesce purtarea noastră atât asupra faptelor făcute deja, cât și asupra celor viitoare. În privința faptelor săvârșite se explică prin aceea, că spiritul nostru învechit și îmbătrânit în păcate, prin bottez s-a re’noit fără de veste, ca și cum s-ar fi creat din nou, pentru care și dorim viața cerească ; în privința celor viitoare, însă, prin aceea că și ceriul, și pământul și întreaga făptură se va prefăce în nestricăciune, împreună cu corpurile noastre. «Să nu-mi vorbesci de circumcisiune, dice, care la urmă nu poate influența cu nimic ; cum se va mai putea destinge ea când toate vor fi prefăcute ? Caută, însă, cele nouă a le charului. Cel-ce caută cele a le charului, se vor bucura și de pace și de filantropie, și îi principalmente vor fi numiți cu numele de Israilul lui Dumnezeu ; pe când cei ce vor cugeta cele contrare, chiar de ar fi născuți din Israil și ar purta pe buze această denumire, totuși au cădut din toate acestea, diu afinitatea cu Israil voiți să dic. Principalmente aceea se pot numi Israiliți, cari păzesc această regulă, cari ’n fine se depărtează de cele vechi, și urmăresc cele a le charului».

„Eară mai mult nimeni să nu mă supere“, (Vers. 17) Nu vorbește acestea ca un om necăjit și abătut de supărare, căci cel ce preferă a face și a răbda totul pentru discipuli, cum ar fi fost posibil de astă-dată de a se moleși și a cădea ? Cel ce dice : „stâruesce da timp și fără timp“ (II Timoth. 4, 2), și „Pote că li va da Dumnezeu cunoștința adevărului și-i va scăpa din cursa diavolului“. (Ibidem 2, 25. 26), pentru ce ore dice acestea ? Pentru a reprima cugetul lor cel trândăvit ; pentru a-i băga în mai mare frică, așa că înțepenind bine legile puse de el, să nu li fie permis nici-odată de a le mișca din locul lor. „Căci eu port pe corpul meu sem-

cele Domnului Iisus". Nu dice : le am, ci „le port“, ca și cum se îngâmfă cel ce a luat trofee în război, sau cel ce poartă decorațiunile împărătești, le și aceasta încă se pare a fi batjocură în fața oamenilor- El, însă, se mândrește de ranele ce le avea, și tocmai ca soldații purtători de stindard, așa și el se bucura purtând pe corpul lui rane. Și de ce ore dice el aceste vorbe? E ca cum ar fi spus: «iată că prin aceste semne eu mă justific mai strălucit de cât ar face ori-ce voce, sau ori-ce cuvânt. Aceste rane slobod din ele o voce mai ascuțită ca a trâmbiței la urechele acelor ce mă contrariază și dic că eu 'mi ascund credința, și că le vorbesc acestea numai ca să plac oamenilor. Când cineva vede un soldat ieșind din rând, plin de sânge și cu miș de rane pe corp, de sigur că nu-l va judeca ca fricos sau trădătoriu căci el poartă pe corpul lui semnele și proba bravurii. Și în privința me, dice, tot așa să judecați. Dacă cineva voiesce ca să audă apologia me și să cunoască părerea me, apoi vadă ranele de pe corpul meu, care constituiesc proba cea mai evidentă și mai superioară de cât ori-ce altă probă sau vorbe». Incepându-și epistola cu transformarea lui fără de veste, a arătat cu toată claritatea convingerea lui sinceră, eară acum când termină epistola a arătat pericolele rezultate din această credință. Și pentru ca să nu dică cineva, că el în adevăr s-a transformat în urma unei cugetări serioase și drepte, dară că nu a ramas în aceleași convingeri, apoi ca să probeze că cu adevărat a ramas statornic în convingerile sale, aduce ca mărturie ispitele, primejdiile și ranele lui. După aceia justificându-se cu claritate pentru toate, și arătând că cele dise până acum nu au provenit din vre-o mânie sau dispreț cătră ei, ci are cătră densii iubire părințască statornică, și încheie cuvântul cu o rugăciune plină de miș de bunătați și dice : „Charul Domnu-

lui nostru Iisus Christos fie cu spiritul vo
fraților, Amin.“ (Vers. 18). Cu acest cuvânt c
urmă el a sigilat toate cele dinainte. Nu dice nu
cu voi, ci „cu spiritul vostru“, atrăgând-î di
tele corporale, pretutindenea aratându-li bine-fa
lui Dumnezeu, și amintindu-li charul de care s-a
vrednicit și care au fost suficient a-î: cote din
cirea Iudaicească. Precum a primi spiritul n-a
din cauza sărăciei legii mosaice, ci pentru just
rea prin credință, tot așa și a stăpân spiritul n
face prin circumcisiune, ci tot prin ajutorul char
Pentru aceea a încheiat sfătuirea prin rugăciun
mintind și de char și de spirit, numindu-î tot-o
și frați, și rugând pe Dumnezeu de a se bucura
conținut de aceste bunătăți. Cuvintele acestea su
o rugăciune cum și o învățetură complectă, înto
ca un zidiu duplu pri'mprejurul lor. Și o învăț
care să li amintească toate bunătățile de care sa
curat, 'î putea să-î țină în credințele bisericeî, c
și o rugăciune care invocă charul și insistă de a
mâna cu dânsii, nu-î lăsa ca spiritul lor să se ab
Acest spirit fiind cu dânsii, orî ce înșelăciune
pare înaintea unor ast-feliu de credinți drepte, c
dispare praful în fața vântului.
